

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

BUDDHISMUS A KOMUNIKACE

(SE ZAMĚŘENÍM NA THÉRAVÁDOVÝ BUDDHISMUS)

Jana Pittnerová

Plzeň 2010

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Teorie a filosofie komunikace

Diplomová práce

BUDDHISMUS A KOMUNIKACE

(SE ZAMĚŘENÍM NA THÉRAVÁDOVÝ BUDDHISMUS)

Jana Pittnerová

Vedoucí práce:

PhDr. Jitka Bílková, Ph.D.

Katedra filosofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Konzultant:

Ct. Czech Sarana

Buddhistický mnich žijící na Srí Lance

Plzeň 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2010

.....

Poděkování

Děkuji PhDr. Jitce Bílkové, Ph.D., vedoucí diplomové práce, za odborné vedení a užitečné připomínky. Dále si dovoluji poděkovat buddhistickým mnichům žijícím na Srí Lance - ct. Czech Sarana a ct. Czech Vineetha, za korekce diplomové práce a zajímavé podněty a poznatky týkající se buddhismu.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	JAZYK A KOMUNIKACE.....	3
2.1	Jazyk	3
2.1.1	Přirozený jazyk	3
2.2	Komunikace	3
2.2.1	Struktura komunikace	4
2.2.2	Komunikační schéma	4
2.2.3	Druhy komunikace	5
3	OBECNÁ KLASIFIKACE NÁBOŽENSTVÍ.....	7
4	BUDDHISMUS	8
4.1	Buddha.....	9
4.2	Čtyři Ušlechtilé Pravdy = odpovědi na čtyři základní otázky	11
4.2.1	Pravda o utrpení	11
4.2.2	Pravda o původu utrpení	11
4.2.3	Pravda o zániku utrpení.....	12
4.2.4	Pravda o cestě k zániku utrpení	12
4.3	Buddhova cesta	13
4.3.1	První stupeň – správný názor	13
4.3.2	Druhý stupeň – správné myšlenky.....	14
4.3.3	Třetí stupeň – správná mluva	15
4.3.4	Čtvrtý stupeň – správná činnost	15
4.3.5	Pátý stupeň – správné živobytí.....	16
4.3.6	Šestý stupeň – správné úsilí.....	16
4.3.7	Sedmý stupeň – správná všímavost.....	16
4.3.8	Osmý stupeň – správné soustředění	17

4.4	Tipitaka	18
4.5	Théravádový buddhismus	19
5	BUDDHISMUS – OPROŠTĚNÍ SE OD MATERIÁLNÍCH VĚCÍ	20
5.1	Zánik materiálních i nemateriálních věcí	21
6	MLUVA A JEJÍ NÁSLEDKY DLE BUDDHISTICKÉ FILOSOFIE.....	22
6.1	Kategorie mluvy dle Buddha	22
6.2	Pět druhů špatné řeči	24
6.2.1	Lhaní (<i>musá vādā</i>)	25
6.2.2	Pomlouvání (<i>pesuñña vācā</i>)	26
6.2.3	Zákeřná/zlomyslná mluva (<i>pisunā vācā</i>)	28
6.2.4	Sprostá mluva (<i>pharusā vācā</i>)	29
6.2.5	Bezvýznamné tlachání (<i>samphappalā vācā</i>)	30
6.2.5.1	Třicet dva druhů bezvýznamného tlachání	31
6.3	Pět druhů špatné rozmluvy	32
6.4	Pravé mluvení	32
6.5	Neužitečné otázky	33
6.6	Správná mluva mnichů	34
6.7	Správná mluva laiků	36
6.8	Jak by měla vypadat ideální řeč	36
7	ANALÝZA ŘEČI, JAK SE S NÍ MŮŽEME SETKAT V TIPITACE	38
7.1	Záměr mluvčího	38
7.2	Role jazyka a příběh z <i>Tipitaky</i>	39
7.2.1	Poučení z příběhu uvedeného v <i>Tipitace</i>	43

7.3 Používání jazyka samotným Buddhou	43
7.4 Schémata komunikace v <i>suttách Tipitaky</i>	45
7.4.1 První schéma	45
7.4.2 Druhé schéma	46
7.4.3 Třetí schéma	47
7.5 Tradiční schéma komunikace	48
8 CESTA MLADÉHO ČLOVĚKA K BUDDHISMU A MEDITACÍM	49
9 ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH CT. CZECH SARANY	50
9.1 Co musí člověk udělat, aby se mohl stát mnichem	51
9.2 Rozhodnutí, první krok na cestě ke splnění snu	52
9.3 Prvotní seznámení se Srí Lankou	54
9.4 Buddhistický klášter a zřeknutí se „rozkoší“	55
9.5 Jak se mladý, český muž, stane buddhistickým mnichem	56
9.6 Buddhovo učení, meditace, a změna v komunikaci	59
9.7 Proč nechápat buddhismus jako negativistické náboženství	62
9.8 Honza je buddhistický mnich	64
9.9 Období dešťů a pokroky v meditaci	66
9.10 Jak mniši přicházejí o iluze	67
9.11 Studium na univerzitě	68
9.12 Poslední dopis	69
10 ZMĚNY V KOMUNIKACI NA KONKRÉTNÍM PŘÍPADU	71

11 ZÁVĚR	77
12 ABSTRACT	78
13 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	79
PŘÍLOHY	81
Příloha 1 – fotografie	81
Příloha 2 – příběhy mnichů žijících v Kandubodě	99
První dotazovaný	99
Druhý dotazovaný	101
Třetí dotazovaný	102
Čtvrtý dotazovaný	105
Dopis od ct. Czech Sarany	107

1 ÚVOD

Tato práce je jen malým zrnkem v rozsáhlém a složitém tématu buddhismu. Zabývá se komunikací a mluvou tak, jak je pojmána v rámci buddhismu. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Úvodní, teoretická část, obsahuje šest kapitol. V první kapitole nazvané „*Jazyk a komunikace*“ se obecně zabývám charakteristikou jazyka a komunikace. Objasním strukturu komunikace a zaměřím se především na komunikační schéma, se kterým budu pracovat i v následujících částech práce. V závěru kapitoly se krátce zmiňuji o druzích komunikace potřebných pro účely práce.

Druhá kapitola se věnuje obecné charakteristice náboženství. Ve třetí kapitole charakterizují buddhismus, jeho vymezení a specifika. Přiblížím postavu Buddhy (Siddhatthy Gótamy) a jeho Učení. Dále se zaměřím na buddhistické texty zvané *Tipitaka* a vysvětlím pojem „*théravádový buddhismus*“.

Čtvrtá kapitola se zabývá materiálními a nemateriálními věcmi, jak na ně pohlíží buddhismus. Vysvětlím, proč není důležité lpět na nestálých věcech. Pátá kapitola s názvem „*Mluva a její následky dle buddhistické filosofie*“ se zabývá správnou a nesprávnou řečí tak, jak jí vymezil sám Buddha. Říká nám, co je v mluvě správné a co je naopak nežádoucí. Ukážu rozdíly v tom, jak by měl správně mluvit mnich a jak by měl správně mluvit laik. Také rozdělím pět druhů špatné mluvy. V závěru kapitoly se dozvíme, jak by měla vypadat ideální řeč. V neposlední řadě se věnuji tématu neužitečných otázek.

Poslední kapitola se zabývá analýzou řeči tak, jak se s ní můžeme setkat v *Tipitace*. Na několika příbežích ukážu, jak máme mluvit a jakým způsobem používal jazyk samotný Buddha. V závěru kapitoly srovnám „tradiční“ schéma komunikace se schémata komunikace, jak se s nimi setkáme v *suttách Tipitaky*.

Druhá, praktická část práce, je do jisté míry velmi „originální“. Skládá se na jedné straně z výňatků z dopisů od mého kamaráda, který odjel na Srí Lanku, kde se stal buddhistickým mnichem. Na straně druhé jsem se snažila objektivně a komplexně zhodnotit, jak se u něj měnila komunikace, a to jak z hlediska kvantity dopisů, prostřednictvím kterých komunikoval s okolím, tak z hlediska kvality. Musím uznat, že to pro mě byl velmi těžký úkol, jelikož jsem dopisy musela hodnotit objektivně s jistým odstupem, i když celá záležitost je pro mě velmi subjektivní.

Někdo by jistě mohl namítnout, že je práce jednostranně zaměřená, a to pouze na *théravádový* buddhismus. Proti této námitce bych mohla říci jen to, že je tomu opravdu tak, a to z velmi prostého důvodu – můj kamarád mnich (ct. Czech Sarana) je následovníkem *Théravádové* školy, tudíž veškeré jeho poznatky, komentáře a celkový pohled na buddhismus jsou ovlivněny právě touto školou. Ve své práci jsem se musela rozhodnout, kterému buddhistickému směru se budu věnovat, a vybrala jsem si právě *Théravádu*.

Starověké zprávy o Buddhovi a jeho učení jsou sepsány ve dvou jazycích – sanskrtu a jeho dialektu (páli). Některé termíny zní stejně, jiné se mírně liší. Pro zjednodušení jsem v celé práci používala terminologii jazyka páli.

V teoretické části se práce zabývá komunikací z hlediska buddhismu a v praktické části jsou poznatky (závěry) z části teoretické podloženy konkrétními příklady. Přínosem práce je souhrnný a ucelený přehled komunikace, mluvy a řeči, jak je chápána a nahlížena z hlediska buddhismu. V neposlední řadě vidím přínos v praktickém příkladu ct. Czech Sarany, který podtrhuje a dokresluje teoretickou část práce.

2 JAZYK A KOMUNIKACE

2.1 Jazyk

Jazyk je nejbohatší a nejsložitější systém, který naše společnost zná. Existuje mnoho přístupů k chápání jazyka, proto není jednoduché nahlížet na jazyk celistvě. „Jazyk je systém sloužící především jako základní prostředek lidské komunikace. Tuto komunikativní funkci obecně plní každý přirozený jazyk, a to v zásadě stejně uspokojivě. Protože však lze jazyk podle zdůrazňovaného aspektu pojímat různě, připomeňme si úvodem aspoň ty jeho hlavní rysy, které jsou relevantní zde: jazyk je takto v mozku uložený systém jednotek, pravidel, modelů a konvenčních kolektivních norem k tvorbě promluv, textů, které jsou náplní běžné komunikace.“¹

2.1.1 Přirozený jazyk

Přirozeným jazykem se chápe jazyk lidský. Co je pro přirozený jazyk charakteristické? „Je to především možnost (opakovatelné) komunikace mezi aspoň dvěma partnery, založená na systému, který je komplexní, dynamický a který umožňuje své znaky podle daných pravidel kombinovat.“²

2.2 Komunikace

Komunikace patří mezi nejdůležitější procesy vedoucí k ustavování sociálního života. Svým způsobem se jí zabývá téměř každá z existujících věd, buď prakticky, nebo teoreticky. „Komunikace je přenos informací mezi minimálně dvěma účastníky (zvláště, resp. obvykle mezi mluvčím a posluchačem), a to prostřednictvím určitého signálního systému znaků

¹ Čermák, F.: *Jazyk a jazykověda*, str. 15.

² Čermák, F.: *Jazyk a jazykověda*, str. 16.

(resp. kódu), zvl. pak systému jazykového. Komunikace se uskutečňuje vždy v určitém rámci, daném několika složkami.“³

2.2.1 Struktura komunikace

Struktura komunikace je tvořena následujícími složkami: komunikátor (ten, kdo vysílá určitou informaci), komunikant či recipient (ten, kdo přijímá určitou informaci), komuniké (obsah sdělení), komunikační kanál (cesta, po níž komunikace probíhá) a v neposlední řadě i psychický účinek přijatého komuniké. „Zjištění, že komunikace v nejobecnějším smyslu zahrnuje složitou souhru většího počtu různých složek (tj. zpráv, sdělení, pokynů, jejich zdrojů, tvůrců, autorů, dalších subjektů spjatých se vznikem toho, co je přenášeno, souborů prostředků komunikace, médií umožňujících přenos v čase a prostoru, univerza nebo sémantického prostoru nebo jinak charakterizované sféry toho, čeho se sdělení týkají, k čemu se vztahují, a konečně příjemců komunikace), neznamená, že těmto různým složkám byla vždy věnována dostatečná pozornost.“⁴

2.2.2 Komunikační schéma

Pokud něco chceme sdělit, musíme na to nejdříve myslet. Máme tedy **myšlenku**. Tu **zakódujeme** prostřednictvím kódu. Pod pojmem kód si pro naše účely představme český jazyk, jak psanou, tak mluvenou formu. Kód přechází přes **kanál**, v němž se do sdělení přidává **šum**. Můžete si ho představit jako hluk v restauračním zařízení, když se snažíte něco říci osobě vedle nás. Musíme zvýšit intenzitu hlasu, aby daná osoba porozuměla. Jinak se vystavujeme riziku zkreslení, tedy tomu, že příjemce sdělení neporozumí.

³ Čermák, F.: *Jazyk a jazykověda*, str. 15.

⁴ Tondl, L.: *Půl století poté: pohledy na problémy sémantiky a sémiotiky v posledních desíletích*, str. 33.

„Tradiční *schéma komunikace* chápáné jako transfer informace rozlišuje tři základní složky komunikačního procesu: *a.* zdroj zpráv nebo sdělení, tj. tvůrce nebo autor, a jeho kódovaný výtvar, tj. sdělení, *b.* prostředky komunikace charakterizované jako kanál přenosu sdělení, respektive jako média použitelné informační technologie, *c.* příjemce nebo adresát informačního transferu, respektive příjemce zpráv, který je vybaven kompetencí dekódovat.“⁵

Tradiční komunikativní situace (schéma) vypadá takto⁶:

**Mluvčí (myšlenka) – Zakódování – Médium, kanál (+ šum)
– Dekódování – Posluchač (osobní zkušenosti)**

Z kanálu jde kód k příjemci, který sdělení **dekóduje a přijme**. Šum, který se do kódu přidává, může vést k nepochopení na straně příjemce. Dalším podstatným faktem je, že přijaté informace příjemce konfrontuje se svými osobními zkušenostmi.

„V teorii komunikace se za další součást komunikativní situace často počítá ještě *zpětná vazba* (reakce posluchače udržující komunikaci v chodu) a *pragmatický účinek* (který chtěl mluvčí vyvolat). Celek vystihuje mnemotechnická věta typu: *Někdo ŘÍKÁ něco někomu nějak s nějakým účinkem*.“⁷

2.2.3 Druhy komunikace

„Komunikace může mít velice rozmanité formy: rozhovor dvou nebo více osob, přednáška většímu počtu posluchačů, dialog dvou nebo více účastníků, jednání účastníků rozhodovacího grémia s cílem nalezení všeobecně přijatelného řešení, to vše a mnohé další jsou nebo mohou být různé formy nebo podoby sdělování, transferu obsahu

⁵ Tondl, L.: *Půl století poté: pohledy na problémy sémantiky a sémiotiky v posledních desíletích*, str. 24.

⁶ Čermák, F.: *Jazyk a jazykověda*, str. 22.

⁷ Čermák, F.: *Jazyk a jazykověda*, str. 23.

zpráv nebo sdělení.“⁸ Komunikaci však nemusíme chápat jen jako dialog, interakci mezi dvěma a více osobami, ale i jako monolog.

Komunikace se dělí podle řady kritérií, pro účely práce bude důležité rozdělení na interpersonální a intrapersonální komunikaci. „Podle formy a participantů se mluvený text dělí primárně na monolog (jediný mluvčí, řidší) a dialog (běžná a základní forma), popř. trialog (tři participanti, účastníci) či polylog (více účastníků).“⁹

V dalších kapitolách si ukážeme, jakou roli sehrávají jednotlivé druhy komunikace v rámci buddhismu. V praktické části je na dopisech mnicha žijícího na Srí Lance zřetelné, jakým způsobem u něj došlo ke změně komunikace, a to jak v rámci kvantity, tak z hlediska kvality. Interpersonální komunikaci vystřídala komunikace intrapersonální, se sebou samým, realizovaná prostřednictvím meditace.

⁸ Tondl, L.: *Půl století poté: pohledy na problémy sémantiky a sémiotiky v posledních desíletích*, str. 28 a 29.

⁹ Čermák, F.: *Jazyk a jazykověda*, str. 48.

3 OBECNÁ KLASIFIKACE NÁBOŽENSTVÍ

Náboženství se dělí podle řady kritérií. Pro účel práce se zaměřím na klasifikaci náboženství podle toho, zda se jedná o kmenové, národní či světové (nadmárodní) náboženství. Buddhismus patří do kategorie světových náboženství. Světová náboženství se dále dělí na *karmanová* a etická. Mezi *karmanová* náboženství patří i buddhismus. *Karma* znamená řád, stoupenci *karmanových* náboženství věří v kosmický řád, víra v Boha (či v nějaký jiný přesah) pro ně není prioritou. Podle buddhismu znamená *karma* záměrně vykonaný čin. Náboženství chápou jako návod, jak správně žít.

Veškerá světová náboženství (tedy i buddhismus) vznikla v období tzv. etického zlomu, což byl obrát v lidském myšlení. K tomuto zlomu došlo na přelomu pátého, šestého století př. n. l. a bývá spojován s příchodem proroků (Buddha, Zarathustra, Mohammad, Mojžíš, Konfucius, a další).

Je buddhismus náboženstvím? „Buddhismus není přesně náboženstvím ve smyslu, jak se toto slovo běžně chápe, neboť není „systémem víry a uctívání“, díky nějaké podřízené vázanosti k nadpřirozenému bohu.“¹⁰

Proč se vlastně lidé uchylují k náboženství? V dnešní době více než kdy jindy vzrůstá potřeba v něco věřit. „Jedním z důvodů pro náboženskou činnost je to, že samotný materiální pokrok neposkytuje trvalou radost nebo uspokojení. Vskutku se zdá, že čím více získáváme po materiální stránce, v tím větším strachu žijeme.“¹¹

¹⁰ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 197.

¹¹ 14. Dalajlama Tändzin Gjamccho: *Úvod do buddhismu*, str. 1.

4 BUDDHISMUS

„Buddhismus vznikl v pátém století př. n. l. v Indii, přibližně ve stejné době jako taoismus v Číně. Je založen na učení Gautamy Buddhy, který žil v době, kdy se staré duchovní tradice země konsolidovaly v rukou kněží. Ti ovšem užívali náboženství k posílení své moci. Gautama byl revolucionář. Vzal jim náboženství z rukou a vrátil je lidem.“¹²

Jak jsem uvedla výše, buddhismus patří mezi *karmanová* náboženství, dokonce je nejvýznamnějším *karmanovým* systémem. „Pojmy jako *reinkarnace*¹³ (popisuje proces, jímž se lidská duše znovu rodí) a *karma* (univerzální zákon příčiny a následku, podle něhož dobro přináší štěstí a zlo bolest) jsou základem soucitné a klidné zbožnosti. Ti, kdo praktikují vědomí sebe sama a snaží se neplodit žádnou špatnou *karmu*, budou odměněni větším klidem. Naopak ty, kdo na tyto principy zapomínají, čeká život v utrpení.“¹⁴

Buddhismus je často kladen do opozice k hinduismu. Ve svém počátečním stádiu nenese znaky náboženství. Učení buddhismu bylo zapsáno až několik století po Buddhově smrti. „Buddhismus jde opačným směrem než většina náboženství tím, že zvolil střední cestu, a tím, že do centra svého učení postavil člověka v protikladu k vírám bohostředným. Jako takový je buddhismus introvertní a zabývá se individuálním osvobozením.“¹⁵

Dějiny buddhismu jsou spojeny s člověkem, s někým bez božských atributů, není to světec, jen někdo, kdo našel smysl života a cestu k jeho naplnění. Vzhledem k tomu, že na počátku nebyly relevantní písemné záznamy, můžeme o počátcích buddhismu mluvit jen hypoteticky. Buddhismus bývá chápán jako filosofie směřující k vnitřnímu osvobození.

¹² Hemenwayová Priya: *Moudrost Východu*, str. 101.

¹³ Pozn.: Použití pojmu „reinkarnace“ není přesné; tento pojem je víceznačný.

¹⁴ Hemenwayová Priya: *Moudrost Východu*, str. 102.

¹⁵ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 15.

4.1 Buddha

„Buddhu můžeme považovat za nejenergičtějšího a nejaktivnějšího ze všech náboženských učitelů, kteří kdy na Zemi žili. Po celý den byl zaměstnán svými náboženskými činnostmi, vyjímaje pouze dobu, kdy se staral o své tělesné potřeby.“¹⁶

Existuje mnoho legend o Buddhovi, které se od sebe často velmi liší. Zakladatelem buddhismu byl člověk pocházející z nejvyšších vrstev, který se narodil roku 623 př. n. l.¹⁷ na území Nepálu. Otec Buddhy byl vládcem malého království. Věštci předpověděli, že jeho syn se stane vynikajícím politikem nebo významným náboženským vůdcem. Dále mu poradili, aby syna izoloval od společenského života. „Pátého dne po svém narození dostal princ jméno Siddhattha, což znamená „přání splněno“. Jeho rodinné jméno bylo Gótama.“¹⁸

Princ žil v přepychu a v šestnácti letech se oženil. Ve dvacátém devátém roce svého života se poprvé dostává mezi obyčejné lidi, což mu způsobí nemalé překvapení. „Poprvé živě uviděl ve skutečnosti to, co chápal mentálně. Na své cestě po parku se jeho zraku naskytl pohled na věčného starce, na nemocného, na mrtvolu a důstojného poustevníka.“¹⁹ Během chvíle poznává zhýčkaný člověk druhou stranu života (chudobu, nemoc, smrt) a do paláce se vrací jako jiný člověk.

Uvědomuje si bezcennost smyslových požitků, rozhodne se hledat pravdu a odejít z paláce. V tu chvíli však přichází zpráva o narození jeho syna. Každý jiný otec by měl neskrývanou radost, princ Siddhattha však „radostnou“ novinu chápe jako překážku. Nicméně opravdu opouští palác, vzdává se světa a vydává se hledat pravdu a mír. „Nebylo to zanechání

¹⁶ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 162.

¹⁷ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 21. Pozn.: Rok Buddhova narození se publikaci od publikace liší, v knize „*Buddha*“ od Egona Bondyho je uveden rok narození 560 př. n. l. (str. 48). Ct. Czech Sarana: „O přesném roku narození se stále vedou spory i mezi profesory buddhismu v asijských zemích, nicméně asi nejpravděpodobnější bude čtvrté či páté století př.n.l.“

¹⁸ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 22.

¹⁹ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 24.

světa nějakého starce, který se světského života nasytil. Nebyl to odchod do bezdomoví chudáka, který neměl nic, co by zanechal za sebou. Bylo to odřeknutí prince v plném rozkvětu mládí a v plném bohatství a prosperitě – odřeknutí, které nemá obdoby v dějinách. Bylo to v jeho dvacátém devátém roce, kdy princ Siddhattha tuto historickou cestu učinil.²⁰

Opustil rodinu, palác, zbavil se vousů, vlasů a všeho, co měl a stal se asketou. Siddhattha nabyl přesvědčení, že askézí může najít odpovědi na své otázky. Asketickým životem žil po dobu šesti let, avšak odpovědi na své otázky nenalezl. Dává najevo své zklamání z askeze. Přišel na to, že poznání nepramení z askeze ani z blahobytu. Hledá cestu, která by ho dovedla k poznání. Na konec, s plným rozhodnutím, že pod smokvoní, ke které došel, dosáhne osvícení, pln energie a připraven pro svůj cíl i zemřít, usedl pod strom k meditaci.

„Buddhou se nenarodil, ale stal se Buddhou vlastním úsilím.“²¹ Buddha bývá označován jako objevitel Čtyř Ušlechtilých Pravd. Pochopil, co je příčinou utrpení ve světě. Za příčinu lidského utrpení považuje Žízeň po životě. Putuje po Indii pětáctyřicet let a hlásá, jak se utrpení zbavit.

„Ve své době byl Buddha bezpochyby svými stoupenci vysoce uctíván, ale nikdy si nepřisvojil jakékoliv božství.“²² Buddha však nebyl jen milován, našli se i tací, kteří ho nenáviděli. Mezi ně patří například asketi, protože kvůli němu ztráceli přízeň laiků. Mnoho lidí přestalo podporovat askety jiných náboženství proto, že si uvědomili, že je to právě Buddha, kdo mluví správně. „Jeho vůle, moudrost, soucit, služba, odříkání, dokonalá čistota, příkladný osobní život, nezávadné metody použité k šíření *Dhammy* a jeho konečný úspěch – všechny tyto faktory přiměly asi pětinu populace světa, aby vítala Buddhu jako největšího náboženského učitele, jaký vůbec kdy na zemi žil.“²³

²⁰ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 25 a 26.

²¹ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 43.

²² Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 46.

²³ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 47 a 48.

4.2 Čtyři Ušlechtilé Pravdy²⁴ = odpovědi na čtyři základní otázky

Čtyři Ušlechtilé Pravdy odhalil Buddha svým intuitivním poznáním. „Ať *Buddhové* vznikají či ne, tyto pravdy existují a právě Buddha je odkrývá oklamanému světu. Ony se nemění a nemohou se měnit během času, protože jsou věčnými pravdami.“²⁵

4.2.1 Pravda o utrpení

Lidský život je utrpení. Jak zakouší člověk svoji existenci? Člověk svoji existenci zakouší jako nepřetržité utrpení. Buddhismus učí, že lidská bytost se skládá z pěti faktorů existence. Působí zde naše ulpívání na světě. Mezi oněch pět faktorů (pět skupin – *pañca khandha*) patří *rúpa* (hmota), *védaná* (cítění), *saññá* (vnímání), *sankhárá* (konstituenty) a *viññána* (vědomí). „Lidské utrpení je tu a jen člověk nemorální nebo šarlatán by mohl chtít tuto skutečnost pominout. A čím lidsky vyspělejší, čím citlivější a jemnější se člověk stává, tím více utrpení²⁶ se učí odhalovat a poznávat ve světě kolem sebe i v sobě samém. Utrpení je pravou chutí života, konstatuje Buddha. Jsou jen ti, kteří tuto chuť už plně cítí a ti, kteří ještě ne.“²⁷

4.2.2 Pravda o původu utrpení

Zde se odhaluje příčina utrpení. Co je příčinou našeho utrpení? Dle Buddhy je k utrpení jeden důvod a tím je ulpívání/toužení/žádostivost (*tanhá*). *Tanhá* aneb ulpívání jsou tři druhy: toužení po bytí (*bhava tanhá*), toužení po nebytí (*vibhava tanhá*) a toužení po smyslném potěšení (*káma*

²⁴ Viz Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 224-226.

²⁵ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 224. Pozn.: Jedná se o zavádějící termín, jelikož *Buddhové* nevznikají. *Buddhové* „vyvstávají na světě/přicházejí na svět (*Buddhuppádo*).“

²⁶ Poznámka ct. Czech Sarana: „Utrpení“ jakožto vlastnost života se netýká jen života lidského. Konkrétně se jedná o vlastnost existence v *Samsáře*. Kromě lidského zrození jsou ještě světy, kde je utrpení života neporovnatelně větší.

²⁷ Bondy Egon: *Buddha*, str. 63.

tanhá). „*Druhá Vznešená Pravda* konstatuje, že utrpení má vznik a v rozšířené verzi, jak ji nacházíme už v některých textech Pálijského kánonu, ukazuje přímo mechanismus vzniku utrpení.“²⁸

4.2.3 Pravda o zániku utrpení

„A tak přechází Buddha ke *Třetí Vznešené Pravdě*, která, jak je formulována, není vlastně ničím jiným, než Druhou Pravdou, „obrácenou naruby“. Odstranění, zánik utrpení, jde opačnou cestou, než jak utrpení vzniká. Není možné hned bezprostředně likvidovat sám nejhlubší kořen („nevědomost“), jak říká Buddha.“²⁹ Utrpení zahyne tehdy, když člověk opustí své touhy. „*Třetí ušlechtilá pravda* je úplný zánik utrpení, což je *Nibbána*, konečný cíl buddhistů je dosažitelný úplným odstraněním všech forem žádostivosti.“³⁰

4.2.4 Pravda o cestě k zániku utrpení

„*Čtvrtá Vznešená Pravda* konstatuje, že existuje cesta ke zrušení“³¹ utrpení a v rozšířené verzi této cesty učí.“³² Cesta k osvobození spočívá v tom, že přijmeme učení Buddhy a budeme jej následovat po Osmičlenné Stezce.

„Čtyři Ušlechtilé Pravdy, které Buddha sám objevil a odhalil světu, jsou hlavní charakteristiky a neochvějné základy buddhismu.“³³ Čtvrtá Ušlechtilá Pravda představuje zejména tři věci: etiku (*síla*), meditaci/praxi soustředění (*samádhi*) a moudrost (*paññá*). „Buddhova *Dhamma* je morálním filosofickým systémem, který vykládá jedinečnou cestu

²⁸ Bondy Egon: *Buddha*, str. 67.

²⁹ Bondy Egon: *Buddha*, str. 89.

³⁰ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 226.

³¹ Komentář ct. Czech Sarana: Termín „zrušení“ utrpení je zavádějící. Následováním Osmičlenné Stezky (respektive Čtvrté Buddhovy Pravdy) lze ukončit jen vlastní utrpení, nikoliv utrpení světa, jak by vyplývalo z toho, co je citováno.

³² Bondy Egon: *Buddha*, str. 121.

³³ Bondy Egon: *Buddha*, str. 209.

k osvícení a není předmětem, který se má studovat z pouhého akademického hlediska.“³⁴

4.3 Buddhova cesta³⁵

V Osmičlenné Stezce se nejedná o „stupně“, po kterých by člověk šel postupně, nicméně jedná se o části, které se musí praktikovat dohromady, aniž by se jediná část vynechala. Skutečný úspěch při jejich praktikování je však postupný. Nejprve je to etika (*síla*) – tj. správná řeč, správné činy a správné živobytí. Pak je to meditace (*samádhi*) – tj. správné úsilí, správná všímavost a správné soustředění. Nakonec, jako třetí, se zdokonaluje moudrost (*paññá*) – správné myšlení a správný názor, což je vlastně pochopení Buddhových Čtyř Pravd nebo také Tří Charakteristik (*Tilakkhana*) – utrpení, pomíjivost/nestálost a ne-já/bezpodstatnost.

„Tato jedinečná cesta je jedinou přímou cestou, která vede k *Nibbáň*.“³⁶ Člověk definitivně pochopí vztah k tomuto světu a oddělí se od něj. „Buddhova Stezka a celý jeho systém je založen na jednoduchých – až překvapivě jednoduchých – principech a pravdách.“³⁷

4.3.1 První stupeň – správný názor

Správný názor je pochopení Čtyř Buddhových Pravd. Za správný názor se především považuje víra v příští život, pochopení, že život je utrpení, víra v to, že je možnost dosáhnout *Nibbány*, víra v to, že existoval/existuje Buddha, který je plně osvícený a učí ustání utrpení; víra v to, že dávat je dobré a že zabíjet, krást, mít pohlavní styk se zadanou ženou, lhát a pít alkohol je špatné. Pokud člověk nemá správný názor, čeká ho zrození buď jen jako zvíře nebo v pekle.

³⁴ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 11

³⁵ Viz Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 226-232.

³⁶ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 226.

³⁷ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 7.

4.3.2 Druhý stupeň – správné myšlenky³⁸

Mluvíme-li o "správném myšlení", je třeba nejprve brát v potaz fakt, že učení Gautamy Buddha je cestou k vymanění se z chtivosti (*lobha*), nenávisti (*dosa*) a zaslepenosti (*moha*). Jak je velice přesně vysvětleno v *Tipitace*, mysl je nejzazším předchůdcem všech našich (záměrně uskutečněných) slov a činů³⁹. Kontrola mysli je v tomto případě základním stádiem, kdy se chráníme od myšlenek vedoucích k výše uvedeným třem "nečistotám". Jak Buddha uvedl v *Dhammačakkappavattana suttě*, což je první promluva, kterou přednesl svým žákům, Čtvrtou Pravdou je "Střední Stezka" a v rámci této "Střední Stezky" uvedl "Osmičlennou Stezku", jež ztvárňuje a upřesňuje ideál "Střední Stezky".

Je tedy zřejmé, že "správné myšlení" je označení pro takové myšlení, jež se vyhýbá extrémům. Extrémy jsou v této *suttě* též vysvětleny. Jedná se o extrém užívání si smyslných rozkoší a extrém sebebičování či přehnaného asketismu. Správné myšlení tedy bude myšlení, které není podmíněno smyslnou rozkoší a které není podmíněno násilím. Zároveň, jak Buddha při jedné okolnosti vysvětlil svému (již ordinovanému) synovi Ráhulovi, pokud něco říkáme nebo děláme, musíme si uvědomit, zda bychom stejný přístup chtěli i vůči nám. Tj. to, co nechceme, aby nám ostatní říkali či dělali, to nebudeme dělat ostatním. Tomuto předchází příslušný způsob myšlení. Zároveň je třeba myslet v souladu se stezkou, na kterou jsme nastoupili. Jedná-li se o Osmičlennou Stezku, je třeba přemýšlet o tom, jak vylepšit vlastní etické chování. Je třeba přemýšlet o tom, zda při meditaci následujeme to, co učí učitel a ne to, co nám předloží naše mysl.⁴⁰

³⁸ Komentář ct. Czech Sarany.

³⁹ *Khuddaka Nikáya - Dhammapada* - Verš 1

⁴⁰ Komentář ct. Czech Sarana: „Viz pět překážek (*pañca nívarana*) - smyslná rozkoš (*kāmačchanda*), nenávist (*vjápáda*), únava (*týnamidhá*), neklid a nepokoj (*udaččakukučča*) a pochybnost (*vičikičchhá*), což jsou překážky v meditaci, kterých se musíme vyvarovat a které, po tom, co se objeví, musíme odhalit a opustit je.“

4.3.3 Třetí stupeň – správná mluva

Buddhismus upozorňuje, že náš jazyk začal být zneužíván k „tlachání“. Je nutné naučit se nepoužívat řeč zbytečně, to znamená nelhat, nepomlouvat a odstranit vulgární výrazy. O správné mluvě se podrobně zmiňuji v dalších kapitolách.

4.3.4 Čtvrtý stupeň – správná činnost

Podobně jako ve třetím stupni zbavujeme se negativních elementů v našem jednání. Člověk nesmí zabíjet, krást a podobné věci. Pro snazší následování etiky v buddhismu, a jakožto „zjednodušený návod pro správný život“, lze považovat buddhistické systémy pěti, osmi, deseti či 227 pravidel. Mluvíme-li o společnosti laiků, týká se jich systém pěti pravidel, která by měli poctivě a neustále dodržovat - 1. nezabíjet živé bytosti, 2. nebrat co není dáno, 3. nemít pohlavní styk se ženou, která je vdaná nebo s jinou ženou než vlastní manželkou, 4. nelhat a 5. neopíjet se a nebrat drogy. Ve speciálních dnech (při úplňku a novu) se ještě doporučuje dodržovat další pravidla. Třetí pravidlo se mění na kompletní absenci pohlavního styku a navíc 6. nejíst po poledni, 7. netancovat, nezpívat, nehrát na hudební nástroje, nesledovat zábavná představení, nezdobit se věnci a šperky a nevonět se parfémy a vůněmi, 8. nesedat a nelehat na luxusní nábytek. Jedná se tedy o dodržování osmi pravidel, které vede k nesmírně pozitivním následkům v tomto i příštích životech. Výborné dodržování pouze pěti pravidel vede ke zrození se jako člověk. Nedodržování pěti pravidel vede buď ke zrození se v jednom z pekel, jakožto zvíře, jako hladový duch, jako ošklivý bůh (*asura*) nebo jako postižený člověk.

Dále je třeba poznamenat, že pokud nějaký člověk nedodržoval pět pravidel do teď, má možnost se k tomu uchýlit v době, kdy si uvědomí hodnotu jejich dodržování. V takovém případě je možno, aby alespoň částečně přispěl ke své dobré budoucnosti. Ačkoliv je pro další zrození

rozhodující to, jak člověk myslí v momentě smrti, pokud člověk nedělal dostatek dobrých činů ani nedodržoval etická pravidla, přijde jeho „dobré myšlení v době smrti“ prakticky vniveč.

4.3.5 Pátý stupeň – správné živobyті

V tomto místě se ukáže, zda si člověk správně osvojil to, co se měl naučit. Pokud obstojí, ukončil první část Buddhovy cesty. „Očišťuje myšlenky, slova a skutky hned v začátku, duchovní poutník se pokouší očistit svoje živobyті tím, že se zdržuje pěti druhů obchodu, které jsou zakázány laickému přívrženci. Jsou to obchodování se zbraněmi, lidskými bytostmi, masem (tj. chov zvířat na porážku), opojnými nápoji a jedy. Pokrytecké chování je uvedeno jako špatné živobyті pro mnichy.“⁴¹

Předcházejících pět stupňů patří do etické části Buddhovy cesty. Ve druhé fázi si člověk osvojuje meditační techniky a Buddhovu filosofii.

4.3.6 Šestý stupeň – správné úsilí

Člověk se nesetkává s žádnými náročnými úkoly, ale musí prokázat určitou vytrvalost. Mysl má být zaměřena na překonání krize.

4.3.7 Sedmý stupeň – správná všímavost

V tomto bodě se člověk snaží nalézt odpovědi na otázky, které ho v životě tíží, prostřednictvím základních meditačních technik. Správná Vší mavost (*sammá sati*) je jedna z nejdůležitějších konstituentů Osmičlenné Stezky. Jedná se zároveň o téma, které je velice diskutované mezi meditujícími aneb jogíny. Dle původního buddhismu, resp. dle *Tipitaky*, všímavost (*sati*) je vyšším stupněm po „pozornosti“ (*manasikāra*), která je tak jen přípravným stupněm pro praxi všímavosti

⁴¹ Nārada Mahā Thera: *Buddha a jeho učení*, str. 231.

(*sati*). Všíímavost (*sati*) je hlavním cílem a hlavním zdrojem pokroku kohokoliv, kdo chce dosáhnout *Nibbány*.⁴²

4.3.8 Osmý stupeň – správné soustředění

V buddhismu „trénujeme mysl“, aby byla poslušná a hodná. Mysl dobrého jogína je schopna soustředit se na jeden jediný předmět po jakkoliv dlouhou dobu, aniž by se zabývala jakýmkoliv jiným předmětem. Taková situace se nazývá „soustředění“ (*samádhi*) a je to právě to, čím se myslí „správné soustředění“ (*sammá samádhi*).

„Z těchto osmi faktorů Ušlechtilé Osmidílné Stezky prvé dva faktory jsou seskupeny v oddíl moudrosti (*paññá*), další tři v mravnost (*síla*) a poslední tři faktory v soustředění (*samádhi*).

Síla = správná mluva, správná činnost, správné živobytí

Samádhi = správné úsilí, správná bdělá pozornost, správné soustředění

Paññá = správné nazírání, správné myšlenky

Podle pořadí vývoje jsou *síla*, *samádhi* a *paññá* třemi stupni stezky.⁴³

Buddha byl výjimečnou osobností, i přesto byl smrtelný. Uvědomoval si, že ve svém osmdesátém roce zemře. „Buddha odešel navždy, ale vznešené učení, které během svého dlouhého a úspěšného duchovního působení vykládal, a které bezvýhradně odkázal lidstvu, ještě existuje ve své původní čistotě.“⁴⁴ I po jeho smrti se buddhismus rychle šířil. „Buddhistické mnišské obce staly se pozvolna důležitým hospodářským, resp. kulturním i politickým činitelem. Buddhistické kláštery se teď staly ekonomickými jednotkami, které mohly poskytnout

⁴² Komentář ct. Czech Sarana.

⁴³ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 232.

⁴⁴ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 190.

útočiště chudým a vykořisťovaným, a buddhistické mnišstvo mělo silný ideový vliv na velkou část obyvatelstva.“⁴⁵

4.4 Tipitaka

Za základ učení jsou považovány buddhistické texty *Tipitaka* (Tři koše)⁴⁶. „Mnohosvazková *Tipitaka*, která obsahuje podstatu Buddhova učení, má podle odhadu asi jedenáctkrát větší rozsah než Bible.“⁴⁷

Vinaja-pitaka = Koš kázně

Zabývá se především směrnicemi, předpisy a nejstarším vývojem řádu mnichů a mnišek.

Sutta-pitaka = Koš rozprav

Skládá se z Buddhových rozprav, které pronesl jak k mnichům, tak k laikům. Řadí se sem i některé rozpravy jeho žáků. Skládá se z pěti sbírek.

Abhidhamma-pitaka = Koš vyššího učení

Abhidhamma Pitaka je soubor rozprav, o jehož původu se vedou debaty i mezi nejučenějšími scholastiky buddhismu. Dle *Théravádového* buddhismu se jedná o učení, které Buddha předal své zemřelé matce, zrozené ve světě blaženosti (*Tusita Deva-Loka*), kam se přesunul, aby tam vyložil své učení (*Dhamma*). Po tom, co se vrátil, vyložil toto učení ve zkrácené formě svému blízkému učedníkovi, ctihodnému Sáriputtovi, který pak učení rozšířil mezi své žáky. V dnešní době se *Abhidhamma Pitaka* pokládá za souhrn výkladů několika pozdějších tradic buddhismu, které se vyvinuly po smrti Buddha. Většinou se jedná o vysvětlení toho, o čem se diskutuje v *Sutta Pitace*, avšak největší užitek této knihy je pravděpodobně pro meditující a to především pro učitele

⁴⁵ Bondy Egon: *Buddha*, str. 55.

⁴⁶ Viz Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 190-195.

meditace, pro které je *Abhidhamma* souborem směrnic a postupů při vedení meditujícího v jeho pokroku.⁴⁸

4.5 Théravádový buddhismus

Kapitolu „*Théravádový buddhismus*“ zařazuji záměrně, jelikož se ve své práci zabývám výhradně *Théravádovým* buddhismem. Dnešní buddhistické školy se dělí zejména na dvě skupiny – *Théraváda* a *Mahájána*. Obě zmiňované školy se dále dělí na menší školy. Dále je možné *Théravádu* i *Mahájánu* dělit podle státu, ve kterém jsou praktikovány, nicméně to je velmi nepřesné a zavádějící.⁴⁹

„V buddhismu lze rozlišit dva hlavní směry: **théravádu** („cesta starších“) a **mahájánu** („velký vůz“). *Mahájána* se dělí na školy, z nichž každá vyzdvihuje jiný aspekt buddhistické nauky. Ale i praxe *théravády* se v různých zemích výrazně liší.“⁵⁰ *Théraváda*, neboli „Cesta starších“, je tedy buddhistická škola, jejíž stoupenci věří, že následují původní Buddhovo učení. K tomu jim dopomáhají starší mnichové, kteří působí jako ukazatelé cesty.

„Srí Lanka je tradiční zemí *théravádového* buddhismu. Učení *Théravády* je nejbližší tomu, co učil muž jménem Siddharta Gothama, který byl po svém probuzení nazýván Buddhou. Toto učení se v jazyce páli nazývá *Dhamma*. Ve skutečnosti totiž žádný buddhismus není a nejsou ani buddhisté. Je jen Buddhova *Dhamma* a následovníci Buddhovy *Dhammy*. Buddhismem ji kvůli zjednodušování nazvali „nebuddhisté“ a „buddhisté“ to od nich převzali.“⁵¹

⁴⁷ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 191.

⁴⁸ Komentář ct. Czech Sarana.

⁴⁹ Komentář ct. Czech Sarana.

5 BUDDHISMUS – OPROŠTĚNÍ SE OD MATERIÁLNÍCH VĚCÍ ⁵²

Buddhismus, jak jej máme v moderní době, není tím, čím „býval“. Nynější *Théravádový* buddhismus, se kterým se můžeme setkat na Srí Lance, v Barmě a v Thajsku, je již ovlivněn náboženskými inklinacemi člověka. V důsledku toho filosofie a moudrost, kterou Buddha s takovým úsilím vštěpoval do hlav svých žáků, pomalu zaniká a je nahrazena náboženskými rituály a praktikami, kterým Buddha vždy přisuzoval nižší hodnotu, než právě dodržování etických pravidel (*síla*), meditaci (*samádhi*) a moudrosti (*paññá*).⁵³

„Buddhistická nauka (a její praxe) se tradičně rozděluje do tří kategorií:

1. *Síla* neboli morální zdrženlivost.
2. *Samádhi*, „koncentrace“, která zahrnuje celou řadu „duchovních technik“, spadajících pod obecný název meditace.
3. *Paññá* neboli moudrost.

Všechny tři složky by měly být rozvíjeny víceméně současně, protože pokud rozvoj některé z nich předstihne zbylé dvě, dochází k narušení rovnováhy.⁵⁴

„Všechny složeniny jsou pomíjivé, všechny složeniny jsou ubližující, všechny jevy jsou bez podstaty⁵⁵.“

⁵⁰ Lester C. Robert: *Buddhismus: Cesta k osvícení*, str. 14.

⁵¹ Marvan, L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, str. 19.

⁵² Necitované pasáže jsou převzaty od buddhistického mnicha (ct. Czech Sarana) původem z Plzně, který již třetím rokem žije na Srí Lance a studuje tamější „University of Buddhism and Pali of Sri Lanka“.

⁵³ *Síla* (etika), *samádhi* (meditace) a *paññá* (moudrost) jsou tři kvality, které je třeba postupně rozvinout.

⁵⁴ Snelling John: *Buddhismus*, str. 65.

⁵⁵ Pozn. ct. Czech Sarana: „*Anattá* (*an* + *attá*) se překládá jako „ne-já“, nicméně tady '*attá*' může být přeloženo i jako 'essence', 'neměnná podstata', 'duše' atd.“

5.1 Zánik materiálních i nemateriálních věcí

Zániku podléhá lidské tělo, stejně jako propiska, sklenička, počítač, dům, vesnice, města, státy, světadíly, planety i galaxie. Naše vlastní tělo se rozpadne a nezbude po něm nic. A stejně tak to bude se vším, co jsme vytvořili, ať už je to socha, báseň, dřevěná plachetnice nebo přístřeší. Čas rozloží i počítače, roboty a jaderné elektrárny. Všechno jednou zanikne, protože to vzniklo. Cokoliv vznikne, to zanikne. Není třeba na ničem lpět. „Bylo by možno říci, že veškerá existence je k ničemu – v doslovném slova smyslu. Proto, že nemá a nemůže mít žádný absolutní účel. Jakákoliv existence může nacházet pouze relativní účel sama v sobě. To ale právě je pravým a nevykořenitelným základem utrpení, jež každou existenci provází.“⁵⁶

Kromě materiálních věcí, které zanikají, jsou i věci nemateriální, které zániku též podléhají, jako například láska. Láska k partnerovi je možná hodně opěvována na Západě, nicméně láska rozhodně déle jak tisíc let trvat nebude. A co je to tisíc let proti miliardám *kalp*⁵⁷, které by vlastně mohly být jen nedbalým označením zanedbatelné části naší existence v *Samsáře*? Láska je pomíjivá, a jako láska i vztek, hněv, smutek, radost, rozkoš, slast, nespokojenost, spokojenost jsou pomíjivé. Jsou to jen výkyvy mysli a naše hloupost, kvůli které na těchto výkyvech ulpíváme a myslíme si: „jsem teď smutný, to je hrozné.“

„Zrušení existence lze dojít pouze v procesu jejího *uvědomělého* zvládnutí, jen tak lze dospět k „*vyhasnutí*“ příčin vedoucích k stále obnovovanému existování, k *Nibbáň*. A jen ta je jediným a trvalým zrušením utrpení, protože je úplným zrušením existování a příčin

⁵⁶ Bondy Egon: *Buddha*, str. 84.

⁵⁷ Ct. Czech Sarana: *kalpa* – Je skalnatá hora, široká a vysoká. Jednou za sto let projde poutník a nepatrně o ni zavadí svou róbou. Jedna *kalpa* je delší než existence takové hory. Kalpa znamená v sanskrtu věk.

vedoucích k existování.“⁵⁸ Je jen jediné dosažení, jen jediný jev (již ne „složenina“), který se neztratí, který je věčný a neměnný. Je to *Nibbána*.

6 MLUVA A JEJÍ NÁSLEDKY DLE BUDDHISTICKÉ FILOSOFIE

Naším prvním praktickým krokem na Buddhově Stezce by mělo být uspořádání si vlastního života. Mnichové na cestě k osvícení dodržují 227 pravidel. Mnišky mají celkem 311 pravidel. Pro nás, laiky, je alespoň ze začátku dostačující dodržovat následujících pět pravidel: nezabíjet, nekrást, zdržovat se nezodpovědné sexuální aktivity, vyvarovat se nebezpečného zneužívání daru řeči a zdržet se přijímání látek, které otupují vědomí (alkoholu, drog).⁵⁹

Dle původního Buddhova učení je člověk uvězněn v utrpení kvůli zaslepenosti a lpění. Tato zaslepenost a lpění se projevuje třemi způsoby – myšlením, mluvou a činěním. Tím, že myslíme, jsme schopni dělat mluvu a činy. Již v prvních dvou verších *Dhammapady*⁶⁰ je toto vysvětleno: „Mysl je předchůdcem podmínek/jevů, mysl je (jim) vedoucí a (ony) jsou vytvořeny myslí. Jestliže, s nečistou myslí, někdo mluví či činí, pak utrpení jej následuje jako kolo volské kopyto. Mysl je předchůdcem podmínek/jevů, mysl je (jim) vedoucí a (ony) jsou vytvořeny myslí. Jestliže, s čistou myslí, někdo mluví či činí, pak potěšení/štěstí jej následuje jako stín, který nikdy neodejde.“⁶¹

6.1 Kategorie mluvy dle Buddhy

Z veršů zmíněných výše je tedy zřejmé, že pokud mluvíme, jedná se o následek našeho myšlení. Mluvením ale koloběh nekončí – následky mluvení lze rozdělit na tři druhy: příjemné, neutrální a nepříjemné.

⁵⁸ Bondy Egon: *Buddha*, str. 85.

⁵⁹ Viz Snelling John: *Buddhismus*, str. 108-117.

⁶⁰ *Dhammapada* je malý soubor veršů obsažený v *Khuddaka Nikáya* v *Sutta Pitaka*. *Sutta Pitaka* je jednou ze tří částí *Tipitaky*, hlavního spisu *Théravádového* buddhismu.

⁶¹ Překlad ct. Czech Sarany z anglického překladu jazyka páli v knize „*The Dhammapada*“, kterou napsal ct. Nárada Thera.

Buddha rozdělil mluvu do šesti kategorií podle pravdivosti, užitečnosti a příjemnosti:

	<u>Pravdivost</u>	<u>Užitečnost</u>	<u>Příjemnost</u>	
1	Nepravdivá	Neužitečná	Nepříjemná	Mluva
2	Nepravdivá	Neužitečná	Příjemná	Mluva
3	Pravdivá	Neužitečná	Nepříjemná	Mluva
4	Pravdivá	Neužitečná	Příjemná	Mluva
5	Pravdivá	Užitečná	Nepříjemná	Mluva
6	Pravdivá	Užitečná	Příjemná	Mluva

Na rozdíl od běžných lidí, jejichž mluva spadá v drtivé většině do prvních čtyř kategorií, Buddhova mluva spadá vždy do kategorií pět a šest. Podle Buddhyy bychom se měli držet pravého mluvení.⁶² Základní druhy mluvy, kterých by se měli následovníci Buddhova učení (včetně laiků) zdržovat, jsou:

1. Lhaní (*musá vādā*)
2. Pomlouvání (*pesuñña vācā*)
3. Zákeřná/zlomyslná mluva (*pisuṇā vācā*)
4. Sprostá mluva/hrubá řeč (*pharusā vācā*)
5. Bezvýznamné tlachání, planý hovor (*samphappalā vācā*)

Cílem Buddhova učení nebylo nic jiného než ukázat lidem cestu z utrpení. Buddha poznal a pochopil, že život není věčný a že nepřináší

⁶² Viz Nyánatiloka Maháthera: *Slovo Buddhovo*, str. 62.

nic, na čem by „stálo za to“ lpět. Buddha objevil něco, co je věčné a co nekončí utrpením. Celých 45 let po svém velkém objevu věnoval nesmírné úsilí podělit se o něj s ostatními. Následuje-li adept Buddhovu stezku, musí praktikovat tři věci: štědrost (*dána*), etiku (*síla*) a meditaci (*bhávaná*), které jsou neodmyslitelnými součástmi pokroku na cestě za *Nibbánou*.

Máme-li se zúžit jen na aspekty týkající se komunikace, jistě bude nejvhodnější zmínit se o etice. Etika je podle Buddhy trojí: skrze mysl (*čitta*), řeč (*váčá*) a činy, resp. tělo (*káya*). Ačkoliv mysl (*čitta*) je předchůdcem toho, co se děje při ústním a tělesném projevu, buddhismus se nezmiňuje tolik o tom, jak máme myslet, jako spíše o tom, jak máme mluvit a činit. A je to právě skrze řeč a činy, kdy se naše mysl začne uklidňovat. Jak vysvětlil Buddha, mysl je nesmírně rychlá a je velice těžké ji zkrotit. Svou řeč a činy zkrotit můžeme, máme-li k tomu příslušný záměr. V této kapitole se zmíním o tom, jak máme zacházet se svou řečí.

Buddhismus rozděluje veškeré činy do tří kategorií – dobré, špatné a neutrální. „Je zajímavé si všimnout, že podle buddhismu existují skutky, které jsou eticky dobré a špatné, skutky, které nejsou ani dobré, ani špatné, a skutky, které vedou k ukončení všech skutků.“⁶³ Stejným způsobem musíme rozdělit i řeč, tj. na dobrou, špatnou a neutrální. Ačkoliv je v buddhistickém spise zvaném *Tipitaka* mnoho o tom, co je dobré a špatné, jen málo je zmínek o tom, co je neutrální.

6.2 Pět druhů špatné řeči

Existuje celkem deset špatných činů, uskutečněných tělem, slovem a myslí, které vytvářejí špatnou *karmu*. „Čtyři se uskutečňují slovem, a to: lhaní (*musáváda*), pomlouvání (*pisunáváčá*), hrubá mluva (*pharusáváčá*) a tlachání (*samphappalápa*).“⁶⁴ Je zajímavé, že všech pět druhů špatné řeči se pohromadě vyskytuje v celé *Tipitace* jen na jediném

⁶³ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 203.

místě a jsou rozděleny do čtyř podčástí, z nichž zákeřnou/zlomyslnou mluvou (*pisuṇā vācā*) se vysvětluje pomlouvání (*pesuṇṇa*). Čtyři z těchto jsou zmíněny například v *Sutta Pitaka*⁶⁵:

„Zde, Ánando, nějaká osoba zabíjí živé bytosti, bere co (jí) není dáno, nenakládá správně se smyslnou rozkoší, lže, mluví zákeřně, mluví sprostě, (nesmyslně) tlachá, je chamtivý/žádostivý, má mysl zlé vůle a má špatné názory. Při rozpadu těla, po smrti, se znovuobjeví ve stavu bídy, na nešťastném místě, v utrpení, v pekle.“⁶⁶

6.2.1 Lhaní (*musá vādā*)

„Mluvení – stejně jako ostatní formy jazykových funkcí, například při myšlení, všímání, pamatování, porovnávání, počítání, třídění, plánování atd. – je pravdivé anebo nepravdivé podle toho, jak odpovídá skutečnosti.“⁶⁷ Ke lhaní dochází v případě, že se snažíme někoho podvést. Řekneme-li, že jsme něco udělali, ačkoliv jsme to neudělali, že jsme něco neudělali, ačkoliv jsme to udělali, že se něco děje, ačkoliv víme, že se to neděje, že se něco neděje, ačkoliv víme, že se to děje atd. Chybí-li záměr druhého člověka podvést nebo jej přesvědčit o nepravdě, o lež se nejedná.

„Čtyři podmínky jsou nutné, aby zlo lhaní bylo úplné:

- 1) Nepravda.
- 2) Úmysl obelhat.
- 3) Vyslovení.

⁶⁴ Nārada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 263.

⁶⁵ *Majjhima Nikāya – Uparipannāsa Pāli – Vibhangavaggo – Mahākammavibhanga Sutta*.

⁶⁶ Ct. Czech Sarana: „Čteme-li tuto *suttu* celou, dozvíme se, že nepříjemný následek špatného činu a příp. příjemný následek dobrého činu se nemusí vrátit hned nebo příští život. Může se vrátit i během dalšího života a i později. → Proto jsou lidé, kteří dělají špatné věci a mají se dobře a lidé, kteří dělají dobré věci a mají se špatně. Stejně tak jsou lidé, jejichž dobré činy jim nesou plody již v moment jejich dokončení a *vice versa*. Dobré činy i špatné činy jednou dozrají, nicméně je těžké určit, kdy to bude.“

⁶⁷ Frýba Mirko: *Umění žít šťastně*, str. 75.

4) Skutečné obelhání.

Nutné následky lhaní jsou: stát se předmětem urážlivé řeči a zesměšňování, nevěrohodnost a páchnoucí ústa.⁶⁸ Chybí-li kterýkoliv z těchto konstituentů, akt lži není úplný. „Když lžeme, tak je to buď ze strachu postavit se pravdě tváří v tvář, anebo nejsme schopni uchopit skutečnost takovou, jaká je. Jak nemoudré a nebezpečné je každé překroucení pravdy, si uvědomíme vždy, když se dostaneme do potíží nějakým jednáním, které vycházelo z nepravdivých výroků. Lhaním zradíme skutečnost, kterou lze tělesně prožívat jako něco, co se koná v intersubjektivně přístupné oblasti. Lhaním se osamocujeme a odcizujeme svému skutečnému životnímu podkladu.“⁶⁹

V *Tipitace* je příběh o mnichovi, který dodržoval mnišská pravidla, ale lhal. Po smrti se zrodil jako nádherná velká ryba v moři, které ale vycházel z úst velice nepříjemný zápach. Rybáři tuto rybu objevili a přinesli ji Buddhovi. Buddha jim pak vysvětlil, že to byl v minulém životě mnich, který lhal. Následkem lhaní je zápach z úst, nedobré zuby, vypadané zuby, apod.

„Kdo se zdržuje lhaní, vyhýbá se mu a zcela se ho zdrží, ten hovoří pravdu, je oddán pravdě, je spolehlivý, hoden důvěry a nezavádí lidi.“⁷⁰

6.2.2 Pomlouvání (*pesuñña váčā*)

„Čtyři podmínky jsou nutné, aby zlo pomlouvání bylo úplné:

- 1) Osoby, které se mají rozdvojit.
- 2) Úmysl rozdělit je nebo přání zalíbit se druhému.
- 3) Příslušné úsilí.

⁶⁸ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 264.

⁶⁹ Frýba Mirko: *Umění žít šťastně*, str. 75.

⁷⁰ Nyánatiloka Maháthera: *Slovo Buddhovo*, str. 62.

4) Sdělení.

Nevyhnutelné následky pomlouvání jsou rozpad přátelství bez jakékoliv dostatečné příčiny.⁷¹

Zde se pomlouváním myslí nepravdivé a zároveň nepříjemné svědectví o někom, kdo není přítomen. Mluvíme-li o někom, kdo je naším nepřítelem v přítomnosti jeho dobrého přítele tak, abychom narušili jejich přátelství, pak se jedná o pomlouvání. Postup k uskutečnění aktu pomluvy je stejný jako v případě lhaní.

„Buddha takto napomíná své žáky: „Pročež, *bhikkhuové*, ať mluví lidé o vás jakkoliv, ať v příhodné době či nikoliv, ať vhodně nebo nevhodně, ať zdvořile či hrubě, ať moudře či pošetile, ať laskavě či zlomyslně, musíte se, *bhikkhuové*, cvičit takto: Neposkrvněná zůstane naše mysl, ani špatná slova nám z úst neuniknou.“⁷² Ke správné mluvě vedou správné myšlenky. Správná mluva se týká zdržování lhaní, pomlouvání, hrubých slov a povrchního tlachání. „Ten, kdo se pokouší odstranit sobecká přání, nemůže se uchýlovat k vyslovování lži nebo pomlouvání z jakéhokoliv sobeckého úmyslu či účelu. Je pravdomluvný a spolehlivý, a vždy hledá dobro a to krásné u jiných, místo aby podváděl, pomlouval, odsuzoval a rozdvojoval své bližní.“⁷³

Všeobecným následkem pomlouvání je ztráta přátel a neschopnost nalézt dobré přátele či s nimi udržet vztah. „Buddha byl nejslavnější a nejvíce očerňovaný náboženský učitel ve své době.“⁷⁴ Nejprve se Buddhu snažili jeho protivníci očernit tvrzením, že v klášteře přenocovala žena. Když se pomluva nesetkala s „úspěchem“, vymysleli si, že Buddha a jeho žáci onu ženu zabili.

„Když se jeho historická mise setkala s úspěchem a když mnozí hledali přijetí do řádu u něho, pomlouvali ho jeho protivníci, že okrádá

⁷¹ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 264.

⁷² Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 230.

⁷³ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 264.

matky o jejich syny, že připravuje manželky o jejich manžely a že brzdí pokrok národa. Když všechny tyto pokusy o zničení jeho ušlechtilého charakteru ztroskotaly, jeho vlastní bratranec a jeden jeho závistivý žák se pokusili zabít jej svrhnutím skály zeshora. Jelikož byl Buddhou, nemohl být zabit.“⁷⁵ Není možné pomluvu zastavit, avšak když uslyšíme, že se nehezky mluví o druhých, měli bychom se chovat jako němí.

„*Dhamma* učí: Buď jako lev, který se nezachvěje při zvucích. Buď jako vítr, který se nepoutá k okům sítě. Buď jako lotos, který není zašpiněn blátem, z něhož vyrůstá. Putuj sám jako nosorožec.“⁷⁶ Měli bychom se naučit vést bezúhonný, ušlechtilý život jako lotosy a nevšímat si bláta, které na nás může být hozeno.⁷⁷

6.2.3 Zákeřná/zlomyslná mluva (*pisuná váčá*)

Zde se zákeřnou/zlomyslnou mluvou myslí taková mluva, při které používáme argot nebo nepříjemná slova se záměrem potrestat či ublížit jinému člověku. Postup k uskutečnění aktu zákeřné/zlomyslné mluvy je opět stejný jako v případě lhaní.

Následkem zákeřné/zlomyslné mluvy je nehezka tvář, různé kosmetické nepříjemnosti na tváři jako je akné apod. Také je tím způsoben nepříjemný vzhled všeobecně. „Buddha říká: „Jsou haněni ti, kteří mluví mnoho. Jsou haněni ti, kteří mluví málo. Jsou haněni i ti, kteří mlčí. V tomto světě není nikdo, kdo haněn není. Zdá se, že hana je univerzálním dědictvím lidstva. Většina lidí na světě – poznamenává Buddha – je neukázněna. Zaslepení a zkažení mají sklon nacházet jen ošklivé u druhých, a nikoliv dobré a krásné.“⁷⁸ Nejhorší je, že čím více pracujete a čím dále se dostanete, tím více budete uráženi. „Když uráženi, máme si pomyslet, že dostáváme příležitost pěstovat

⁷⁴ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 462.

⁷⁵ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 462.

⁷⁶ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 463.

⁷⁷ Viz Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 464.

⁷⁸ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 465.

trpělivost. Místo toho, abychom byli uraženi, měli bychom být vděční našim protivníkům.“⁷⁹

6.2.4 Sprostá mluva (*pharusá váčá*)⁸⁰

„Tři podmínky jsou nutné, aby zlo hrubé mluvy bylo úplné:

- 1) Osoba, která má být urážena.
- 2) Zlostná myšlenka.
- 3) Skutečná urážka.

Nevyhnutelné následky hrubé mluvy jsou: zhnusenost u druhých, ač je člověk absolutně neškodný, a získání hrubého hlasu.“⁸¹

V případě sprosté mluvy se myslí pronášení slov, která nejsou vhodná k pronášení na veřejnosti, která nejsou ušlechtilá a která svědčí o nízkém charakteru pronášejíciho. „Neubližující mysl, která vyvíjí dobrotivost, nemůže dávat průchod hrubé řeči, která nejdříve snižuje mluvčího a potom ublíží druhému. Co vysloví, to není jen pravdivé, sladké a příjemné, ale také užitečné, plodné a blahodárné.“⁸²

⁷⁹ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 467.

⁸⁰ Poznámka ct. Czech Vineetha, který je původem z Prahy a již několik let je Buddhistickým mnichem na Srí Lance: „Hrubá mluva je spojena se zlostí a podrážděním, a to jsou neprospěšné kvality mysli, které brání pokroku v meditaci a v pochopení. Kultivace dle Buddhovy nauky vede k odstranění hrubosti mysli. Mluva je spojená s myslí a podmíněná myslí, hrubá řeč zpětně zavádí hrubost do mysli. To vše je brzdou v pokroku.“

⁸¹ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 264.

⁸² Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 231.

„Kdo se zdržuje hrubé řeči, vyhýbá se jí a zcela se jí zdrží. Hovoří taková slova, která jsou mírná, konejšivá, láskyplná, která jdou k srdci a jsou zdvořilá, přátelská a příjemná mnohým.“⁸³

6.2.5 Bezvýznamné tlachání (*samphappalá váčá*)

„Dvě podmínky jsou nutné, aby zlo tlachání bylo úplné:

- 1) Sklon k tlachání.
- 2) Jeho vyprávění.

Nevyhnutelné následky tlachání jsou defektivní tělesné orgány a nevěrohodná řeč.“⁸⁴

Bezvýznamné tlachání se dělí na 32 druhů, jak je vysvětleno v kapitole „*Mluva a její následky dle buddhistické filosofie*.“ Postup k uskutečnění aktu bezvýznamného tlachání je opět stejný jako v případě lhaní. Je tedy třeba se těchto pěti druhů mluvy vyvarovat.

„Kdo se zdržuje planého hovoru, vyhýbá se mu a zcela se ho zdrží. Hovoří v pravý čas, v souhlase se skutečností, hovoří, když je to užitečné, hovoří o nauce *Dhammy* a řádových pravidlech; jeho řeč je jako poklad, je pronesena v pravý čas, zdůvodněná, přiměřená a smysluplná.“⁸⁵

⁸³ Nyánatiloka Maháthera: *Slovo Buddhovo*, str. 63.

⁸⁴ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 264.

⁸⁵ Nyánatiloka Maháthera: *Slovo Buddhovo*, str. 63.

6.2.5.1 Třicet dva druhů bezvýznamného tlachání

V *Tipitace* je zmíněno třicet dva druhů bezvýznamného tlachání.⁸⁶

O ministrech (politicích)	Povídání o zemřelých	O vozech (kočárech)	Povrchní/nesouvislé povídání
O státech (zemích)	O vůních (parfémeh)	Povídání o bytí a nebytí	Přístudní tlachání (poblíž studně)
O králích	O postelích	O velkoměstech	Spekulace o moři
O armádách	O věncích	O ženách	O městech
O nebezpečích	O oblečení	O hrdínech	Spekulace o souši
O válkách	O minulosti	Pouliční tlachání	O zisku
O budoucnosti	O příbuzných	O pití	O ztrátě
O jídle	O vesnicích	O zlodějích	Nesmyslné žvatlání

„A i když někteří vážení *samani* a bráhmani přijímají požitky nabízené jim v dobré víře a věnují se planým řečem – například řečem o králi, o zloději, o hlavním ministrovi, o vojsku, o strachu, o válce, o jídle, o pití, o šatech, o loži, o věncích, o parfémeh, o příbuzenstvu, o vozech, o vesnici, o tržišti, o městu, o kraji, o ženách, o kořalce, o cestách, o studních, o strašidlech, o různosti, o světských příbězích, o mořských příbězích – odvrací se od takových a podobných zvířeckých řečí. Takto je ctnostný.“⁸⁷

⁸⁶ Tento výčet se vyskytuje např. v *Sutta Pitaka – Digha Nikáya – Silakkhandhavagga páġi – 1. Brahmajála Sutta* nebo *Sutta Pitaka – Digha Nikáya – Páthikavagga Páġi – 2. Udumbarika Sutta*.

⁸⁷ Zbavitel, D.: *Raný indický buddhismus*, str. 106.

6.3 Pět druhů špatné rozmluvy

Existuje pět druhů řeči, která, je-li praktikována vůči příslušným osobám, jde o rozmluvu špatnou. Jedná se o těchto pět druhů promluv:

1. Promluva o důvěře někomu, kdo nemá důvěru.
2. Promluva o ctnosti/etice někomu, kdo není ctnostný.
3. Učená promluva někomu, kdo je málo učený.
4. Promluva o štědrosti někomu, kdo je zlý.
5. Moudrá promluva někomu, kdo je nemoudrý.⁸⁸

Důvod k tomuto prohlášení se také dozvídáme, a právě, že v případě jedné z takových promluv se posluchač pobouří, rozhněvá, rozruší se, zatvrdí a projeví svůj vztek, zlovůli a rozmrzelost.

6.4 Pravé mluvení

Jak tedy vypadá ono pravé mluvení, kterého bychom se měli držet? Toto pravé mluvení je dvojího druhu, a to světské a nadsvětské pravé mluvení.⁸⁹ „Zdržovat se lhaní, zdržovat se pomlouvání, hrubé řeči a planého hovoru – to je světské Pravé mluvení (*lokija-sammá-váčá*), které nese světské plody a přináší dobré výsledky. Ale vyhnoutí se těmto čtyřem druhům špatného mluvení, jejich odstranění, odmítnutí, úplné vzdání se jich, přičemž je mysl čistá, odvrácená od tohoto světa, spojena se stezkou a následuje ušlechtilou stezku – to je nadsvětské Pravé

⁸⁸ *Sutta Pitaka – Anguttara Nikáya – Pañcakanipátapáli – (16) 1. Saddhammavaggo – 7. Dukkathásuttam*

⁸⁹ Viz Nyánatiloka Maháthera: *Slovo Buddhovo*, str. 64.

mluvení (*lokuttara-sammá-váčá*), které není z tohoto světa, ale je částí nesvětské stezky.“⁹⁰

6.5 Neužitečné otázky

Každý z nás v životě kladl nedůležité otázky, na kterých z nějakého důvodu lpíme. Snažíme se občas zjistit co nejvíce, i když pravda leží přímo před námi. Různými oklikami se zamotáváme do nesmyslných otázek stále dokola.

„Kdyby někdo prohlašoval, že si nepřeje vést svatý život pod vedením Vznešeného, dokud mu Vznešený nezodpoví: zda je svět věčný nebo dočasný, konečný nebo nekonečný; zda životní princip je totožný s tělem nebo je něco odlišného; zda Dokonalý pokračuje po smrti atd. – takový člověk by zemřel dříve, než by mu Dokonalý toto všechno mohl říci. Podobně jako kdyby byl někdo zasažen otráveným šípem a jeho přátelé, společníci nebo příbuzní by poslali pro chirurga, avšak tento člověk by prohlásil: „Nenechám si ten šíp vytáhnout, dokud se nedozvím, kdo je ten muž, který mne zranil: zda je to šlechtic, kněz, obchodník nebo sluha, jaké je jeho jméno a z jaké rodiny pochází, zda je vysoký nebo malý nebo prostřední postavy.“ Takový člověk by určitě zemřel dříve, než by mohl všechny tyto věci zjistit. Kdo skutečně své štěstí hledá, ten sám z rány si šíp tahá – ten šíp nářku, bolesti a smutku.“⁹¹

Sám Buddha neodpovídal na neužitečné otázky. „Učil to, co považoval za absolutně podstatné pro vlastní očistu, a charakteristicky mlčel na otázky, které nebyly důležité v jeho vznešeném poslání.“⁹²

⁹⁰ Nyánatiloka Maháthera: *Slovo Buddhovo*, str. 64.

⁹¹ Nyánatiloka Maháthera: *Slovo Buddhovo*, str. 45 a 46.

⁹² Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 195.

6.6 Správná mluva mnichů

„Patero je, mnichové, druhů řeči, jimiž s vámi mohou mluvit druzí: včasná a nevčasná, pravdivá či nepravdivá, mírná nebo hrubá, smysluplná nebo nesmyslná a přátelská či nenávistná. Druzí k vám, mnichové, hovoří buď v pravý čas, nebo v nepravý čas. Druzí k vám, mnichové, hovoří buď pravdivě, či nepravdivě. Druzí k vám, mnichové, hovoří buď mírně, nebo hrubě. Druzí s vámi, mnichové, hovoří buď smysluplně, nebo nesmyslně. Druzí s vámi, mnichové, hovoří buď přátelsky, či s nenávistí. I pak je třeba, mnichové, naučit se tomuto: Nezkřiví se naše mysl a nebudeme pronášet hříšné řeči, budeme blahopřejní a soucitní, s myslí přátelskou, a ne nenávistnou, a prostoupíme onoho člověka myslí obdařenou přátelstvím; tak budeme setrvávat. Tak pravil Vznešený. A oni mnichové uvítali jeho slova s potěšením.“⁹³ Jak tedy máme mluvit? Jedná-li se o mnichy, bude nejspíš příhodným příkladem následující *sutta*:

„Jednou Vznešený pobýval poblíž Sávatthí v Džétavaně v Anáthapindikově Parku. Při té příležitosti několik mnichů, po tom, co se vrátili z jejich almužní obchůzky a najedli se, shromáždili se a sedli si ve služební hale. Tam byli zajímavě se o nejrůznější témata řeči, jako jsou králové, zloději a velcí ministři, povídání o armádách, panice a válce, povídání o jídle a zvířecí mluva, pití, oblečení, postele, květiny, věnce a parfémy, povídání o příbuzných, vozech, vesnicích, správních oblastech, městech a regionech, povídání o ženách a šampionech, o ulicích a povídání u studně, duchařská vyprávění, nesouvislé povídání a vyprávění o vzniku země a moře a povídání o vzníkání a nevzníkání.

Poté Vznešený po tom, co vstal ze své samoty v podvečer, šel proti služební hale a po příchodu tam si sedl na již připravené místo. Když se posadil, Vznešený oslovil mnichy: „Řekněte, mniši, o jakých tématech jste se bavili, jsouce shromáždění zde, a jaký byl charakter řeči, kterou jste

⁹³ Zbavitel, D.: *Raný indický buddhismus*, str. 63 a 64.

nedokončili?“

„Pane, po návratu z almužní obchůzky a najezení se jsme se shromáždili a sedli si zde ve služební hale a tak jsme se zabývali různými tématy bezvýznamného povídání, jako jsou králové, zloději a velcí ministři, povídání o armádách, panice a válce, povídání o jídle a zvířecí mluva, pití, oblečení, postele, květiny, věnce a parfémy, povídání o příbuzných, vozech, vesnicích, správních oblastech, městech a regionech, povídání o ženách a šampionech, o ulicích a povídání u studně, duchařská vyprávění, nesouvislé povídání a vyprávění o vzniku země a moře a povídání o vznikání a nevznikání.“

„Mniši, není správné, abyste jste se vy, bratři, kteří opustili domov a šli do bezdomoví, zabývali takovým povídáním. Je těchto deset témat řeči. Jakých deset? Řeč o chtění málo, o spokojenosti, o odloučení, samotě, energetickém usilování, etice, soustředění, vzhledu, opuštění, opuštění vědouce a vidouce. Toto, mniši, je deset témat povídání. Mniši, kdybyste se měli znovu a znovu zabývat povídáním o těchto deseti tématech, přezářili byste září i zář měsíce a slunce, které jsou takové mocné síly a excelence, nemluvě o září poutníků, kteří se drží jiných názorů.“⁹⁴

V další *suttě*⁹⁵ se dozvíme, že ať už se o těchto deseti tématech mluví nebo se přímo praktikují, v obou takových případech se jedná o chvályhodný případ. „Pravdivost nebo sačča je sedmá dokonalost. Rozumí se jí plnění vlastního slibu. Je jedním z význačných rysů *bódhisattvy*, neboť ten své slovo neporuší. Jedná, jak mluví, mluví, jak jedná. Pravdu neskrývá, ani když má být zdvořilý. Činí pravdu svým vůdcem a považuje za svoji závaznou povinnost, aby držel své slovo. Dobře uvažuje, než učiní svůj slib, ale jakmile slib učiní, dodrží jej

⁹⁴ *Anguttara Nikáyi – Dasakanipáta – 2. Dutiyapannásakam – 2. Yamakavaggo – 9. Paṭhamakathāvatthu Sutta*

⁹⁵ *10. Dutiyakathāvatthu Sutta*

za každou cenu, i za cenu svého života.“⁹⁶ Co si *bódhisattva* myslí, to také říká. Je spolehlivý, upřímný a čestný. „Nepoužívá lichotek, aby získal srdce druhých, nevynáší se, aby získal jejich obdiv, neskrývá své chyby nebo marnivě nevykazuje své ctnosti. Chvályhodné chválí bez potměšilosti, hanebné haní spravedlivě, ne s opovržením, ale ze soucitu. Pravdu dokonce nevyslovuje vždy. Nemá-li takové vyslovení vést k dobru a štěstí druhých, potom zůstává tiše. Jestliže se jakákoliv pravda zdá blahodárná pro druhé, vysloví ji, ať je pro něho jakkoliv škodlivá. A ctí slovo druhých tak, jako ctí slovo vlastní.“⁹⁷

6.7 Správná mluva laiků

Co se týče laiků, spíše než konkrétní způsob mluvy, se v *Tipitace* hodně promluv zmiňuje o tom, jak nemluvit. Způsob, kterým by se nemělo mluvit, je vysvětlen výše pěti druhy neprospěšné mluvy. Nicméně pokud laik následuje Buddhovo učení a chce si zapříčinit šťastnou budoucnost v tomto životě i v životě příštím, klade se důraz právě na nelhaní, zdržování se lhaní. K tomu je navíc doporučeno, aby se laik vždy o úplňku, tj. přibližně dvakrát do měsíce, snažil vyvarovat jakéhokoliv špatného mluvení a činění, tj. včetně těch ostatních čtyř druhů neprospěšné mluvy, jak jsou zmíněny výše.

6.8 Jak by měla vypadat ideální řeč

V další *suttě* se dozvíme, jak by měla vypadat ideální řeč:

„Mniši, má-li mluva pět znaků, je dobře řečena, není špatně řečena, ani není hodna hany ani není hodna kritiky moudrého. Je mluvena ve správný čas, je mluvena pravdivě, je mluvena jemně, týká se cíle⁹⁸, je přátelsky řečena. Vskutku, mniši, má-li mluva těchto pět znaků, je dobře

⁹⁶ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 429.

⁹⁷ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 430.

⁹⁸ Ct. Czech Sarana: „Zde může být „cílem“ zamýšleno buď cíl, ke kterému se promlouvající chce dobrat, nebo ten nejvyšší cíl, kterým je vymanění se z utrpení aneb *Nibbāna*.“

řečena, nikoliv špatně řečena, ani není hodna hany ani není hodna kritiky moudrého.“⁹⁹

Z hlediska ideální řeči je velmi důležité mluvit pravdivě. „Pravdivost je tím narušenější, čím horší, povrchnější nebo pokroucenější vztah má řeč a myšlení ke skutečnosti. Je to spolehlivost, s jakou lze vidět věci a události ve vztazích jejich časového, prostorového a etického kontextu.“¹⁰⁰

„Ovládat myšlenky znamená ovládat slova a ovládat slova znamená ovládat činy, nebo slova hněvu jsou často následována ranami.“¹⁰¹

⁹⁹ *Sutta Pitaka – Anguttara Nikáya – Pañcakanipátapáḷi – (20) 5. Bráhmaṇavaggo – 8. Vácásuttam*

¹⁰⁰ Frýba Mirko: *Umění žít šťastně*, str. 75.

¹⁰¹ Dr. K. Sri Dhammananda: *Jak se zbavit starostí*, str. 82.

7 ANALÝZA ŘEČI, JAK SE S NÍ MŮŽEME SETKAT V TIPITACE¹⁰²

Západní způsob analýzy komunikace je zřejmý z grafu níže:

**Mluvčí (myšlenka) – Zakódování – Médium, kanál (+ šum) –
Dekódování – Posluchač (osobní zkušenosti)**

Myšlenka předchází mluvu, která prochází kanálem, kde je mluvený kód rozkódován a vyrozuměn. Tento systém jistě není nijak protichůdný tomu, co učí buddhismus. Dle buddhismu je řeč následkem myšlení, jak již bylo uvedeno v prvním a druhém verši z *Dhammapady*.¹⁰³ Buddhovo vysvětlení je důležité z hlediska sociálního, etického a psychologického. Dle něj způsob, jakým mluvíme, přináší následky v tomto životě i v životě příštím. Mluvíme-li tak, abychom neublížili někomu jinému, sami sobě nebo někomu jinému i sami sobě, pak se jedná o mluvu dobrou. Mluvíme-li ale tak, abychom ublížili jinému, sobě nebo jinému i sobě, pak se o správnou mluvu nejedná. Tato správnost není jen jakýmsi „faktem“, nicméně má za následek naše blaho či utrpení zde i na onom světě.

7.1 Záměr mluvčího

Co se týče jazyka, který se používá k vyjádření vlastních myšlenek, zdá se, že důležitý je záměr. Dle záměru se hodnotí, zda mluvčí mluví dobře či špatně. Mluví-li někdo pravdu a má záměr mluvit pravdu, pak posluchač, rozumí-li špatně a vyloží-li si to jako lež, není to bráno jako chyba mluvčího. Je-li mluvena lež, avšak špatně slyšena a pochopena jakožto pravda, pak následek takového činu je sice špatný, nicméně ne takový, jako by byl v případě, že by lež byla slyšena a pochopena jakožto lež. Podobně je to i s pomlouváním, pronášením

¹⁰² Necitované pasáže převzaty od ct. Czech Sarany.

¹⁰³ Viz kapitola „Mluva a její následky dle buddhistické filosofie“.

sprostých slov a zákeřnou/zlomyslnou mluvou. Jak řekl Buddha: „Je to záměr, mniši, čemu říkám *karma*.“¹⁰⁴

Máme-li brát tedy analýzu řeči dle buddhismu precizně, musíme do komunikačního grafu dodat „záměr“. Dle systému uvedeného výše, „zakódování“ probíhá po myšlení. Nicméně pro člověka není snadné myslet mimo jazyk, a tak je dost pravděpodobné, že v mnoha případech zakódování předchází myšlení.

7.2 Role jazyka a příběh z *Tipitaky*

Buddhovo učení se zprvu předávalo pouze ústně, jelikož sám Buddha nenapsal žádné písemnosti. V předávání učení z generace na generaci hrál tedy nejdůležitější roli jazyk. „Třebaže Mistr nezanechal žádné písemné záznamy o svém učení, jeho žáci je uchovali tím, že si je uložili do paměti a předávali je ústně z generace na generaci.“¹⁰⁵

Jazyk je pro nás důležitý a jen málokdo je schopen sdělit „promyšlenou“ věc, aniž by toto promýšlení provedl v nějakém jazyce. Z promluv v buddhistické *Tipitace* je tato záležitost velice zřejmá. Jako příklad uvádím událost, kdy již po tom, co Buddha dosáhl *Nibbány*, se ve vlastních myšlenkách rozhodl, že toto učení nebude učit, protože jej nikdo nepochopí. Jeden z mocných bohů ze světa *Brahmů* se před ním zjevil, aby jej přesvědčil o opaku. (Podtržené oblasti jsou situace, ve kterých probíhalo „myšlení“):

„Tato *Dhamma*, kterou jsem odhalil, je vskutku hluboká, obtížná k pochopení, klidná, vznešená, tkvící mimo oblast logiky, sotva patrná a jenom moudrý jí může pochopit. Tyto bytosti jsou připoutány ke smyslným požitkům. Toto kauzálně spojené závislé vznikání je věc, kterou těžko pochopí. A tato *nibbána* – utišení všech hnutí chtivých (*sankhára*), zanechání všeho lpění (vlastnictví) (*upadhi*), odstranění

¹⁰⁴ *Sutta Pitaka - Abhidhamma Pitaka - Atthamavaggo (81) - 9. Rúpam Kammantikathá - § 539*

¹⁰⁵ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 190.

žádostivosti, vyhasnutí vášní, ustání (*niródha*) – to je pro ně rovněž těžko pochopitelné. Kdybych i *Dhammu* vykládal a druzí mne nepochopili, bylo by to pro mne únavné a byl bych rozmrzelý.“¹⁰⁶

Poté v Buddhovi vyvstaly tyto verše, které nebyly nikdy předtím slyšeny:

„Pochopil jsem s obtížemi,

Vyhlašovat teď třeba není.

Vášní a nenávistí ovládaní

této *Dhamm*ě snadno neporozumí.

Chtivostí hnáni, temnotou zahalení,

neuvidí proti proudu jdoucí,

a sotva patrnou, hlubokou *Dhammu*,

těžko viditelnou a jemnou.“¹⁰⁷

Takto zvažující, nachylovala se Buddhova mysl spíše k nečinnosti než k učení *Dhammy*. Brahma Sahampati¹⁰⁸, který četl Buddhovy myšlenky, si pomyslel: „Svět bude ztracen, svět zanikne, dokud mysl Takto Přešedšího (*Tathágaty*), dokonalého a takto zcela osvíceného, se nachyluje spíše k nečinnosti než k učení *Dhammy*.“ Posléze, tak rychle jako by silný muž natáhl ohnutou ruku nebo ohnul svou nataženou ruku,

¹⁰⁶ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 59.

¹⁰⁷ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 59.

¹⁰⁸ Ct. Czech Sarana: „Dle Buddhismu, kromě lidského světa je ještě dalších 30 světů. Nejnížší jsou světy utrpení (pekla), dále pak svět zvířat, hladových duchů a ošklivých bohů. Pátým světem je svět lidský. Následuje šest světů bohů, kteří jsou závislí na smyslné rozkoši a pak je dalších dvacet světů speciálních „mocných bohů“, kteří se v těchto „*Brahma* světech“ zrodili jakožto následek velice hlubokých stupňů meditační koncentrace, které dosáhli v předchozím, lidském životě. Vlastně nejstarším z těchto *Brahmů* je právě Brahma Sahampati, který je pravděpodobně ekvivalent hinduistického Brahma Svayambhú.“

stejně tak Brahmá Sahampati zmizel ze světa Brahmů a objevil se před Buddhou. Upravil si svrchní róbu na jednom rameni a vztahuje ruce v uctivém pozdravu vůči Buddhovi, řekl¹⁰⁹: „Pane, nechť Vznešený vykládá *Dhammu*! Kéž Dokonalý vykládá *Dhammu*! Jsou tvorové, v jejichž očích je málo prachu, kteří budou zahubeni, jestliže *Dhammu* neuslyší. Budou takoví, kteří *Dhamm*ě porozumí.“¹¹⁰ Brahmá Sahampati toto řekl a pak ještě dodal:

„V minulosti objevila se v Magadze *Dhamma*

nečistá, zkaženými vymyšlená.

Otevři tyto dveře k neumírání.

Nechť slyší *Dhammu* čistou, Buddhovu!

Jako ten, kdo stojí na vrcholu skalnaté hory,

uviděl by lidstvo kolem dokola,

právě tak Moudrý, Vše-vidící,

nechť vystoupí na tento palác *Dhammy*.

Nechť Zármutku-prostý shlédne

V žal ponořené lidstvo, zrozením a stářím zmáhané!

Vstaň, hrdino vyhrané bitvy,

vůdce karavany, dluhů prostý, a putuj světem!

Nechť Vznešený vykládá *Dhammu*,

Budou ti, kteří porozumí.“¹¹¹

¹⁰⁹ *Tipitaka – Majjhima Nikáya – Ariyapariyesana Sutta* (podtrhané části jsou oblasti, kde probíhalo „myšlení“). Překlad z Anglického překladu páli originálu. Překlad provedl ct. Czech Sarana.

¹¹⁰ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 60.

¹¹¹ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 60.

Brahma Sarampati svoji prosbu Buddhovi znovu zopakoval, avšak dostal stejnou odpověď. „Když se na Buddhu obrátil potřetí, Vznešený ze soucitu s tvory přehlédli svět svým duchovním zrakem Buddha. Při svém vidění spatřil tvory, kteří měli ve svých očích málo nebo mnoho prachu, kteří byli s bystrým intelektem nebo těžko chápající, s dobrými nebo špatnými rysy, tvory, které lze učit snadno nebo s obtížemi, a málokteré, kteří žijí tak, že považují hříchy za pramen strachu pro onen svět. Tak jako v jezírku s lotosy modrými a bílými, některé lotosy zrozené ve vodě rostou ve vodě, zůstávají ponořeny ve vodě a prospívají ponořeny ve vodě; některé jsou zrozeny ve vodě, rostou ve vodě a zůstávají na povrchu vody; některé jiné jsou zrozeny ve vodě, rostou ve vodě a zůstávají vynořeny z vody, vodou neposkvřeny. Právě tak, když Vznešený přehlédli svět svým duchovním zrakem, uviděl tvory, kteří měli ve svých očích málo nebo mnoho prachu, kteří byli s bystrým intelektem nebo těžko chápající, s dobrými nebo špatnými rysy, tvory, které lze snadno učit nebo s obtížemi, a málokteré, kteří žijí tak, že považují hříchy za pramen strachu pro onen svět.“¹¹²

Posléze Buddha odpověděl Brahmovi Sahampati ve verších:

„Otevřeny jsou pro ně dveře ke stavu neumírání.

Nechť ti, kdo mají sluch, pojmu důvěru.

Jsa si vědom obtíží, Brahmo, neučil jsem

Lidi tuto vznešenou *Dhammu*.“¹¹³

Pak si Brahmá Sahampati pomyslel: „Vytvořil jsem Požehnanému příležitost k učení *Dhammy*.“¹¹⁴

¹¹² Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 61.

¹¹³ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 59.

¹¹⁴ *Tipitaka – Majjhima Nikáya – Ariyapariyesana Sutta* (podtrhané části jsou oblasti, kde probíhalo „myšlení“). Překlad z Anglického překladu páli originálu. Překlad provedl ct. Czech Sarana.

7.2.1 Poučení z příběhu uvedeného v *Tipitace*

V uvedeném příkladu jsou podtrženy ty oblasti, kde probíhalo „myšlení“. V případě Brahmy Sahampati vidíme, že nejprve přemýšlel a pak teprve činil. Přemýšlení, jak je znázorněno v příkladu výše, probíhalo v jistém jazyce. V tomto případě se jednalo o jazyk páli, tj. jazyk historického státu Mágadhí na Severu Indie.

V *Tipitace* se podobný proces vyskytuje na mnoha místech. Nejprve je myšlenka, která je zcela přesně vylíčena, a pak teprve probíhá tvorba příslušných zvuků, respektive řeč. Nicméně, jak bylo uvedeno výše, nalezneme i případy, kdy řeči nepředchází myšlení anebo alespoň není přímo vylíčeno. Z tohoto důvodu je třeba poznamenat, že ne vždy myšlení předchází řeč a ne vždy kódování následuje myšlení.

Co se týče jazyka, v *Tipitace* se nevyskytuje zmínka o privilegiu uděleném nějakému jazyku. Ba dokonce, Buddha, jak se zdá z jeho promluv, které se nám dodnes dochovaly, používal takový dialekt, který byl příslušný jeho posluchačům. V jednom případě byl Buddha požádán o svolení k překladu do sanskrtu, nicméně taková žádost skončila odmítnutím. Za Buddhovy doby bylo v Indii velké množství jazyků jako i dnes, nicméně pro všechny části Indie byl páli tehdejší *lingua franca*. Podle některých učenců páli je nejstarším jazykem vůbec, nicméně v poslední době se za nejstarší jazyk považuje sánskrt. Komunikace za Buddhovy doby i v dobách, o kterých se dočteme v *Tipitace*, probíhala i jinými způsoby než jen obvyklou řečí.

7.3 Používání jazyka samotným Buddhou

Při jedné příležitosti Buddha vyučoval *Dhammu* méně inteligentní žáky. Těmto žákům jen poradil - „viděné chápejte jako viděné, slyšené chápejte jako slyšené, chutnané chápejte jako chutnané, čichané chápejte jako čichané, cítěné chápejte jako cítěné.“ Tito žáci následujícíce Buddhovu instrukci dosáhli *Nibbány*. Buddha používal jazyk tak, aby mu

bylo rozumět, a to především s ohledem na prostředí, ve kterém se právě vyskytoval, a posluchačovy schopnosti. Již při výuce jednoho ze svých prvních žáků musel použít své nadpřirozené schopnosti – způsobil, že Jassa nemohl být viděn otcem, který ho hledal. Zůstal jeho zraku skryt, dokud pro jeho odhalení nenastal správný čas.

Sám Buddha mluvil jasně a tak, aby mu každý rozuměl. „K večeru se laičtí stoupenci shlukli okolo něho, aby vyslechli *Dhammu*. Vycítiv jejich vrozené tendence a jejich temperamenty svým zrakem Buddhy, přednášel jim po dobu asi jedné hodiny. Každý účastník z posluchačů, ač měl zvláštní konstituci, si myslel, že Buddhova rozprava je zaměřena právě pro něho. Taková byla Buddhova metoda výkladu *Dhammy*. Druhé přesvědčoval Buddha zpravidla tím, že vykládal své učení s pomocí snadno srozumitelných názorných příkladů a podobenství, neboť mluvil spíše k rozumu než k emocím.“¹¹⁵

Co se týče schopnosti porozumět, tj. přijímače, vždy, když přednáší Buddha, ti, kteří jej poslouchají, jej slyší. Ačkoliv někteří během Buddhova přednesu nedosáhnou žádného transcendentálního dosažení, je jejich dotaz zodpovězen a oni, radující se, svou radost sdílejí. Při jedné situaci, když přednášel Buddhův významný žák ct. Sáriputta, sto osmdesát mnichů jej poslouchalo, nicméně po poslechu promluvy ct. Sáriputty šedesát z nich dosáhlo *Nibbány*, šedesát z nich zvracelo krev a šedesát z nich disrobovalo.¹¹⁶ Tímto případem se snažím ukázat, že i přesto, že je zpráva dobře slyšena a je jí porozuměno, může být pochopena různě, nebo nemusí být pochopena vůbec a případně po pochopení může mít na posluchače různé následky, nebo také žádné následky.

„Je pravda, že Buddha nevyjádřil svůj názor o některých problémech, které matou lidstvo. Na tato diskutabilní témata typicky mlčel,

¹¹⁵ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 163 a 164.

¹¹⁶ *Amguttara Nikáya – Sattakanipáta – 68 Aggikkhandhopama Sutta*

protože pro jeho vznešené poslání neměly význam a na naše osvobození nemají vliv.“¹¹⁷

7.4 Schémata komunikace v *suttách Tipitaky*¹¹⁸

Z odstavců výše si můžeme znázornit následující analytická schémata řeči v *suttách Tipitaky* následovně:

7.4.1 První schéma

zakódování - myšlení – záměr (komunikovat) - sdělení - rozkódování - (ne)porozumění - (ne)pochopení

Zde proběhlo nejprve převedení daného problému do jazyka a v tom jazyce proběhlo myšlení. Po myšlení následoval záměr, který posloužil ke sdělení výsledku předchozího myšlení. Na straně posluchače došlo k rozkódování, případnému porozumění a případnému pochopení.

Buddha nečetl myšlenky Brahmovy, avšak Brahma četl myšlenky Buddhovy. Myšlenky, které se zjevily v myslích Brahmy a Buddha při té události byly jasně a čistě v jejich jazycích (tj. v jazyce páli či mágadhi) a neproběhlo zakódování v pravém slova smyslu, proběhl jen „automatický“¹¹⁹ převod myšlenky do slov. Dle buddhismu myšlenky nemusí být nutně spojeny se slovy (např. různé vzpomínky či obrazy jsou prosté slov). Myšlenky jsou za hranicemi slov stejně jako skutečnost. Proto se nám někdy nedaří vyjádřit vlastní myšlenky, jsou-li složité. Jelikož jsou myšlenky za hranicemi slov, nedochází (při čtení myšlenek), k přenosu slov, ale té které holé myšlenky¹²⁰. Vrstva myšlení je vyjevena,

¹¹⁷ Nárada Mahá Théra: *Buddha a jeho učení*, str. 212.

¹¹⁸ Veškeré informace jsou převzaty od ct. Czech Sarany.

¹¹⁹ Automatický – tj. např. když chceme udělat krok, nepřemýšlíme o tom, jak vysoko zvedneme nohu či jak daleko od té druhé nohy tu první položíme. Jednoduše uděláme krok – podobně v průběhu myšlení, je-li to myšlení ve slovech, nemusí nutně docházet k uvědomělému převodu do slov (tzv. kódování).

¹²⁰ Je tedy možné, aby člověk, který neumí rusky, četl myšlenky Rusovi apod.

takže vůbec nezáleží na jazyce. Univerzální myšlenka (myšlenka univerza) je slyšet „univerzálně“, tj. není kódována. V *suttě* uvedené výše se však nemluví o holé myšlence, tam je již myšlenka převedena do slov hned od začátku, bez zřetelného záměru tu myšlenku zakódovat.

Uvedením *sutty* výše se ukázalo, že někdy lze myslet ve slovech a někdy lze myslet beze slov nebo téměř „nemyslet“ a vyjádřit myšlenku přímo bez myšlenkové přípravy. Myšlení v tomto případně proběhlo jedno, a po tom myšlení následuje buď řeč, nebo činnost. Ze *sutty* je zřejmé, že někdy je řeč nebo činnost provedena bez předcházejícího myšlení, bez promýšlení, tj. spontánně.

7.4.2 Druhé schéma

záměr - zakódování - sdělení - rozkódování - (ne)porozumění - (ne)pochopení

Zde proces myšlení neproběhl. Záležitost byla sdělena se záměrem. Na straně posluchače došlo k rozkódování, případnému porozumění a případnému pochopení stejně jako v prvním schématu.

Myšlenka přichází bez záměru, resp. s nepatrným či omezeným záměrem (který je následkem vlastního živobytí, charakteru, moudrosti, situace, atd.). Myšlení tedy přichází se záměrem něčeho docílit, nicméně onen záměr je považován za záměr týkající se činu mysli jako „záměr“ (*čétaná*), jelikož „skutečná“ *čétaná* (tj. hrubší a snadněji kontrolovatelná) předchází čin ústy (*váčá*) nebo čin tělem (*kájéna*), nikoliv mysli (*čitta*). Zejména zde se jedná o „nečinnost“, tj. nečinnost tělem a řečí ze strany Buddhy vůči ostatním bytostem.

Důležitým záměrem z laického pohledu je záměr k přípravě slov. V buddhismu se tento záměr nepovažuje za významný. Významný je záměr k pronesení či k (tělesnému) aplikování těch kterých slov. Proto, mluvíme-li o schématu řeči v buddhismu, musí být zmíněn pouze

záměr k pronesení či k (tělesnému) aplikování těch kterých myšlenek, nezmiňující záměr k sestavě a výběru slov v myšlenkách samotných.

Důležitým prvkem je kontrola, která probíhá neoddělitelně se záměrem. Záměr může být proveden „všímavě“ (se *satí*), „pozorně“ (s *manasikára*) nebo také „nepozorně“ (bez *satí*). Pokud je proveden „pozorně“, pak se může jednat o záměr „dobrý“ (*puñña*), „nedobrý“ (*pápa*), „dovedný“ (*kusala*) nebo „nedovedný“ (*akusala*). Pokud je proveden „všímavě“, pak se vždy jedná o záměr „dovedný“ (*kusala*). Záměr promluvit (komunikovat) vždy závisí na myšlence, mysl předchází vše. Proto je tento záměr až po myšlení a před činem či řečí, alespoň dle toho, jak to učí *théravádový* buddhismus. Kontrola ve skutečnosti probíhá již při myšlení.

Myšlení by mělo být v souladu se Stezkou, nicméně pro běžné smrtelníky stačí, když si dají pozor, aby jejich myšlení neskončilo závěrem vedoucím k porušení jednoho z pěti pravidel (tj. nezabíjet, nekrást, neangažovat se ve špatném smyslovém prožívání, nelhat a neužívat omamné látky).

7.4.3 Třetí schéma

vyvstání kódované myšlenky - sdělení - dekódování - (ne)pochopení

Třetí schéma se vztahuje k meditační praxi. Kódovaná myšlenka vyvstává z paměti (podvědomí) zcela spontánně. Dekódování provádí tentýž člověk, jelikož komunikace zde probíhá se sebou samým. Schéma tedy nejde jakoby vpřed k druhému člověku, ale obrací se zpět k původci myšlenky (tedy tomu, z něhož myšlenka vzešla). Ten je zároveň příjemcem. Při dekódování jsou slova jasná, zřejmá, ale vnitřní obsah může a nemusí být pochopen. V tomto schématu chybí kanál.

Dle buddhismu se toto nepovažuje za komunikaci. I dle buddhismu, jedná-li se o komunikaci, musí být přítomen vysílatel a příjematel. Někdy

se jedná o přenos myšlenek na dálku (telepatie), nicméně ačkoliv telepatie může probíhat beze slov, je zde stále přítomen vysílač i přijímač. Dle toho, co je v *suttách*, telepatie za Buddhovy doby probíhala většinou za použití slov, pokud byla beze slov, není to v *suttách* zmíněno.¹²¹

7.5 Tradiční schéma komunikace

Pro pohodlí čtenáře znovu připomínám schéma komunikace tak, jak je učeno na Západě:

myšlenka (autor sdělení) - zakódování - kanál (+ šum) - rozkódování - příjem sdělení (osobní zkušenosti)

Myšlenka předchází zakódování, které je přeneseno kanálem (s přítomností případného šumu nebo zvukových překážek), kde je kód rozkódován a přijat (dle schopností přijímače).

„Jak často mluvíme opravdu rozvážně? Jak často víme, co řekneme, dříve než se nám slova derou z úst? A někdy dokonce možná překvapíme sami sebe tím, co jsme řekli, stejně jako můžeme šokovat osobu, se kterou mluvíme. A dost často si přejeme, abychom nebyli bývali něco řekli, poté co jsme to již řekli. Je ale už příliš pozdě, neboť slova, která jednou vyšla ven, nemohou nikdy být vzata zpět, i když se za ně můžeme omluvit a odvolat je. Neboť byla vyřčena a trvají už navždy. Někteří lidé věří, že totéž platí i pro myšlenky: myšlenka jednou vzniklá, ať dobrá nebo špatná, již nikdy nezmizí. To je velmi vážné, když si uvědomíme, jak lehce pronášíme slova v hněvu, nelibosti, opovržení nebo nelaskavosti.“¹²²

¹²¹ Komentář ct. Czech Sarany.

¹²² Dr. K. Sri Dhammananda: *Jak se zbavit starostí*, str. 81.

8 CESTA MLADÉHO ČLOVĚKA K BUDDHISMU A MEDITACÍM¹²³

„Cesta mladého člověka k buddhismu je těžká a výjimečná. Mladí lidé mají tendenci užívat si život naplno, jelikož jsou mladí, zdraví, plní elánu a potenciálu. Neuvědomují si nestálost, utrpení a pomíjivost života, co nejrychleji běží vstříc utrpení, zármutku, bolesti a pláči.“¹²⁴

Já osobně nemůžu a ani nechci posuzovat, proč se někteří mladí lidé stanou mnichy. Avšak vím, proč se stal mnichem můj dobrý kamarád Honza, který mi vše ochotně vysvětlil a souhlasil s publikováním jeho myšlenek, pocitů a zkušeností.

Honza se rozhodl nevrhat se do trápení, které jsem zmínila výše. Rozhodl se bojovat s vlastní chamtivostí, zaslepeností a nenávisť. Existuje však mnoho dalších důvodů, proč se člověk stane mnichem. Pro Honzu jedním z důvodů, proč se stal buddhistickým mnichem, bylo to, že nechtěl čekat, až jeho (případná) manželka zestárne, onemocní a zemře. Každého z nás to čeká, jedná se o normální koloběh života a vyhnout se smrti jednoduše nelze. *„Co ale je možné je vyvinout svoji mysl a moudrost, aby až přijde smrt, měl člověk nějakou naději, že se to v příštím životě nepříhoda znovu, resp. že se znovu nezrodí v Samsáře. V meditaci lze dosáhnout blažených stavů, díky nimž se mysl uklidní a případné stáří nepřináší takový zármutek jako běžnému člověku. Nejdůležitější je, že pokud člověk bude svoji moudrost vyvíjet již od mládí, je možné, že ve stáří bude moudrý. Jakožto starý člověk bude v takovém případě vyrovnaný, plný tolerance a bude moudře nazírat na dění okolo sebe s vědomím, co a jak dobře dělat a říkat.“¹²⁵*

¹²³ Veškeré informace v této kapitole mám od buddhistického mnicha ct. Czech Sarany.

¹²⁴ Ct. Czech Sarana.

¹²⁵ Ct. Czech Sarana.

9 ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH CT. CZECH SARANY

První část práce je věnována teoretickému vysvětlení buddhismu, komunikace a rozdílů v běžném způsobu komunikace z hlediska buddhistické filosofie za použití odborných publikací. Upřímně nejsem zastáncem pouhého citování či parafrázování z odborných prací, mám raději praktické poznatky a příběhy, které osloví a nutí nás k zamyšlení.

Jeden takový příběh bych Vám ráda ve své práci nabídla. Buddhistickým mnichem, od kterého jsem v teoretické části práce přebírala poznatky a informace o buddhismu, je můj dlouholetý kamarád. Chci Vám přiblížit neobyčejný příběh mladého muže, který se rozhodl splnit si svůj sen. Stejně tak jako Buddha opustil svět, ve kterém žil, i můj kamarád opustil rodinu, přátele, domov. Vydal se na Srí Lanku s cílem stát se buddhistickým mnichem. A jeho nemalý sen se opravdu splnil.

Důvodů, proč jsem tuto část zařadila do své diplomové práce, je několik. Zprvce bych chtěla na příběhu mého českého kamaráda ukázat, jak se u něj změnil hodnotový systém a aspekt přisuzování důležitosti jednotlivým věcem. Dále je důležité neopomenout fakt, k jaké významné změně došlo z hlediska komunikace, a to jak z hlediska kvantitativního, tak z hlediska kvalitativního.

Jana Šťovíčka (dále jen Honzu, později ctihodného Saranu) jsem poznala před několika lety na internetové sociální síti. Je mu 23 let a v době našeho seznámení se připravoval na studium na vysoké škole. Honzův otec je učitelem na plzeňské střední škole a jeho snem bylo, aby Honza studoval vysokou školu. Ale Honzův sen byl jiný – již od dětství se zajímal o východní náboženství, především o buddhismus.

Postupem času si Honza našel přítelkyni, svoji první opravdovou lásku. Byl šťastný – alespoň mně to tak připadalo. Hluboko v něm však dřímala myšlenka odjet pryč, opustit tento „materiální“ svět a věnovat se duchovním hodnotám. Nehodlal se svého snu vzdát a začal se každý den intenzivně připravovat na svoji cestu. Jedl jen do dvanácti hodin

dopoledne, spal na zemi, učil se jazyku páli a studoval buddhismus prostřednictvím řady odborných knih. A jednoho dne opravdu odjel. Zanechal v Plzni přítelkyni, otce, přátele, opustil svůj dosavadní život, nastoupil do letadla a odletěl „do neznáma“.

Představím Vám zajímavé úryvky z dopisů, které mi Honza psal a pokusím se je objektivně charakterizovat. Záměrně používám slovo „pokusím“, jelikož si myslím, že objektivně charakterizovat něco, co je pro člověka subjektivní, je opravdu těžké. Na dopisy tedy budu nahlížet s jistým odstupem, jakoby je psal cizí člověk. Každý z dopisů zhodnotím a shrnu zvlášť. Budu se snažit ukázat, k jakým proměnám u autora docházelo, a to jak po stránce citové, faktové, tak z hlediska komunikace. Celá praktická část je převzata od ct. Czech Sarany, buddhistického mnicha z Čech, žijícího na Srí Lance.

9.1 Co musí člověk udělat, aby se mohl stát mnichem

„Člověk hlavně musí mít dostatek zásluh, tj. dobrých činů, provedených po mnoho minulých životů. Je mnoho Sinhálců, kteří se celý život snaží, aby se stali mnichy, a prostě tu šanci nedostanou, a pak jsou jistě lidé, kteří dostanou ordinaci již následující den po tom, co o ni požádali. Už jen pro to, aby se člověk zrodil jako člověk, musí mít dostatek zásluh nebo alespoň dobré následování etických pravidel¹²⁶. Pro to, aby se člověk stal mnichem, je třeba udělat neuvěřitelné množství dobrých činů během minulých životů a takové šťastné 'nashromáždění zásluh' se povede jen velmi výjimečně.“¹²⁷ Není tedy důležité pouze to, co člověk udělá v přítomnosti, ale i to, co již udělal někdy v minulosti. Samozřejmě to neznamena, že člověk, který se chce stát buddhistickým mnichem, musí být úplně „bez poskvrny“. Je možné, že se mnichem stane i člověk, který v minulosti například spáchal vraždu. Jak je to možné? V minulém

¹²⁶ Pro zrození jakožto člověk je třeba dobře dodržovat pět etických pravidel: nezabíjet, nekrást, nepřehánět smyslnou rozkoš, nelhat a nešpinit svou mysl alkoholem či drogami.

¹²⁷ Ct. Czech Sarana.

životě totiž nashromáždil takové množství zásluh, na které samotná vražda nemá vliv.

„Mnoho lidí se stane mnichem, ale třeba jen na týden, na měsíc, na rok. Někteří lidé jsou mnichem padesát, šedesát let. Jak vidíte, stát se mnichem není výhra, je to spíš začátek 'boje'. Pokud se jedná o bělocha, většinou stačí, aby přiletěl do nějakého kláštera na Srí Lance nebo v Thajsku a je ordinován. Pokud by se ale běloch chtěl nechat ordinovat třeba v Amaravati (lesní klášter Thajské tradice v Británii), musel by rok čekat jako laik, než by dostal ordinaci a podobně by to mohlo být i v jiných podobných kláštorech, které jsou pod správou bílých lidí. Pro Sinhálce je podobně náročné se stát mnichy na Srí Lance atd. V Barmě a v Thajsku jsou téměř povinně všechny děti v určitém věku alespoň na týden ordinovány na mnichy. Většina z nich ale, samozřejmě, disrobuje (tj. vrátí se zpět do laického života).“¹²⁸ Oficiální náležitosti, které se vyžadují při ordinaci na mnicha, jsou, aby člověk neměl dluhy a měl povolení od rodičů. Co se týče mnišek, mají to ještě těžší.

9.2 Rozhodnutí, první krok na cestě ke splnění snu

„13. prosince 2007 odlétám na Srí Lanku, kde budu buddhistickým mnichem. Budu ve spojení jen prostřednictvím e-mailu a to velmi zřídka, snad jednou, dvakrát za čtvrt roku. Moc rád bych vás, kteří o to stojíte, požádal o možnost osobního rozloučení. Stojíte-li o takové setkání, prosím, odpovězte mi na tento e-mail, a jistě se domluvíme na vhodném datu a místě. Možná stojíte jen o e-mailové zprávy tohoto typu, o mých zážitcích, o zkušenostech, o prostředí, lidech na Srí Lance, meditačním úspěchu, snad i nějaké buddhistické texty či dokonce fotografie. V tom případě jen poprosím o trpělivost, jakmile dorazím na Srí Lanku, začnu občas posílat.“¹²⁹

¹²⁸ Ct. Czech Sarana.

¹²⁹ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 15. listopadu 2007.

První dopis, který jsem obdržela ještě v době, kdy byl jeho autor v Čechách, byl velmi krátký a stručný. Jednalo se jen o faktické informace. Autor dospěl k rozhodnutí odjet z Čech na Srí Lanku a stát se buddhistickým mnichem. Z dopisu můžeme vyčíst jasné odhodlání a žádné pochybnosti. V další části dopisu nám autor vysvětluje, co ho vedlo k rozhodnutí odjet na Srí Lanku a stát se buddhistickým mnichem.

„ Proč jsem se rozhodl být buddhistickým mnichem? Dle toho, co jsem se naučil z knih o Buddhově učení, jsou na světě dva druhy štěstí. Štěstí, které je pomíjivé a štěstí, které je věčné nebo vede k dosažení věčného štěstí. Během svého krátkého světského života jsem se setkal spíše s touhou po tom prvním druhu štěstí, které je však ve skutečnosti utrpením. Co je to pomíjivé štěstí? Mám na mysli to nejznámější světské štěstí, tedy rozkoš. Rozkoš ne jen sexuální (taktilní), ale i vizuální (upínání zraku k tvarům těl opačného pohlaví, k novinkám moderní techniky), čichovou (vůně a pachy), sluchovou (hudba a příjemné zvuky), chuťovou (dobré jídlo a pití) a rozkoš mysli (počítačové hry, surfování na internetu, řízení auta, sporty). Veškerá tato rozkoš je ale utrpení od začátku až do konce. Jaké je to štěstí, které vede k dosažení věčného štěstí? Je to štěstí, které vzniká v momentě, kdy chybí touha, chamtivost, chtění a chtíč. Takovému štěstí říkám KLID. Klid, který také může vzniknout spokojeností s výsledkem dobře vykonaného činu. To je tedy štěstí, které jistě vede k dosažení věčného štěstí - stav, kdy v mysli chybí touha, nenávisť (touha aby něco nebylo nebo bylo jinak) a hloupost (nevědomost, že rozkoš je pomíjivá a v jádru utrpením). Rozhodl jsem se, že se vydám na cestu, jež vede k dosažení věčného štěstí. Nevím, jestli existuje, možná takové štěstí neexistuje, neprožil jsem ho, a tak nemohu s jakoukoliv určitostí cokoliv tvrdit. Proto tedy letím na Srí Lanku, abych zjistil, zda takové štěstí existuje, a zda ho lze dosáhnout během jednoho lidského života a prožít jej bez nutnosti smrti. Letím na Srí Lanku, abych zjistil, zda Buddha mluvil pravdu, když řekl, že jakýkoli člověk takového

*šťěstí může dosáhnout. Jestli ho dosáhnu já, tak ho může dosáhnout každý.*¹³⁰

Po první, krátké a strohé části dopisu, přichází část druhá, která je, co se informací týče, doslova přesycená. Dozvídáme se, že autor chce zjistit, zda existuje něco jako trvalé štěstí. Jak sám přiznává, nemůže s určitostí říci ano nebo ne, jelikož toto trvalé štěstí neprožil. Myslím si, že se zde ukazuje jistá zvědavost, touha zjistit, zda je opravdu možné trvalého štěstí dosáhnout. V závěru dopisu zaznívá optimistická věta, že pokud autor dosáhne trvalého štěstí, pak ho může dosáhnout kdokoli.

Pro rozhodnutí stát se buddhistickým mnichem existuje mnoho důvodů, ve skutečnosti by však měl být pouze jediný, a tím je dosáhnutí *Nibbány*. Z vysvětlení, proč se autor chce stát buddhistickým mnichem, cítím další pocit, a tím je strach. Strach z toho, že za celý život dostane jako odměnu smrt. Toho se chce autor vyvarovat.

*„Proto jsem se stal mnichem. Nechci být dál otrokem nebezpečí, nechci strávit svůj život tvrdým snažením se a pak za to dostat nemoc, stáří a smrt jako odměnu. Jako mnich se můžu tvrdě snažit a mohu za to dosáhnout nesmrtelnosti. To mi rozhodně přijde jako lepší cesta.*¹³¹

9.3 Prvotní seznámení se Srí Lankou

„Dnes jsem přiletěl na Srí Lanku, cesta byla dlouhá, velmi zajímavá, no hlavně že jsem už v cíli. Jsem naživu, zdravý a nic jsem po cestě neztratil. Můj první dojem o Srí Lance je, že je to tu jako doma, v České republice, jen se třemi rozdíly. Zaprvé, místo jabloní a třešní podél silnic tu jsou palmy, za druhé, místo českého jazyka zde slyším jen angličtinu a sinhálštinu a za třetí, lidé tu mají jinou barvu pleti. Je tu hodně horko, nicméně v České republice je v létě ta samá teplota, takže to není problém. Myslím si, že nebude těžké si na zdejší prostředí zvyknout.

¹³⁰ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 15. listopadu 2007.

¹³¹ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 15. listopadu 2007.

*Musím jít, jsem unavený po dlouhé cestě. Budte šťastní a mějte se dobře.*¹³²

I ve svém druhém dopise autor pouze shrnuje a konstatuje fakta, která se týkají změny prostředí. Dopis je krátký a stručný.

Ve třetím dopisu z 19. prosince 2007 se autor zabývá prostředím a lidmi na Srí Lance, odlišnostem oproti České republice a všeobecně tím, jak tamější lidé žijí. Jelikož se obsah dopisu netýká mojí práce, dovolím si necitovat z něj nic. Po stránce faktické se autor opravdu „rozpovídal“ do sebemenších detailů, je evidentní, že se seznamuje s novým prostředím a vše je pro něj zvláštní, nové a překvapivé. U autora v tuto chvíli převládá zvědavost a touha vše poznat.

9.4 Buddhistický klášter a zřeknutí se „rozkoší“

Před Štědrým dnem, konkrétně 22. prosince 2007, jsem obdržela v pořadí již pátý dopis. Autor v něm doplňuje informace, které opomněl nebo nepřesně napsal v předcházejícím dopisu. To svědčí o autorově puntičkářství a přesnosti. Do sebemenších detailů popisuje druhy mravenců na Srí Lance, systém dopravy, typická jídla, nápoje a vypráví o své cestě do kláštera.

„Klášter, kde jsem, je pro mě těžké označit za klášter. Říkám tomu tedy "Dobré místo pro dobrý start". Je to vysoce luxusní místo pro meditaci se vším možným vybavením, zaměstnanci, toaletním papírem, překladateli ze sinhálštiny do angličtiny atd. Snad kdyby tu nebylo horko, komáři trochu míň štípali, a kdyby tu nelezli malí mravenečkové, kteří po mně lezou a koušou ...neberte to vážně, jsem spokojen. V klášteře je úžasný klid. Přísná pravidla a přísný opat. Ale úžasný klid. Už se nemůžu dočkat, až se v úterý konečně odvážím k intenzivnější meditaci. V klášteře, kde jsem ubytovaný, je mnoho cizinců. My Češi jsme tam tři. Já, jakožto laik, a ti dva jsou ctihodní mniši,

¹³² Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 14. prosince 2007.

*kteří tam jsou již přes rok. Budou mi asi největší pomocí při navykání si na mnišský způsob života.*¹³³

I z krátkého úryvku je patrné, že autor je opravdu nadšený a spokojený. Všimněte si zajímavé věci, pro nás zhýčkané jedince tak samozřejmé, jakou je toaletní papír. Autor říká, že v klášteře, do kterého se dostal, je veškerý luxus a do onoho luxusu zařazuje i toaletní papír. To značí o určité změně hodnot. Dále je z úryvku patrné, jakoby si chtěl autor stěžovat na komáry a mravence, ale vzápětí to neguje a říká, že je spokojený. Velmi se těší na intenzivní meditaci, až ho nebude nic rušit, najde vytoužený klid a ponoří se do něj.

*„Protože jsem se rozhodl dodržovat "attha sila" (osm pravidel, v kostce - nezabíjet, nekrást, nemít sex, nelhat a nemluvit neblahodárně, nepít alkohol a nebrat drogy, po poledni (12 hod.) až do svítání (asi 6 hod.) nejíst, nedívat se na TV a neposlouchat rádio + nehrát na hudební nástroje a nespát na luxusních lůžkách či nesesedět na luxusních sedadlech), k čemuž jsem se rozhodl sám od sebe, aniž by mi to někdo poradil, tak dle Srí Lanského zvyku bych měl nosit bílé oblečení (bílý sarong a bílou košili).*¹³⁴

Autor se sám a dobrovolně zřekl „rozkoší“. Mezi jedno z pravidel patří i nelhat a nemluvit neblahodárně, jímž jsem se zabývala v teoretické části práce.

9.5 Jak se mladý, český muž, stane buddhistickým mnichem

Informace v této kapitole mi již nepsal kamarád Honza, ale ct. mnich Sarana. I když se zdá, že se jedná o jednoho a toho samého člověka, není to tak úplně pravda. Místo neformálního chlapeckého dopisu jsem si přečetla moudré, pozvolné, klidné a trpělivé vysvětlení,

¹³³ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 22. prosince 2007.

¹³⁴ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 22. prosince 2007.

co musí člověk udělat pro to, aby se stal buddhistickým mnichem. S mnišskou rozvážností a vytříbeným jazykem mi ct. Czech Sarana vše vysvětlil.

Jak jsem již uvedla výše, aby se člověk stal buddhistickým mnichem, musí být bez dluhů a mít povolení od rodičů. V poslední době však na tyto dvě pravidla není kladen velký důraz, avšak můj kamarád obě dvě splňoval a mohl tedy bez větších obtíží odjet na Srí Lanku. Tam strávil několik měsíců pod vedením svého učitele a po čase dostal nižší ordinaci.

„Obvykle se na nižší ordinaci čeká rok jakožto laik a pak na vyšší vysvěcení rok v laickém. To je ale všude jinak a toto „plánování“ se týká jen několika klášterů, zejména na Srí Lance. Myslím, že i v Amaravati (to je Thajský klášter v Británii), se to tak dodržuje. V Barmě dostane laik ordinaci někdy v ten samý den, co tam přijde (a může se to tak stát i v Thajsku i na Srí Lance); a v některých kláštorech, zejména asi v Thajsku a v Barmě, dostane novic vyšší vysvěcení už v ten den, co se vlastně stal novicem. Pro vyšší vysvěcení by vskutku měl být adept prost dluhů, mít povolení od rodičů a navíc by mu mělo být dvacet a více let. V Barmě, pokud je adeptovi víc jak dvacet let, tak velmi často automaticky dostává vyšší vysvěcení. Dle toho, co vím, zkušební lhůta (tj. novictví), se za Buddhovy doby udělovalo jen těm, kteří byli původně příslušníky jiného spirituálního směru či náboženství a ještě těm, kteří byli mladší dvaceti let. Proto v dnešní době, pokud adept ihned dostane vyšší vysvěcení, neměl by to být problém.“

Ordinace na novice probíhá různě, každopádně základní koncept by měl být všude stejný, nebo alespoň podobný. *„Ordinace probíhá v jazyce Páli. Adept se obleče do bílého, sežene si róby a mnišskou mísu. Pak přijde k učiteli, pokloní se mu a požádá jej o ordinaci za účelem dosáhnutí Nibbány. Učitel mu předříká Tři útočiště (tj. rozhodnutí se*

pro následování Buddhy, Dhammy a Sanghy¹³⁵) a pět pravidel pro laiky¹³⁶. Laik dá učiteli róby, které si před tím připravil, a učitel mu je pak dá zpět za recitace veršů v páli. Adept poté odejde s několika mnichy do ústraní, kde je oholen. Při holení by si měl adept uvědomovat části těla a jejich neužitečnost. K tomu by měl dostat několik svých ustříhnutých vlasů do ruky¹³⁷. Pak, oholen, je dalšími mnichy obléknut do róby a odveden zpět za učitelem. Učitel mu předřiká deset pravidel pro novice a nabádá jej k jejich dodržování a poctivému tréninku. Poté se novic pokloní ostatním mnichům a tím obvyklá část ordinace končí. Může se ještě stát, že se novému mnichovi pokloní mnišky (protože mnišky musí vždy respektovat mnichy (bez ohledu na to, kdo je starší), poněvadž mniši mají za úkol mnišky ochraňovat).“

Rozhodnutí stát se buddhistickým mnichem nebylo zbrklým činem mladého, nerozvážného kluka, ale připravovaným a vědomým aktem. „*To, že chci být buddhistický mnich, jsem věděl ještě pět let, než jsem na Srí Lanku přiletěl, takže celkem dlouhá doba na rozmyšlenou. Zdejší jazyk (sinhálštinu) se učím již tři roky, takže s mluvením nemám moc problém (horší je to s poslechem). Zároveň meditaci jsem praktikoval v Česku ještě tři roky před příletem na Srí Lanku. Angličtinu, díky mému super tatínkovi, se učím již od pěti let. Meditace je horší a horší. Ze začátku mi to tak nějak začalo jít, ale teď mám starosti s vízem, tak z meditace nic nemám. Pořád jen myšlení, a soustředění je pryč. Navíc si na meditaci najdu jen dvě hodiny denně, protože kvůli svým starostem jdu neustále mimo plán.*“¹³⁸

¹³⁵ *Sangha* = Společenství mnichů následujících Buddhu a *Dhammu*, avšak tady se hlavně jedná o mnichy, kteří již dosáhli alespoň jednoho ze čtyř stupňů realizace *Nibbány*.

¹³⁶ Pět pravidel pro laiky: nezabíjet, nekrást, nepřehánět smyslnou rozkoš, nelhat a nešpinit svou mysl alkoholem či drogami

¹³⁷ Podle některých legend (kterým se ale věří) se v Indii i na Srí Lance několikrát stalo, že adept při ordinaci, uvědomující si takto části svého těla, dosáhl *Nibbány*.

¹³⁸ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 28. prosince 2007.

9.6 Buddhovo učení, meditace, a změna v komunikaci

V dalším dopise se autor především zabývá meditačním zásedem a meditací, o které hovoří velmi poutavě a se zálibením. Je meditací doslova nadšen a popisuje ji s radostí.

„Od 4. ledna do 13. ledna tu byl meditační zásed. Vedl ho ctihodný mnich Dhammadživa, a bylo to opravdu moc dobré. Nebylo to tak intenzivní, jako bývají ty v České republice, ale vědomostně to bylo přínosnější. Každý den byly rozhovory s meditujícími, a dozvěděl jsem se mnoho nového ke své meditační praxi. Meditace je jako jiný svět. Druhý svět. Náš svět, tzv. realita, je tvořen šesti smysly – zrak, sluch, hmat, chuť, čich a mysl. Kdežto v sedící meditaci je k dispozici jen pět - sluch, hmat, chuť, čich a mysl. A je to opravdu rozdíl. Když se povede si dobře sednout, a nahmatat svou všímavostí dech, abych jej mohl pozorovat, je to ráj. Cítím ten přirozený nádech a výdech a sleduji ho jako by to bylo mé dítě. Ten klid je lepší než vše, co jsem kdy zažil. Je to lepší než dobré jídlo, než příjemná hudba, než příjemná koupel, než hezký film. Vskutku. Prý se dá v meditaci dosáhnout ještě mnohonásobně silnějších prožitků, než které mám teď. Už chápete, proč tu jsem? Při meditačním zásedu jsem dosáhl docela dobrého snížení únavy, takže mám víc času na meditaci než na začátku. Dobré soustředění přináší mnoho energie. Mám z toho radost. Předminulý týden v sobotu jsem dal napít komárovi. Častokrát je lepší ho nechat napít, protože pak to pálí kratší dobu. Je to určitý trénink trpělivosti, lásky k ostatním bytostem a i lásky k sobě. Na začátku zásedu jsem poprvé zkusil zamést listí. Vůbec mi to nešlo, a tak jsem se rozhodl, že ho budu sbírat. Ještě do včerejška jsem ho sbíral. Utrpení. Dnes jsem zkusil zametat, a najednou mi to šlo.“¹³⁹

Dopis byl nejen nadšeným vyprávěním o meditačním zásedu a meditaci, ale i upřímným přiznáním stesku, smutku a vzpomínek

¹³⁹ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 15. ledna 2008.

na domov. V autorovi se doslova bije smutek s radostí, jak sám přiznává v konci dopisu, avšak tyto pocity jsou patrné i z úryvků.

„Minulý týden ve čtvrtek jsem pocítil neuvěřitelně silný stesk. Stýskalo se mi po přítelkyni, po Plzni, po přátelích, po bratrech. Navíc mi nešla meditace, tak jsem byl hodně smutný. Jako vrchol mě při meditaci píchl komár do krku, což je oblast, kterou беру jako posvátnou (stačí víc zmáčknout a je po životě). No a tak jsem se z toho rozplakal. Asi jsem emocionálně zesláblý, i když teď už je to lepší. Poslední dobou se ve mně střídají tři nálady - vztek, smutek a neuvěřitelně fantastická radost.“¹⁴⁰

Autor se svěřil i s pokroky v rámci meditace a vysvětlil, jak vypadá jeho denní program. Náplní dne je především meditace.

„Jak to mám teď s denním programem - hodně se změnil od té doby, co jsem o něm psal naposled. Teď je to hodně proměnlivé, protože se učím vydržet dlouho v sedící meditaci, takže to mám každý týden docela jinak. Nicméně průměrně strávím tak šest hodin v chodící meditaci, asi tak pět hodin v sedící, ráno vstávám před čtvrtou hodinou (pokud nezaspím), na snídani chodím jenom se napít čaje, pak je oběd, večerní čaj a večer v devět spaní. Ráno, v poledne a odpoledne mám celkem tři hodiny na učení, takže se učím sinhálštinu.“¹⁴¹

Dostáváme se k nejzajímavější a především nejpodstatnější části dopisu, a tou je způsob vysvětlení toho, proč se autor rozhodl žít na Srí Lance a ne v České republice. Na jeho slovech můžeme vidět hlubokou úctu k buddhismu a naprosté odevzdání se tomuto náboženství. Zasvěceně mluví o Buddhovi i o jeho učení. Dozvídáme se mimo jiné i to, proč jsou buddhistické kláštery na často velmi obtížně dostupných místech. Můžeme sledovat změnu v komunikaci z kvalitativního hlediska. Nejedná se již o pouhé předávání poznatků a zážitků mladého chlapce,

¹⁴⁰ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 15. ledna 2008.

¹⁴¹ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 15. ledna 2008.

ale o rozumné a dospělé vyjádření názorů a důvodů, proč autora oslovil právě buddhismus.

„Mám pro Vás jedno takové vysvětlení, proč jsem tady a ne v Česku, které mě napadlo během zdejšího pobývání. Všechny bytosti, které žijí, až na několik výjimek, jsou postiženy chorobou. Jedná se o chorobu Moha naturalis, nebo také "Zaslepenost přirozená". Tato choroba se projevuje zejména chtivostí a nenávistí lidí. Způsobuje utrpení. Utrpením jsou myšleny všechny druhy chorob, stáří, smrt a nespokojenost. Jediný lék na tuto nemoc, který známe, objevil jistý Siddharta Gautama (asi 625 + asi 545) v Indii. Tento muž jej objevil, když se z této choroby pokoušel sám vyléčit. Po tomto úspěšném vyléčení si začal říkat "Buddha", tedy vyléčený, respektive Oproštěný, Probuzený. Ve všech buddhistických směrech nalezneme základ jeho receptu na léčbu. Jedná se o tzv. střední cestu a čtyři Buddhovy pravdy, které obsahují osmičlennou stezku. Siddharta Gautama po tomto objevu začal úspěšně léčit ostatní, a později zakládal i jakési speciální nemocnice, dnes jim říkáme buddhistické kláštery a meditační centra. V těchto nemocnicích nalezneme lidi, kteří tvrdě pracují na svém vyléčení, ale bohužel i lidi, kteří zneužívají benevolence těchto míst a ačkoliv se neléčí, využívají sociálních výhod určených léčícím se pacientům. Lék funguje. Dle slov pana Gautamy, dokud bude jeho lék znám a lidé budou usilovně pracovat na svém vyléčení tak, jak to on sám učil, pak vždy budou i ti, kteří jsou plně vyléčení (tzv. arahati). Určil pravidla pro ty, kteří se rozhodli zasvětit svůj život svému vyléčení (říká jim "bhikkhave", mniši). Tito bhikkhové mají být nositeli přesného léčebného postupu. Za to, že tento postup uchovávají i pro další generace, jsou uctíváni a obdarováni oblečením, možnostmi přebývat ve zmíněných nemocnicích, jídlem a léky. Tito lidé žijí většinou v již zmíněných nemocnicích, mají oholené hlavy a nosí jednoduchá roucha v barevné škále od žluté přes červenou až do hnědé, výjimečně do černé. Právě mezi těmito jsou i ti plně vyléčení. K léčbě je nezbytný klid a nepřítomnost narušovatelů, kteří se léčit nechtějí. Toho je možno dosáhnout většinou*

*jen v pralese a v méně obydlených neindustrializovaných oblastech. Proto jsou zmíněné nemocnice na těžko dostupných místech a musí se potýkat s nebezpečím hmyzem přenositelných nemocí a nemocemi vůbec. Pan Gautama také učil, že částečného vyléčení lze dosáhnout i v běžném životě. Je to ale mnohem náročnější a nejistější léčba, než ve zmíněných nemocnicích. Jedná se o životní rozhodnutí žít tak, aby se osoba po smrti zrodila po boku bohů či Boha. Siddharta Gautama zjistil, že délka života po boku Boha či bohů je přímo úměrná zásluhám v předchozím životě člověka. Je tedy dost nepravděpodobné, že by někdo během "konečného" lidského života stihl provést "nekonečno" zásluh. Nicméně nic není nemožné. Ten, kdo nekonečno zásluh za život nestihne, nechť ani nepočítá s nekonečným životem po boku Boha či Bohů.*¹⁴²

Na konci dopisu autor napsal, že se znovu ozve až za měsíc, abychom byli trpěliví. Právě zde se ukazuje změna v komunikaci z hlediska kvantitativního, a to v tom ohledu, že komunikace s vnějším světem se začala zužovat na minimum, naopak komunikace se sebou samým v podobě meditace rostla. Názorným příkladem oné změny je menší frekvence dopisů. Důvodem je to, že se autor potřebuje soustředit na meditaci a komunikace s okolním světem ho vyrušuje. Koncem února přišel další dopis, který se týkal poznatků ze života na Srí Lance a autorových osobních pocitů, proto jsem se rozhodla z dopisu nic nezmínit.

9.7 Proč nechápat buddhismus jako negativistické náboženství

V dubnovém dopisu se autor rozhodl vysvětlit a objasnit, proč by buddhismus neměl být chápán jako negativistické náboženství, což se někdy stává.

¹⁴² Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 15. ledna 2008.

„Již několikrát jsem četl a slyšel o tom, že buddhismus je negativistické náboženství, které se točí okolo utrpení. Není to pravda. Kdyby buddhismus byl takto negativistický směr, jistě by nebyl jedním z nejoblíbenějších na světě. Jak to tedy je?

Buddha Gautama učil Čtyři Vznešené Pravdy:

První Pravda – Je utrpení.

Druhá Pravda – Příčinou utrpení je touha.

Třetí Pravda – Utrpení může ustát.

Čtvrtá Pravda – Utrpení ustane následováním Osmičlenné Stezky.

Jak je vidět, negativistický náhled se objevuje jen v první čtvrtině základního učení. Zbylé části se zabývají jeho analýzou a ustáním. Právě proto je buddhismus oblíbené náboženství, neboť podává zřetelný postup k dosažení trvalého štěstí a klidu. Dokonce existují dva druhy štěstí, ke kterým lze nalézt cestu skrze buddhismus:

- 1. Štěstí nestálé, tj. štěstí v tomto životě a v životě příštím.*
- 2. Štěstí trvalé, tj. Nibbána.*

Buddhova sangha, tj. společenství mnichů, je zvláštní tím, že její členové jsou spokojení a šťastní. Buddhovi mniši netrpí ani si nezpůsobují utrpení, nežijí v sebetrýznění ani v mučení, nezavírají se do malých prostor ani se neoddávají hladomoru. Buddhovi mniši jsou vybaveni oblečením, jídlem, přístřeším i léky. Buddhova sangha je „šťastně postupující“ (supaṭipanno). Zároveň buddhističtí laici netrpí ani nejsou vedeni k utrpení. Jsou vedeni k životu ve štěstí, bohatství, spokojenosti a dostatku skrze vlastní činy a jasné postupy. Buddha dává jasné návody laikům, jak hospodařit se svým majetkem, jak se chovat k ostatním lidem

*a bytostem tak, aby nedošlo ke ztrátě majetku, manželky či reputace. Takto buddhismus vede ke štěstí v tomto životě i příštím, takto buddhismus vede k Nibbáně.*¹⁴³

Dopis pokračuje vysvětlením pravidel pro buddhistické laiky.

V návaznosti na dopis si dovoluji zmínit jednu myšlenku z knihy Egona Bondyho, který hovoří o tom, proč bývá buddhismus chápán jako negativistický směr. „První vznešená pravda, jež konstatuje absolutní univerzálnost utrpení (vše je v podstatě utrpení alespoň v zárodku, nic a nikdo není z utrpení vyňat), vedla v 19. století řadu Evropanů k tomu, že pojímali buddhismus jako učení nejhlubšího pesimismu. Ale pravdou je vlastně pravý opak a asijsí buddhisté ani nechápou, jak jsme mohli u nás k podobnému omylu dojít. Buddhisté sami chápou své učení jako životadárný optimismus.“¹⁴⁴

9.8 Honza je buddhistický mnich

Červnovým dopisem autor oznamuje, že se stal buddhistickým mnichem. Ve svém dopisu objasnil, co vše je potřeba k tomu, aby se člověk mohl stát buddhistickým mnichem (to jsme si již řekli v předcházejících kapitolách). V úvodu dopisu se autor představuje. Ptáte se proč? Po ordinaci dostávají mniši nové jméno, začínají přece nový život.

„Hned na začátku bych se rád představil. Jmenuji se mnich Sarana. Sarana znamená „útočiště“ nebo také „ochrana“. Buddhisté a buddhističtí mniši jsou buddhisty a buddhistickými mnichy právě proto, že si berou útočiště (sarana) v Buddhovi, Dhammě a Sangze. A jméno Sarana uvozuje, že si беру útočiště v Buddhovi, Dhammě a Sangze velmi často a velmi silně. Nicméně lze toto jméno chápat i jako že já sám jsem útočištěm pro druhé. Takovéto chápání mého jména na mě přenáší

¹⁴³ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 30. dubna 2008.

¹⁴⁴ Bondy Egon: *Buddha*, strana 66.

*ohromnou zodpovědnost, kterou si jen těžko troufám nosit. Budete-li mě tedy oslovovat, bude od vás velmi milé, budete-li mě častovat „mnichu Sarano“.*¹⁴⁵

Nemohla jsem si zvyknout, že Honza se již nejmenuje Honza. A vlastně dodnes mi je oslovení „ctihodný Sarana“ cizí. Z „obyčejného“ člověka se stal buddhistický mnich. Z dopisu je patrný jistý odstup, vděčnost za své nové jméno, potažmo novou identitu. Autor se cítí zodpovědný vůči okolí. Z úryvku dopisu vyzařuje moudrost, záдумчивost, kdo by řekl, že autorem je mladý, český muž. Myslím si, že autor je na své jméno hrdý a je spokojený se sebou samým, s tím, že dosáhl jednoho ze svých životních snů.

Nejzajímavější bylo zakončení dopisu. Opět si můžeme všimnout jasné změny v komunikaci, frekvence mezi jednotlivými dopisy se prodlužuje.

*„Další dlouhý dopis napíšu až za několik měsíců, protože si chci dát od počítače prázdniny. Poslední dva měsíce jsem na něm byl skoro každý den, někdy i patnáct hodin, což vím, že je velmi nevhodné a z tohoto zahanbení jsem se rozhodl na nějakou dobu přestat. Jsem zvědav, jak dlouho mi toto „odříkání počítače“ vydrží. „Život na počítači“ je vskutku jedna z věcí, která mnichům umožňuje utéci z čestného putování za Nibbánou. Doufám, že jsem zatím neutekl příliš daleko.“*¹⁴⁶

Další zajímavostí, co se dopisů týče, je jejich délka. Zpočátku byly docela krátké, čistě faktické a věcné. Postupem času se jejich délka prodlužovala, podle mého názoru je to dáno také tím, že se autor stal mnichem a začal více meditovat. Omezil komunikaci s okolím a věnuje se komunikaci se sebou samým, svým vlastním pocitům a myšlenkám. Tím pádem mu však přirozeně komunikace s okolím chybí, ať už vědomě, či podvědomě. Proto když se rozhodne napsat dopis, snaží se

¹⁴⁵ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 17. června 2008.

¹⁴⁶ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 17. června 2008.

„vypovídat“. Jiný je i styl psaní a volba jazykových prostředků. Z neformálních, kamarádských dopisů se staly hodnotné a do jisté míry odborné práce. Autor dle Buddhových rad zbytečně „netlachá“, snaží se mluvit k věci, srozumitelně a pravdivě, přesně podle Buddhových rad. Když si zpětně přečtu některý z dopisů celý a srovnám jej s dopisem z doby, kdy byl autor ještě v Čechách, vidím jasný rozdíl. Dopisy z období, kdy se autor stal buddhistickým mnichem, jsou moudré a „dospělé“.

9.9 Období dešťů a pokroky v meditaci

Další dopis přišel až po dlouhých čtyřech měsících, na konci října roku 2008. Na začátku svého pobytu na Srí Lance autor s okolím komunikoval prostřednictvím dopisů velmi často, minimálně každý měsíc. Postupem času se však začal více věnovat meditaci a hledání *Nibbány*, proto s okolím komunikuje sporadicky, ve větších časových odstupech.

„Každý rok mají mniši tříměsíční období zvané “vassána kálo”, tj. období dešťů. Tohle období je specifické tím, že v jeho průběhu by mniši neměli cestovat a zdržovat se mimo domovský klášter déle než sedm dní. Seniorita mnichů se počítá podle toho, kolik období dešťů prožili. Na konci období dešťů je obrovská slavnost, jmenuje se “kathina pinkama”. Hlavní částí oslavy je ranní hostina, kde je tolik jídla, až z toho přechází zrak. Před hostinou pronese nejstarší mnich přednes o Dhammě a vysvětlí laikům, že darované jídlo, róby a mnoho dalších věcí není jen pro zúčastněné mnichy, ale pro celou “Mahá Sangha”, tj. pro celé společenství mnichů včetně těch, kteří již dosáhli Nibbány¹⁴⁷, a tak že je to jeden z největších dobrých skutků, jaké kdy mohli udělat. Mniši se pustí do jídla, a když skončí, jsou obdarováni laiky. Dostali jsme většinou róby, mýdla, zubní kartáčky a pasty, žiletky, knížku o Dhammě, kupony na autobus, mléko, čaj a jiné nezbytnosti.“¹⁴⁸

¹⁴⁷ V té době ještě autor nevěděl, že „Mahá Sangha“ jsou ve skutečnosti jen ti mniši, kteří již *Nibbány* dosáhli.

¹⁴⁸ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 26. října 2008.

Ve druhé části dopisu autor píše o svém osobním pokroku v meditaci a o chybách, které v souvislosti s ní na počátku dělal.

„Intenzivní meditace trvala čtyři týdny a za moc to nestálo. První týden jsem meditoval 6 až 8 hodin denně, druhý a třetí týden 10 až 12 hodin a čtvrtý týden 10 až 12 hodin. Loku Hamuduruwo mi první tři týdny z nějakého důvodu odmítl pořádně říci, jak mám meditovat, a čtvrtý týden mi s klidem oznámil, že způsobem, jakým jsem meditoval, jsem se mohl dostat do psychiatrické léčebny, a že mám tedy “štěstí”. Pak když jsem dostával čtvrtý týden instrukci téměř každý den, tak jsem v meditaci nabýval hodně rychle vzestupu, ale psychicky jsem už byl unavený a každý den jsem ve svém úsilí polevoval víc a více. Loku Hamuduruwo se dušoval, že si myslel, že instrukci mi dával můj učitel mnišských pravidel, ale já mu to nevěřím (protože ho tento “učitel mnišských pravidel” sám před tím několikrát upozornil, že žádám o meditační instrukci). Asi mi chtěl oplatit doby, kdy on mi meditační instrukci dával a já jsem místo meditování chodil neustále na počítač. A tak si za to můžu vlastně sám.“¹⁴⁹

9.10 Jak mniši přicházejí o iluze

V polovině prosince přišel další dopis s názvem *„Jak mniši přicházejí o iluze“*. Z názvu by se dalo soudit, že autor není s něčím spokojen. Ale není tomu tak, spíše naopak.

„V dobu, kdy píši tento dopis, je venku tma, den po úplňku. Před několika minutami přišel jeden mnich a dal mi laptop. Je to dar, jaký by mě ani nenapadlo, že bych někdy mohl dostat. A takhle přichází mnich o iluze. Ze začátku jsem si myslel, jak budu tvrdý mnich, chudý jen o míse, róbě a pár maličkostech zabírajících maximálně tašku velikosti malého pudla. A teď je ze mě počítačový mnich. Samozřejmě, že tím, že mám počítač, a že na počítači dělám nějakou práci, neporušuji žádné

¹⁴⁹ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 26. října 2008.

*z novických pravidel ani přímo, ani nepřímo. Nicméně k meditaci mi počítač nepomůže, a práce na něm už vůbec ne.*¹⁵⁰

Autor prožívá dilema. Ví, že dar nemůže odmítnout, zároveň si je vědom toho, že práce na počítači by ho případně rušila od meditace.

Dopis přišel 14. prosince 2008, tedy několik dní před Vánoci. Autor se o Vánocích také zmiňuje, ale trochu jinak, než my všichni ostatní. Nenásilným způsobem nám přibližuje, jak vnímá Vánoce. I z krátkého úryvku si můžeme všimnout toho, jak buddhistický mnich nahlíží na západní hodnoty, naprosto upřímně. Zprvu hovoří o Vánocích, ale vzápětí se dostává k obecným termínům „štěstí“ a „neštěstí“ a vysvětluje, jak bychom měli řešit věci příchozí. Slova jako „porozumění, vyrovnanost, klid“ se v dopisech objevují stále častěji.

*„Budou tedy Vánoce. Vánoce jsou svátky přetvářky, chamtivosti, uspěchanosti, nepříjemností, zlomenin a neštěstí. Vskutku, podívejme se na věc reálně – každý den se dějí dobré i špatné věci, a je jen těžko říci, zda některý den (nebo dokonce svátek) je lepší než jiný či dokonce říct, že je jen dobrý nebo špatný. Snažme se tedy vnímat příchozí neštěstí s vyrovnaností a s porozuměním: „tohle je neštěstí a je pomíjivé.“ Štěstí pak vnímejme jako „štěstí“ také s pochopením, že je pomíjivé. Pokud to tak opravdu budeme praktikovat, jistě se naučíme mnoho nového o tom, jak svět funguje.*¹⁵¹

9.11 Studium na univerzitě

Od 11. února 2008 začal ct. Sarana studovat na univerzitě na Srí Lance. V dopisu z 20. ledna 2009 popisuje chod univerzity a odlišnosti od univerzit v Evropě. *„Univerzita, na které studuji, je vysoce kvalitní institut, kde mají učitelé velmi dobře vyvinuté pedagogické metody. Student si může vybrat, zda bude studovat sinhálské či anglické*

¹⁵⁰ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 14. prosince 2008.

¹⁵¹ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 14. prosince 2008.

„médium“, a podle toho chodí na přednášky.“ Ct. Czech Sarana se rozhodl, že bude studovat v sinhálštině.

Další dopis z dubna 2009 popisuje, jak studium probíhá, opět vybírám jen stěžejní pasáže. *„Na univerzitě je možno studovat buď v sinhálštině, nebo v anglickém jazyce, nicméně některé předměty jsou k dispozici jen v sinhálštině. Problém studia v anglickém jazyce je ten, že profesori neumí angličtinu na profesorské úrovni. Test je pro každý předmět jen jeden, a ten je na konci roku.“*¹⁵² Studenti jsou všude stejní. Jak u nás, tak na Srí Lance, používají oblíbené taháky. Školní rok je rozdělen na tři části, každá trvá v průměru tři měsíce a pak je měsíc volno. Ct. Sarana studuje celkem sedm předmětů a ve studiu je úspěšný. Kapitulu o studiu jsem zařadila z toho důvodu, abych předešla případným výtkám, že komentáře a poznatky ct. Sarany jsou jen „planým tlacháním“. Sám ct. Sarana mě požádal, abych ve své práci zmínila, že studuje univerzitu na Srí Lance.

9.12 Poslední dopis

Poslední rozsáhlý dopis přišel v listopadu roku 2009. Z dopisu Vám bohužel nemohu citovat nic víc než úvod, jelikož si to jeho autor nepřeje a já jeho přání plně respektuji.

„Drazí přátelé, opět po několika měsících posílám veliký dopis s nejrůznějšími informacemi o Srí Lance a o tom, jak se mi tu daří. Je ale jen v češtině, protože obsahuje necenzurovanou kritiku některých aspektů sinhálské kultury i jiných věcí, kvůli čemuž bych mohl mít zbytečné problémy s anglicky mluvícími Sinhálci (avšak i přesto posílám tento dopis jednomu dobrému Sinhálci, který žije v Čechách). Nepřeji si tedy ani, aby se informace dál šířily, jsou jen pro vás, kteří znáte jejich pozadí z mých předešlých dopisů a kteří víte, že si zajímavé informace nerad nechávám pro sebe. Nekritizuji nikoho konkrétně a tak věřím, že se

¹⁵² Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 30. dubna 2008.

*nedopouštím žádného ublížení. Vřele a rád přijímám jakoukoliv kritiku, jen se prosím zdržte nadávek.*¹⁵³

¹⁵³ Úryvek z dopisu od ct. Czech Sarany psaného 26. listopadu 2009.

10 ZMĚNY V KOMUNIKACI NA KONKRÉTNÍM PŘÍPADU

Ukázala jsem na dopisech od svého kamaráda změnu v komunikaci, která u něj nastala poté, co odcestoval z České republiky na Srí Lanku, kde se stal buddhistickým mnichem. Změna proběhla jak na úrovni kvantitativní, tak na úrovni kvalitativní. Z dopisů je cítit jistý odstup, nejedná se již o pouhé vyprávění mladého kluka. Jde o mnišskou rozumnost, odosobnělost a jakousi dospělost s notnou dávkou zodpovědnosti. Ct. Sarana našel sám sebe, našel vnitřní klid a mír. Ve svém mladém věku poznal, vyzkoušel a na vlastní kůži zažil spoustu věcí. Toto vše se promítá do jeho postoje k životu, samozřejmě tomu velkou měrou přispívá buddhismus, směr, kterému se oddal.

Po stránce kvantitativní došlo k větším časovým rozestupům mezi jednotlivými dopisy, které zprvu autor psal každý měsíc. Dopisy začaly být delší a obsáhlejší. Z hlediska kvalitativního došlo ke změně stylu psaní, autor s rozmyslem volí jazykové prostředky a vyjadřuje se srozumitelně, jasně a moudře. Z dopisů je cítit odosobnělost, mnišský přístup, zamyšlenost a klid.

Na závěr objasním poslední dvě věci. Za prvé je nutné říci, jakou buddhistickou školu (proud) ct. Czech Sarana uznává a zadruhé jsem se svého kamaráda ptala, zda ho něco opravdu překvapilo. Jak bylo řečeno v úvodu práce, buddhistické školy se dělí na *Théravádu* a *Máhayánu*. Ct. Czech Sarana je následovníkem *Théravády*. „Škola (tj. *nikáya*¹⁵⁴), kterou následuji já, je původem Barmská a spadá pod tu 'přivezenou' ze Severní Barmy. Jmenuje se *Amarapura*. Takovou menší školou, která je součástí *Amarapura nikáyi*, je *Svejdžin nikáya*. Oficiálně jsem tedy ordinován jako mnich školy *Svejdžin*, resp. *Amarapura nikáyi*. *Svejdžin nikáya* se vyznačuje zejména významným důrazem na meditaci. Tato škola sem byla 'přivezena' někdy na počátku 20. století.“

¹⁵⁴ *Nikáya* je slovo z jazyka páli a používá se ve významu 'část', 'oddělení', 'odnož'.

Ct. Czech Saranu v mnišském životě nejvíce překvapila jeho mysl, kterou postupem času stále více a více poznával prostřednictvím meditace. Došlo ke změně od pouhého „tlachání“ ke skutečné věcné komunikaci.

„V běžném životě je mysl takovým 'spolehlivým' strojem na myšlení a řešení problémů, jenže když pak přijde něco neočekávaného, člověk se stane obětí ohromného vzteku nebo zármutku. A pokud to neočekávané je příjemné, přijde nesmírná chamtivost, žárlivost, žádostivost a podobně. V běžném životě si to neuvědomujeme, ale při meditaci jsou takové věci zřejmé. Cílem mnišství resp. cesty za Nibbánu, je odstranit chamtivost, nenávist a zaslepenost. Jediná cesta k tomu je všímavost.“ Dalším překvapením bylo, že tak málo lidí opravdu dosáhlo Nibbány. *„Co mě hodně překvapilo je, že je málo lidí, kteří dosáhli Nibbány, a ti lidé, kteří to o sobě tvrdí, jsou z drtivé většiny jen oběťmi klamu (výsměchu) vlastní mysli. Totiž, při tvrdém a úporném pronásledování spirituálního rozvoje, dochází k tomu, že mysl případný vysněný 'cíl' vytvoří tak, aby si člověk myslel, že toho cíle dosáhl. Takovým způsobem mnoho lidí dosáhlo džhán (nadpřirozených meditačních pohroužení), Nibbány či dokonce magických schopností (avšak jen fiktivních). Stejně jako je málo dobrých meditujících žáků, je ještě méně dobrých meditujících učitelů. Učitelé, kteří učí meditaci, jen stěží kdy mají jakékoliv meditační dosažení.“*

Zajímavé je, že málo buddhistických mnichů věří, že je možné v dnešní době dosáhnout Nibbány. *„Nakonec jsem se dozvěděl, že mnoho buddhistických mnichů věří, že Nibbány v dnešní době nelze dosáhnout, a jedná se i o významné mnichy. Jiní zase říkají, že v Thajsku jsou mniši, kteří Nibbány dosáhli a setkal jsem se s některými, kteří se setkali i s Arahaty¹⁵⁵. V důsledku těchto nejrozumnějších názorů jsem se rozhodl, že tento život budu usilovat o dosažení Nibbány a není-li to*

¹⁵⁵ *Arahat* je označení pro bytost, která dosáhla nejvyššího stupně realizace Nibbány a je plně vymaněna z chtivosti, nenávisti a zaslepenosti. Zároveň se už nikdy nezrodí v *Samsáře*. *Arahat* znamená 'vhodný' a zde je tím myšleno, že je 'vhodný k obdarování'. Jsou čtyři hlavní druhy věcí, kterými může být mnich, a zejména *Arahat*, obdarován: a) oblečení, b) jídlo, c) přístřeší, d) léky.

možné, budu usilovat alespoň o přiblížení se k dosažení Nibbány, což (zatím) každý souhlasil, je možné i dnes.“

Dalším zřetelným příkladem změny v komunikaci je příběh ct. Mantakusaly. V knize „deník ctihodného Mantakusaly“ popisuje Lukáš Marvan z Písku, jak byl na přelomu let 2002 a 2003 půl roku buddhistickým mnichem na Srí Lance. Jmenoval se Mantakusala. Kniha vznikla z deníků, které si mnich psal. Na Srí Lanku odjel 23. října 2002. Vybrala jsem ty pasáže, které ukazují změnu v komunikaci.

Ještě před odjezdem na Srí Lanku píše Lukáš o svých pocitech a rodině:

„A já věděl, že se ve svých čtyřiceti letech stanu Buddhovým mnichem. S manželkou a dcerou jsem se dohodl na šesti měsících. Žena pak za mnou přišla, že to necháme otevřené, na jak dlouho chci. Pocítil jsem vděčnost.“¹⁵⁶

„Mým rodičům je už přes šedesát, a když jsem jim před půl rokem řekl, co chci udělat a kam chci odjet, a zeptal jsem se jich, jestli mi v tom nebudou bránit, rozpačitě řekli, že ne. Myslím, že tomu ani nevěřili, protože mají sklon nevěřit věcem, kterým nerozumějí nebo jim jsou nepříjemné. Tátu a mámu možná překvapilo, že se jich ještě vůbec na něco ptám, ale při odchodu do bezdomoví je dobré mít co nejčistší stůl. Jako bych tím probudil něco z dětství, kdy mě odmítali pustit kamkoli samotného na déle než jeden den. Tou věcí je strach. Pro mámu a tátu měl teď tenhle strach dvojí podobu. Strach, že mě už nikdy neuvidí, a strach z něčeho, čemu nerozumějí. Vyvrcholilo to, když mi dva dny před ordinací táta telefonicky blahopřál k svátku: „Přejeme ti všechno nejlepší, a aby sis zachoval zdravý rozum.“ Překvapilo mě, jak se mě ta věta dotkla.“¹⁵⁷

¹⁵⁶ Marvan L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, str. 10.

¹⁵⁷ Marvan L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, str. 13 a 14.

14. listopadu 2002 (Lukáš byl již ordinován mnichem a z úryvku je patrné, jak ho komunikace s okolím a řeči ostatních obtěžují):

„Celou schůzku jsem strávil pozorováním jezera. Zdálo se mi, že jsem ještě nikdy neslyšel tolik prázdných řečí. Přemýšlel jsem, co to s těmi chlapy je, že takhle kecají. Nebo je něco se mnou? Něco je se mnou. Ale co? Nedávno jsem se ještě takových diskusí s chutí účastnil. Ted' mi připadají prázdné, prostě kecy. A ti mniši jsou snad zfetovaní, že tak melou.“¹⁵⁸

19. listopadu 2002 (zájem o konverzaci klesá, ct. Mantakusala se věnuje více meditaci než komunikaci s okolím, avšak uvědomuje si, že je důležité přitele vyslechnout, protože se může stát, že v budoucnu sám bude potřebovat pohovořit si):

„Můj zájem o konverzaci jakéhokoli druhu klesá. Úměrně tomu roste klid a snad i soustředění. Nechci s nikým o ničem mluvit. Prožívání je jako film, který neustále běží, a začíná být lhostejné, jestli se cítím příjemně, nebo ne. Jen vnitřním komentářem označuji, co se právě děje, a pouštím to. Bandhu mluví zajímavě o všem možném, hodnotí prožitky, vzpomíná. Co by jindy bylo příjemně stráveným časem, je nyní otupujícím setkáním s upovídaným mimozemšťanem. Ale statečně konverzuji, nevím, kdy já budu potřebovat podobnou pomoc. A tuším, že přijdou chvíle, kdy bych dal, nevím co, za chvílku českého povídání se ctihodným Bandhukusalou.“¹⁵⁹

Třetího prosince 2002:

„Přemýšlím, co jsem vlastně Mistrovi napsal o ctihodném Bandhukusalovi. Bandhu je člověk, při jehož nadprůměrné inteligenci je asi velmi lákavé žít v myšlenkách. A o to šlo. Napsal jsem, že naše

¹⁵⁸ Marvan L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, str. 48.

¹⁵⁹ Marvan L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, str. 54.

komunikace je někdy obtížná, protože se mi podařilo víc se stáhnout do meditace než Bandhu.“¹⁶⁰

10. prosince 2002:

„Protože jsem za celý den promluvil dohromady tak nanejvýš deset anglických vět, mysl si to chtěla vynahradit. Těch projekcí, co mi tudy prohučelo.“¹⁶¹

18. leden 2003:

„Dva maily od táty. Oba krátké a stručné. („Vrať se, Šimonka tě potřebuje. Neměl jsi nikam jezdit, Šimonka tě moc potřebuje. Já jsem se na vás taky nevykašlal, když jste byli malí.“ (Šimče bude za tři měsíce šestnáct.) Překvapilo mě, jak bez jakýchkoliv oklik a rozepisování se tu páku „Šimonka“ používá. Pocítil jsem silný odpor. Celý den jsem se s tím pak potýkal. Odpoledne přišel i silný stesk po Mirce a Šímě. Měl jsem co dělat, abych to nějak pustil a rozpustil. Napadlo mě, že táta se asi bojí, že už mě neuvidí. Taky že Šíma může být v průseru, ale žádné podrobnosti nenapsal, jen „Šimonka tě potřebuje“. To je pěkně vypečená věta. Od Šímy ani od Mirky žádné zprávy nebyly, tak nevím. Napsal jsem tátovi, že se chci v dubnu vrátit a že vím, že to myslí dobře, že je hodný. Myslím, že jsem to jakžtakž zvládl. Ale pořád mi tam naskakuje znovu odpor k tomu, jakým způsobem mi píše. Nenapadlo mě, že budu o tátovi přemýšlet tady a takovýmhle způsobem. Převládající bylo zklamání. Jak účelově se mnou jedná. Vezme jednu citově vyděračskou větu, několikrát ji zopakuje a konec, tvůj táta. Nezajímá ho, co dělám, jak mi je, nic.“¹⁶²

¹⁶⁰ Marvan L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, strana 75.

¹⁶¹ Marvan L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, strana 84.

¹⁶² Marvan L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, str. 141, 142 a 143.

13. únor 2003:

„Mistr mé rozhodnutí ukončit mnišský výcvik nijak nekomentoval. Ctihodný Bandhukusala se už do Tapovane těší. Chce klid a samotu kláštera, chce aspoň měsíc meditovat. Já toho naopak začínám mít dost. Chci si s někým popovídat.“¹⁶³

17. únor 2003:

„Rozhodl jsem se, že už nikdy nebudu vyslovovat žádné domněnky a mluvit o věcech, o kterých nic nevím. Uvědomil jsem si, jak jsem pořád ještě zvyklý zbytečně kecat.“¹⁶⁴

2. březen 2003:

„Mistr si mě vychutnal. Napřed jsem byl rozmrzelý z jeho pedantství. Říkal jsem si, že jsem měl ten rozhovor odmítnout hned na začátku. Pak jsem ale pochopil, jak důležitá lekce to pro mě byla. Jak jsem zvyklý se vyjadřovat ledabyly a nepřesně. Uvědomil jsem si, že většina lidí takhle mluví. Vzniká tak virtuální realita, která má málo společného se skutečností.“¹⁶⁵

„Lidé mluví ledabyly, prožívají ledabyly, a z toho vzniká většina patologií. Ten, kdo chce žít všímavě, soustředěně, dovedně, ten, kdo jde po Buddhově Ušlechtilé osmičlenné stezce, si to nemůže dovolit.“¹⁶⁶

¹⁶³ Marvan L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, str. 173.

¹⁶⁴ Marvan L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, str. 175 a 176.

¹⁶⁵ Marvan L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, str. 190.

¹⁶⁶ Marvan L.: *Deník ctihodného Mantakusaly*, str. 191.

11 ZÁVĚR

Buddhismus patří mezi světová náboženství. Není jednolitým proudem, ale dělí se na mnoho směrů. Každý z nich má svoje specifika. Práce se zabývá *théravádovým* buddhismem a zkoumá roli komunikace a jazyka v závislosti na buddhismu. Vysvětluje, jaká je podle buddhismu špatná a správná mluva, jak mluvil sám Buddha a jakou roli hraje řeč v buddhistických spisech zvaných *Tipitaka*. V úvodu teoretické části jsou obecně vysvětleny pojmy buddhismus a komunikace. Cílem teoretické části bylo ukázat důležitost komunikace a jazyka v buddhismu, a tento cíl byl naplněn.

Praktická část je zaměřena na život buddhistického mnicha z Čech, žijícího na Srí Lance. Na výňatcích z jeho dopisů jsem ukázala, jak se u něj postupem času měnil způsob komunikace a používání jazyka. Změnu komunikace jsem popsala jak z hlediska kvantitativního, tak z hlediska kvalitativního. Pro srovnání jsem uvedla příběh druhého mnicha, také z Čech, kterého osobně neznám, avšak četla jsem knihu složenou z jeho deníku. Opět jsem vybrala pasáže, které se týkaly komunikace, a popsala, jak si postupem času začal uvědomovat nesmyslnost používání řeči pro pouhé tlachání. Cílem praktické části bylo podložit příkladem ze života část teoretickou a ukázat konkrétně změnu v komunikaci. Domnívám se, že tento cíl byl splněn.

Buddhismus je velice rozsáhlým tématem. S literaturou ke své práci jsem neměla větší problémy, jelikož existuje řada odborných publikací o buddhismu. V sepsání práce mi velice pomohl můj kamarád ct. Czech Sarana, který ji konzultoval i s ostatními mnichy. Díky tomu vznikla v jistém směru originální práce, která pro mě mnoho znamená. Seznámila jsem se díky ní s buddhismem, který není jako řada jiných náboženství dogmatickým systémem lpícím na zbožném uctívání Boha či bohů. Jedná se o systém, který člověku dává návod, jak má správně žít. A je na každém, jak se k tomu postaví.

12 ABSTRACT

This work is just a small account on a huge and an extensive topic, that is on Buddhism. This work is concerned with communication and speech as it is understood in Buddhism. It is divided into theoretical and practical part. The introductory or theoretical part is of nine chapters. Second, the practical part, is on one side made with help of letters from my friend who had gone to Sri Lanka and has become a monk there. On the other side, however, I tried to unbiasedly and at large evaluate change in his way of communication concerning quantity of his letters which he used to maintain contact with others as well as concerning quality of such letters.

The benefit of this work is a compendious and coherent summary of the topic "communication, speech and oration as it is approached by Buddhism". Secondly, I see a benefit in the practical example given there, which underlines and accomplishes the whole theoretical part of the work. Buddhism is not a dogmatic system clinging for pious worship of a God or gods as it is so in many other religions. It is a system, which supplies a man with a manual to live a proper life. It depends on everyone which attitude he or she will adopt.

13 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 14. Dalajlama Tändzin Gjamccho: Úvod do buddhismu, vydalo nakladatelství agentury Radost, Praha 1990, 1. vydání, 41 stran, ISBN 80-85189-04-6.
- Bondy Egon: Buddha, vydalo nakladatelství Maťa a DharmaGaia, Praha 1995, druhé opravené a doplněné vydání, 194 stran, ISBN 80-901915-1-7 (Maťa), ISBN 80-85905-09-4 (DharmaGaia).
- Čermák František: Jazyk a jazykověda (přehled a slovníky), vydala Pražská imaginace, Praha 1997, 460 stran, ISBN 80-7110-183-4.
- Donald S. Lopez Jr.: Příběh buddhismu; průvodce dějinami buddhismu a jeho učením, vydalo nakladatelství Barrister a Principal, Brno 2003, první vydání, 253 stran, ISBN 80-86598-54-3.
- Dr. K. Sri Dhammananda: Jak se zbavit starostí, vydalo nakladatelství Votobia, Olomouc 2002, 143 stran, ISBN 80-7198-529-5.
- Frýba Mirko: Umění žít šťastně: Buddhova Abhidhamma v praxi meditace a zvládání života, vydalo nakladatelství Argo, Praha 2003, první vydání, 278 stran, ISBN 80-7203-484-7.
- Hemenwayová Priya: Moudrost Východu, ve spolupráci s nakladatelstvím TASCHEN vydalo nakladatelství Slovart, Praha 2007, 152 stran, ISBN 978-80-7209-949-8 (Nakladatelství Slovart), ISBN 978-3-8365-0227-6 (TASCHEN).

- Lester C. Robert: Buddhismus: cesta k osvícení, vydalo nakladatelství PROSTOR, Praha 2003, třetí vydání, 208 stran, ISBN 80-7260-087-7.
- Marvan Lukáš: Deník ctihodného Mantakusaly. Jak jsem se stal, byl jsem a jak jsem přestal být Buddhovým mnichem. Vydalo nakladatelství EMINENT, Praha 2004, 221 stran, ISBN 80-7281-172-X.
- Nárada Mahá Théra: Buddha a jeho učení, vydalo nakladatelství Votobia, Olomouc 1998, 573 stran, ISBN 80-7198-341-1.
- Nyánatiloka Maháthera: Slovo Buddhovo, vydalo nakladatelství Stratos, Praha 1993, 118 stran, ISBN 80-901472-3-2.
- Snelling John: Buddhismus, vydalo nakladatelství Ikar Praha a.s., v roce 2000 jako svou 768. publikaci, vydání první, 206 stran, ISBN 80-7202-616-X.
- Tondl Ladislav: Půl století poté: Pohledy na problémy sémantiky a sémiotiky v posledních desíletích, vydala Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, Praha 2006, první vydání, 109 stran, ISBN 80-246-1207-0.
- Zbavitel Dušan: Raný indický buddhismus. Vydalo nakladatelství Argo, Praha 2008, vydání první, 220 stran, ISBN 978-80-7203-916-6.

PŘÍLOHY

Příloha 1 – fotografie

Strom poznání (*Bodhi tree*)

Tipitaka a komentáře.

Kuti, kde ct. Czech Sarana bydlel.

Brána do kláštera, respektive meditačního centra.

Síma – hala, kde si mniši každých čtrnáct dní recitují svá pravidla a uvědomují si, zda je plní.

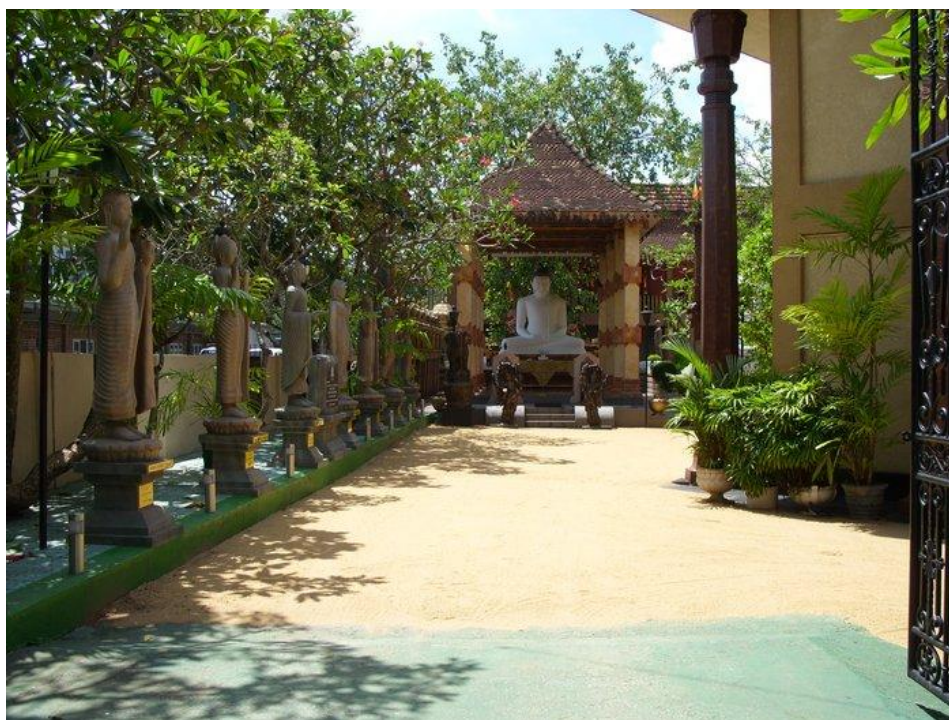
Bodhi tree – jedná se o potomka stromu dovezeného z Indie, pod kterým Buddha dosáhl osvícení.

Místo pro ty, kteří se chtějí poklonit Buddhovi.

Socha Buddhy.

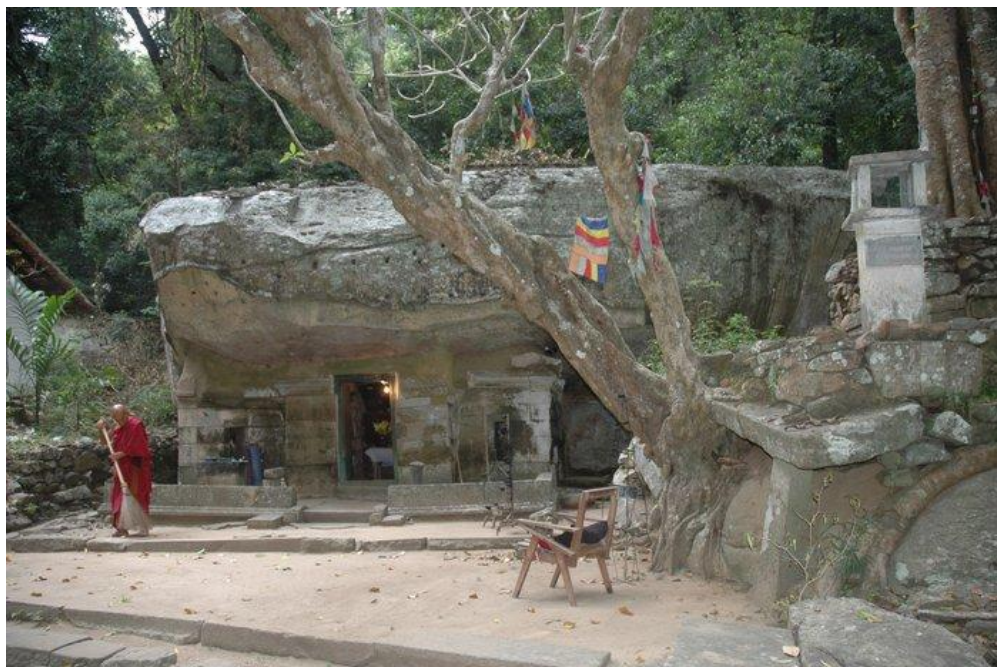
Během *pūdžy*, to je recitace buddhových *sutt* v páli jazyce.

Původní *Tipitaka*.

Několik fotografií z kláštera v Arankele, který ct. Czech Sarana (ještě jako Honza Šťovíček) navštívil 26. února 2008:

Chodníček na meditaci v chůzi – jediný kroucený chodník na *čankamanu* na Srí Lance.

Ct. Czech Sarana (ještě jako Honza Šťovíček) a česká meditační učitelka, psychoterapeutka pí Jitka Vodňanská.

Mniška v novější části Arankele kláštera.

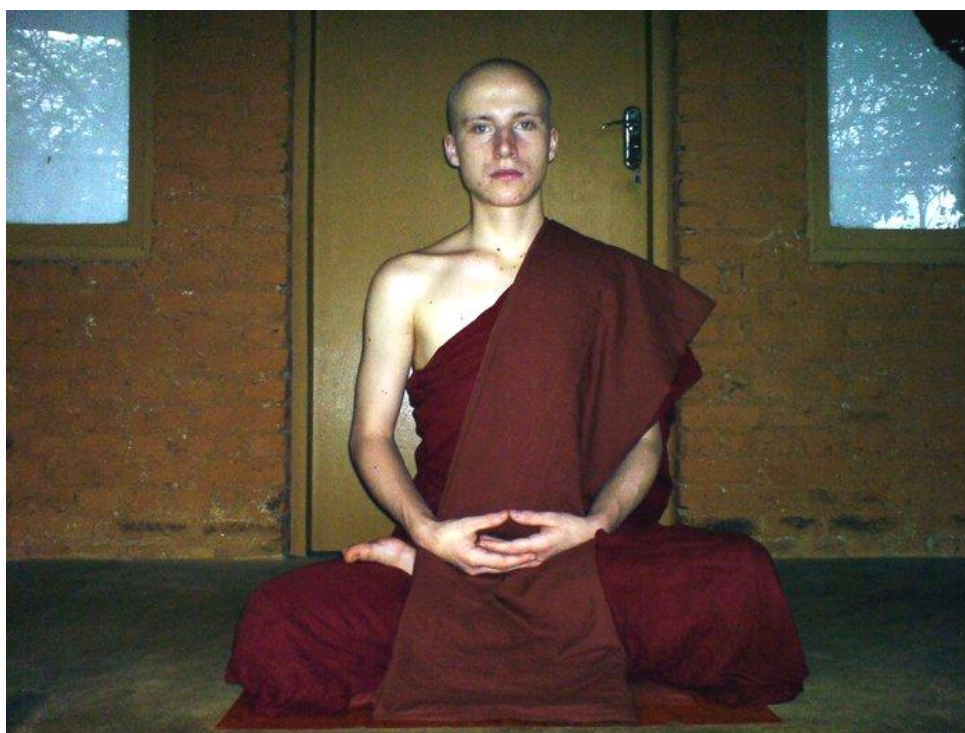

Další fotografie:

Honza Šťovíček v meditačním posedu.

Ct. Czech Sarana v meditačním posedu.

V jeskynním klášteře – vlevo ctihodný Sariputta, vpravo ctihodný Moggallána (byl černocho, sochaři zobrazují černochoy modře).

Portál do jeskynního chrámu.

Vrchol hory na Srí Lance, kde, jak se říká, Buddha zanechal otisk své nohy:

Co bylo viděno po cestě na Siripádu.

Cesta na vrchol Siripády.

Tyto budky stojí kousek od vrcholu, na cestě po schodech dolů.

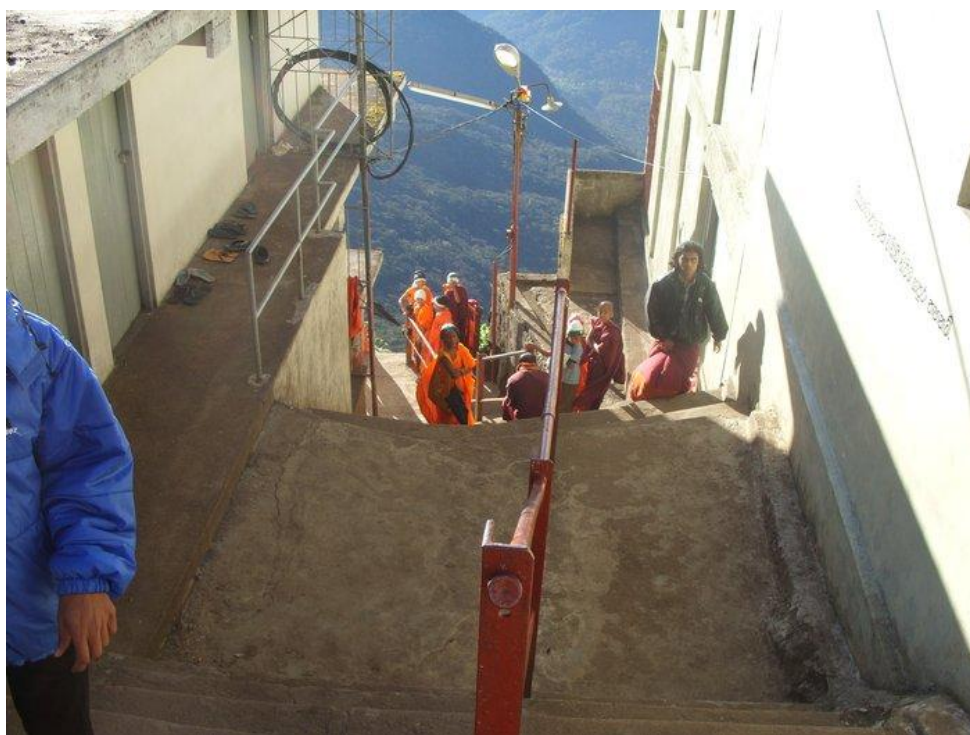
V první třetině cesty nahoru se setkáme s japonskou buddhistickou architekturou.

Schody na Siripádu – toto místo je přesně v půlce pěší cesty. Celá cesta je dlouhá přibližně šest kilometrů.

Poslední schody na vrchol Siripády – pohled shora.

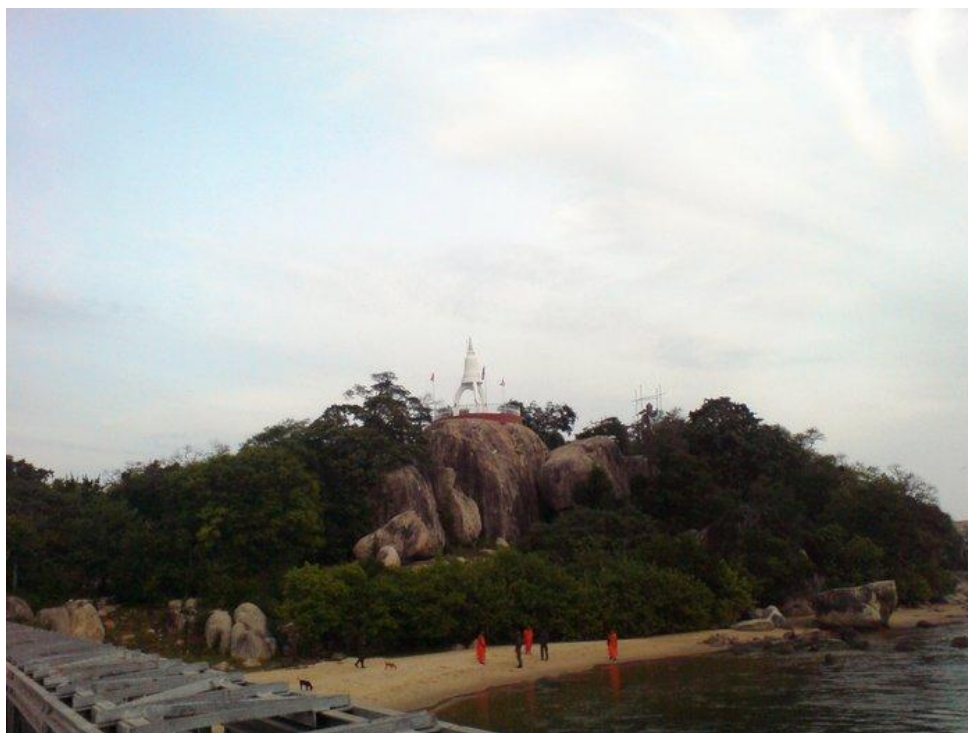

Výlet do Lanká Patuna, na severovýchodě Srí Lanky:

Toto je obvykle vidět, když je klášter blízko.

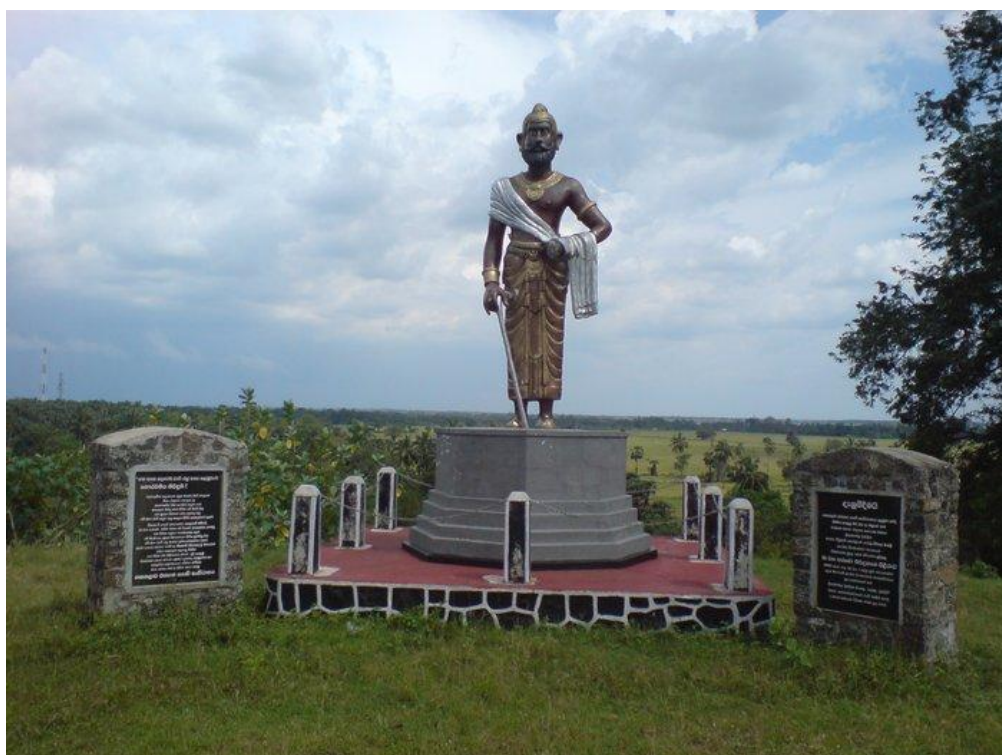
Lanká Patuna.

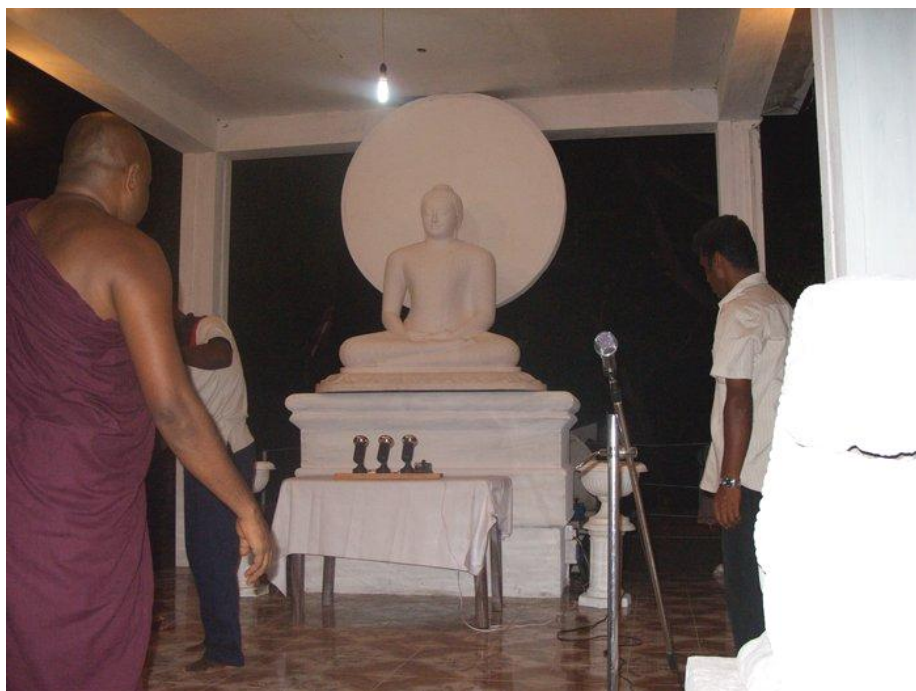
Zde jsou usídleni mniši.

Takhle vypadal král Srí Lanky ve starověku.

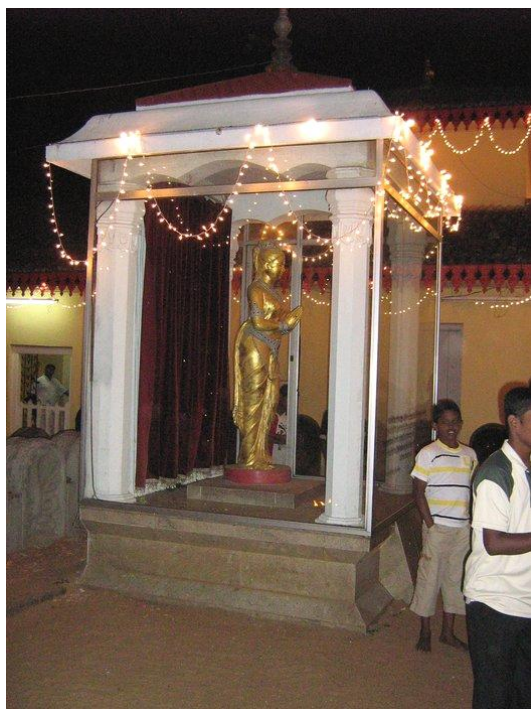
Lanká Patuna – nová socha Buddhy.

Povoz přivázející novou sochu Buddhy.

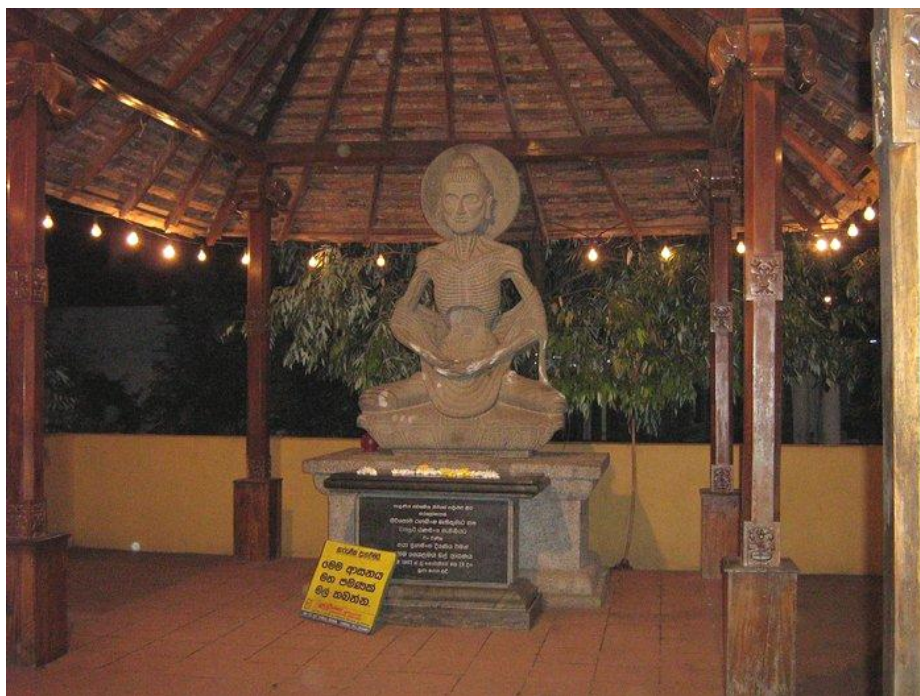
Výlet na Peraheru v Kelaniya: Perahera je slovo pro průvod, který se každoročně koná v Kelaniya. Kelaniya je městečko nedaleko meditačního centra, kam prý zavítal Buddha.

Socha ležícího Buddhy.

Socha znázorňující Siddhattu Gotamu – *Bodhisattvu* v době, kdy se snažil nalézt osvícení skrze asketismus.

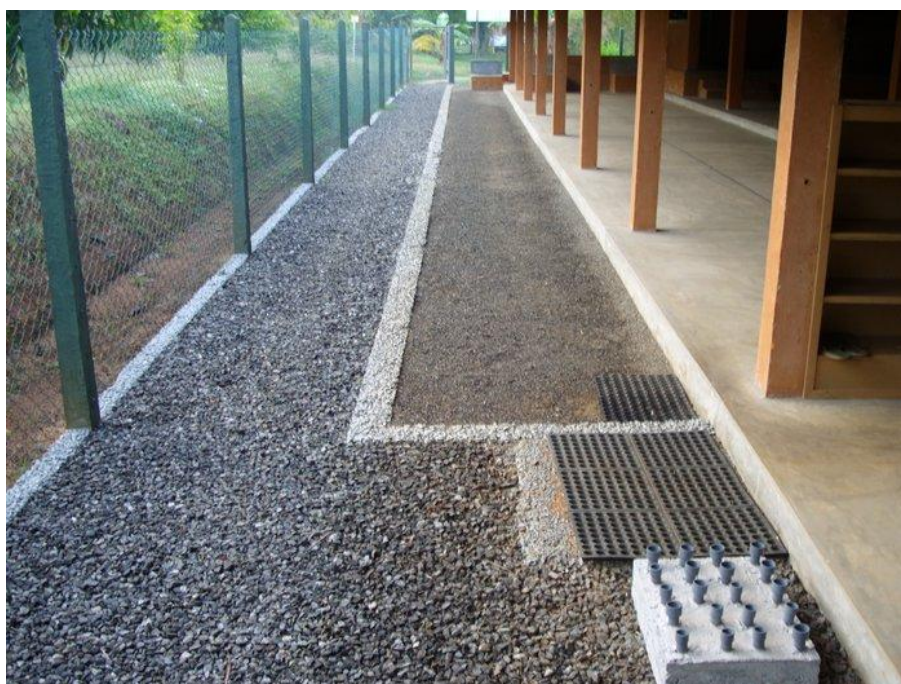

Klášter a meditační centrum v Kandubodě:

Meditační hala.

Zde vidíme tři druhy cest – kamenitá, písčítá a rovná. Slouží k meditaci v chůzi.

Příloha 2 – příběhy mnichů žijících v Kandubodě

Ct. Czech Vineethe (32 let), mnich *Théravádové* tradice buddhismu s vyšším vysvěcením, žijící na Srí Lance, za účelem práce provedl výzkum mezi mnichy z meditačního centra a kláštera v Kandubodě na Srí Lance. Nebylo mi uděleno povolení zveřejňovat jména jednotlivých osob, kterých se níže uvedené příběhy týkají. Dotazování bylo provedeno způsobem audio poznámek, které nemám k dispozici, nicméně tyto poznámky do psané podoby převedl ct. Czech Sarana (23 let), novic *Théravádové* tradice buddhismu.

První dotazovaný

a) Osobní informace

Muž, 47 let, z Makedonie, základní a nedokončené střední vzdělání, živil se jako malíř a dekoratér, mnichem asi 3,5 roku, před tím asi 6,5 roku jogín v různých asijských zemích.

b) Škola, jejímž je členem

Členem *Théravádové* školy.

c) Jak se stal mnichem

Dva roky hledal možnost, jak se stát mnichem v různých zemích a pak zjistil, že nejlepší k tomu je Srí Lanka, byl asi půl roku *sámanerou* (novicem) ve vedlejším meditačním centru. Když přišel na Srí Lanku, tak někde náhodně někoho potkal, kdo mu ukázal cestu do Kandubody. V té době se ptal na hodně otázek a bylo mu doporučeno, aby se stal *sámanerou*. Pak mu byla nabídnuta vyšší ordinace, nicméně do toho nechtěl jít, protože byl hodně nemocný. Nakonec ji dostal a je spokojen.

d) Co ho vedlo k tomu rozhodnutí

Pro něj to byla ta nejlepší věc, kterou lze věnovat svému životu a je to nejlepší způsob, jak život strávit. Dále řekl: "Možná je to ale také tím, že jsem nebyl schopen žít úspěšně a smysluplně světským životem." K tomu dodává trochu s nadsázkou, že možná nebyl dost tvrdý na to, aby snesl laický život, že se dost snadno rozzlobil, a proto možná potřeboval ústraní mnišského života. A bylo dalších 101 důvodů, proč se stát mnichem. Např. ho bavila rockenrollová hudba, a nic nového nevyšlo. Tak ho napadlo, jak je možné žít světský život, když nevychází žádná dobrá rockenrollová hudba. Byl znechucen ze světského života.

e) Zda jej něco překvapilo

„Mysl nás denně udivuje a překvapuje.“ Dále jej překvapují křehkosti (z důvodu nemoci) a spojení těla a mysli. Dále pak rozčarování z některých názorů, které jsou k setkání v kánonu, která jsou divná, nestavitelná a nejdou moc dohromady s představou altruismu a Buddhistické tolerance, jak je chápána např. na Západě. Dalším překvapivým zjištěním bylo to, že i když nemedituje intenzivně, nenásilná praxe v něm redukuje „sílu ega, sílu jáství“ a to díky mnišskému životu. Překvapilo ho, jak chaoticky pracují emoce a jak chaoticky se odrážejí na životě, nicméně si toto alespoň uvědomuje, na což v laickém životě není čas.

f) Co musí člověk udělat, aby se stal buddhistickým mnichem

Je potřeba odvaha a taková normální moudrost - tj. stačí klasická moudrost - vědět, že „tohle je to nejlepší, nejceněnější“. Makedonské slovo „doblesť“ - znamená to něco jako dospělost a zkušenostní moudrost ze života.

Druhý dotazovaný

a) Osobní informace

Muž, mnichem je 5 let, jeden rok žil jako *upāsaka* (laický stoupenec buddhismu) v meditačním centru, kde většinu času strávil intenzivní meditací. Úspěšně udělal O level (tj. základní škola) i A level (maturita), ale neměl dostatečné výsledky, což mu znemožnilo následovat denní studium na univerzitě, a proto dělal příležitostné práce.

b) Škola, jejímž je členem

Následuje *Théravádu*.

c) Jak se stal mnichem

Jako ostatní – nejprve novic, pak vyšší vysvěcení.

d) Co ho vedlo k tomuto rozhodnutí

Po maturitě si uvědomil, jak lidé trpí. Po tsunami byl přímo v oblastech, kde vlna udeřila. Viděl tam i těhotnou ženu, která už byla napůl rozložená, a také mu v té době zemřel kamarád. Tím si uvědomoval utrpení. Chtěl vědět, co je to „sačča“ neboli „pravda“ – „je to tak, není to jinak, nelze to překroutit v něco jiného - tj. ta nejzazší pravda“. Nelze to moc pochopit jako laik, protože je v tom člověk zamotaný. Pak když viděl utrpení ostatních, tak si uvědomil, že se to stane i jemu. Uvádí, že si uvědomil, že mnišství je suché a obtížné, ale je potřeba jej i tak podstoupit kvůli dosažení osvobození se. Myslí si, že jen mnišským životem je možno překonat *Samsáru* a dojít *Nibbány*.

e) Zda jej něco překvapilo

Říká, že žádné překvapení ho nepotkalo (to je asi dáno tím, že je ze Srí Lanky a v tamním prostředí žije).

f) Co musí člověk udělat, aby se stal buddhistickým mnichem

Souhlasí s tím, co říká mnich z Makedonie, že je třeba odvaha a jistý stupeň moudrosti/pochopení.

Třetí dotazovaný

a) Osobní informace

Muž, 43 let, je ze Srí Lanky (ale má britské občanství), vystudoval Art degree a má titul BA (Bc.) v oboru Ilustrace a Graphical-design, *sámanérou* (novicem) od roku 1992 po 5 let a od roku 1997 má vyšší vysvěcení (tj. 13 let *upasampadá* mnichem – mnichem s vyšším vysvěcením).

b) Škola, jejímž je členem

Je členem Tibetského buddhismu (tradice Gelugpa, kde je členem i samotný Dalajláma, a konkrétně následuje Vadžrajánu).

c) Jak se stal mnichem

Ordinace: již při *pabbadždžá* (nižší ordinaci) kráčí v robách, je to v residenci Dalajlámy, kde je přímo hala pro úkony mnišského společenství (*Sanghy*). Ve skupince, kde byl, bylo asi padesát Tibeťanů a nějací lidé z Taiwanu, Číny a jen několik lidí ze Západu. Při příchodu do ordinační haly jsou tázáni na některé věci, aby bylo jisté, že jsou vhodní pro ordinaci. Ve třech předstupují před ordinující a dostávají "oral tradition" (ústní tradice) - je jim sděleno, o co půjde. Pak Dalajláma nebo hlavní ordinující luskně prsty a vysvětlí, že po lusknutí přestávají být laiky a už jsou mnichy. Poté přichází na řadu ceremonie - požehnání rób, dotýkají se jich a učitel říká - toto je spodní róba, toto je svrchní róba, vysvětluje, co je to podložka/kobereček na sezení. Je jim to vysvětleno jakožto základní potřeby. Pak je symbolický obřad s mísou, ceremonie se sítkem na vodu a holí na cestování. Poté dostávají všeobecné poučení

o deseti pravidlech, morálce - všechno je podobné *Théravádě*, protože Gelugpa se hodně drží dodržování morálky. Toto dodržování morálky chápou jako původní učení Ráhuly (Buddhova syna) a původní Sarvástivády. Toto vše je novická ordinace a již přijala některé části, které jsou při *upasampadá* ordinaci (vyšší ordinaci), která je v *Théravádě*.

Upasampadá ordinace (vyšší ordinace) probíhá podobně, ale v té části, kdy dostávají róby, dostávají ještě jednu, takovou tlustší (kterou dostává mnich při vyšší ordinaci v *Théravádě* též). Nicméně tato róba je důležitá, protože podle toho, kolikrát je sešitá, se pozná, kolik let jsou již mnichy. Na konci ordinace jsou jim vysvětleny základy *pátimokkhy* (mnišských pravidel). Ostatní záležitosti jsou stejné jako ordinace v *Théravádě*.

d) Co ho vedlo k tomuto rozhodnutí

Pochází z křesťanské rodiny, chodil na střední školu, která byla striktně křesťanská. Pak v 16-ti ztratil víru a hledal odpovědi na otázky, které mu křesťanství nebylo schopno zodpovědět. Třetí rok, když byl na univerzitě, se rozhodl, že se podívá do Asie a na Srí Lanku, protože ho to zaujalo. Po dokončení školy cestoval po Indii a po cestě jel i na Srí Lanku, kde se potkal se ct. Pemasiri (meditační učitel ct. Czech Sarany). Když byl na Srí Lance, tak i nějakou dobu meditoval. Když hledal odpovědi, nějakou dobu meditoval v Londýně v "Friends of Western Buddhist Order" a tam zkoušel meditaci nádechu a výdechu, meditaci vyrovnanosti atd. Po skončení univerzity dorazil do Indie a jel do "Ladakhu", kde mělo být mnoho různých dobrých mnichů a jogínů. Protože však bylo špatné roční období a silnice byly uzavřené, tak mu bylo řečeno, ať zatím jede do *dharmasala*¹⁶⁷ a tam měl počkat, než se silnice otevrou. V *dharmasale* probíhaly kurzy pro začátečníky. V tibetské tradici je systematický a propracovaný průběh učení. On se toho zúčastnil a vyhovovalo mu to - vysvětlení byla jasná a dávala smysl. Roku 1991 (tj. dva roky před svou vlastní novickou ordinací) se rozhodl, že je Buddhista. Do Ladakhu tedy

¹⁶⁷ *Dharmasala* zde znamená místo, kde sídlí Dalajlama.

nepokračoval a zúčastnil se zasedů Lama Zopy, který má v Nepálu svůj hlavní klášter. Kurzy jsou mezi listopadem a prosincem. Po konci kurzu přemýšlel o tom, jak by mohl žít mnišským způsobem a zda by to dokázal. Hodně ho inspirovali Západní mniši a mnišky, kteří tam byli. Pak šel za učitelem a ten mu řekl, ať se stane co nejdříve mnichem. Napsal rodičům, aby zjistil jejich názor a pak jel do BodhGaye. Byl na svatých místech a také šel k řece poblíž. Tam se spalovaly mrtvoly jako za starých časů v Indii na žárovišti, a když to sledoval, tak viděl, že mnišství je opravdu to nejlepší, co může udělat. Pak se vrátil zpátky do Dharmasaly a dostal odpověď svých rodičů, kteří mu dali souhlas a řekli mu, ať si dělá, co chce, že je již dospělý. Během jednoho týdne získal ordinaci. Pak přemýšlel, co by měl dělat a šel za Lárou Zopou - ptal se, kam má jít, zda na Srí Lanku, do Francie, na nějaké kurzy malování náboženských motivů, nebo zůstat v Dharmasale. Byl tedy poslán na Nový Zéland, aby tam v nějakém Tibetském centru fungoval jako osobní asistent tamějšího představeného kláštera. Byl tam až do 1997 (tj. 5 let) a pak po cestě zpět potkal na Srí Lance ct. Pemasiriho v Kolombu. Později se dozvěděl, že ve Francii je nějaký nový klášter, a tak si vzal povolení od svého učitele a přesunul se tam, kde byl až do teď. Věří, že správné chování, etický život a snaha být dobrým člověkem je nejlépe v mnišské etice. A sám potřebuje pravidla, aby se ukáznil.

e) Zda jej něco překvapilo

Nejdřív říká, že vlastně nic, ale pak uvádí, že ho překvapilo, že někteří lidé, ačkoliv už dlouhou dobu praktikují, tak stejně podléhají různým náladám, touhám a emocím. Když byl ve Francii, zjistil, že se to týká i jeho samotného - ačkoliv dlouhou dobu praktikoval, tak např. zlost na něj stále působí.

f) Co je potřeba k tomu aby se člověk stal mnichem.

Spokojenost s málem a alespoň základní porozumění a přijetí odříkání. Je třeba vědět, že ať už je v *samsáře* jakékoliv štěstí, tak nakonec za to

nestojí. Pak tvrdí, že není dobré mít velká očekávání od mnišství, protože to vede k disrobování (odchodu zpět do laického života). Uvádí také, že je dobré, pokud to člověk umí, vidět jen to prospěšné, s čím se potká - např. v mnišství nevšímat si toho neprospěšného, ale všímat si pouze toho prospěšného. Když člověk vidí jen nevýhody a nedostatky, vede to k odchodu zpět do laického života.

Čtvrtý dotazovaný

a) Osobní informace

Muž, 32 let, z Čech, maturita a nedokončená univerzita, všeobecná státnice z angličtiny, *sámanéra* roku 2006 v červenci, *upasampadá* roku 2007 srpen.

b) Škola, jejímž je členem

Následuje *Théravádu*, *Svejdžin Nikáya*.

c) Jak se stal mnichem

Od puberty idea, že život v celibátu je lepší než běžný světský život. Od 21 let se považoval za Buddhistu. V té době měl přečteno jen několik Buddhových promluv a myslel si, že praví mniši tam zmínění v dnešní době neexistují. Později zjistil, že nějací mniši, kteří se snaží následovat přesně Buddhovo učení, žijí někde v Asii, a tak jsou nedostupní a asi nebudou mít velké komunity. Po pobytu v Anglii, kdy se trochu „otrkal“ životem na vlastních nohách, se začal zajímat o opravdové praktikování *Dhammy* a o meditaci, nejen čtení Buddhových rozprav. Pak se kontaktoval v Praze se skupinou meditujících a doslechl se, že jsou dokonce i nějací čeští mniši. Také si myslel, že pokud není člověk schopen sedět dlouho v meditaci, nemůže být mnichem, a proto se zúčastnil několika meditačních kurzů a zjistil, že to vydrží. Po čtrnáctidenním intenzivním meditačním kurzu se zkontaktoval s českými mnichy a začal si zařizovat, aby se mohl stát mnichem na Srí

Lance. V roce 2006 na začátku července odletěl na Srí Lanku a získal ordinaci.

d) Co jej vedlo k tomuto rozhodnutí

Stejně jako ostatní viděl neuspokojivost v tomto životě. Po přijetí buddhismu bylo uvědomění si mnoha zrození do budoucna a utrpení teď a v příštích životech jako obrovská zátěž, jakoby skála nad ním, a právě Buddhovo učení dávalo odpověď na to, co s tím. Jako laik v České republice by cestu ven z utrpení hledal těžko, a tak se rozhodl být mnichem. Také k tomu možná přispělo to, že se velice málokdy a těžko účastnil společenských akcí, jako jsou např. večírky. Po praktikování buddhismu se začal začleňovat, nicméně rozhodnutí nezměnil.

e) Zda jej něco překvapilo

Stejně jako ostatní ho překvapila mysl a zjištění, jak jsme hodně podmiňováni vírou v logiku, racionální uvažování a vědecké poznatky- toto podmiňování vzniklo v Západní společnosti. Dalším překvapením bylo zjištění, že věříme, že „já jsem takový a makový“, že je to neměnné. Pak bylo praktikování štedrosti na Srí Lance místními - někdy se cítil ošizený, že v laickém životě ho nikdo k tomuto „úžasnému činění“ nepostrčil. Zjištění, jak opravdu osvobozující je jednoduchý život - pár rouch, mísa, hygienické potřeby a malá místnost (*kuti*).

f) Co musí člověk udělat, aby se stal buddhistickým mnichem

K tomu, co říkali ostatní, tak jen, že je třeba vhodné místo a učitel. Nebo aspoň mít nějaké přátele a lidi, kteří vás mohou podržet v mnišství. Pak je třeba mít finanční prostředky - dopravit se na Srí Lanku, očkování, případně pobyt na Srí Lance a obdarovávání. Je zvykem, že při ordinaci žadatel obdarovává svého učitele dary, a na to je třeba mít prostředky.

Dopis od ct. Czech Sarany

13. června v Kandubodě,

Kanduboda, Delgoda,

Sri lanka

Drazí přátelé, ctihodní bratři a ctihodné sestry,

je mi potěšením po těch několika týdnech opět zasednout k počítači a sdílet s vámi to, co jsem se zde na ostrově naučil a vlastními smysly ozkoušel. Několik z vás se mě již před tímto měsícem a půl ptalo, co vše obnáší být mnichem, co je třeba před tím a co je třeba během toho. Pokusím se to trošičku zkrátit, poněvadž je toho mnoho a mnoho. Pokud při čtení narazíte na jakékoliv nesrovnalosti, nepřesnosti či nepochopení, prosím, neváhejte a napište mi o nich. Hlavně si prosím nemyslete, že byste mě obtěžovali, když mi napíšete. Dělá mi to obrovskou radost :-).

Hned na začátku bych se rád představil. Jmenuji se mnich Sarana. Sarana znamená „útočiště“ nebo také „ochrana“. Buddhisté a buddhističtí mniši jsou buddhisty a buddhistickými mnichy právě proto, že si berou útočiště (*sarana*) v Buddhovi, *Dhammě* a *Sangze*. A jméno Sarana uvozuje, že si беру útočiště v Buddhovi, *Dhammě* a *Sangze* velmi často a velmi silně. Nicméně lze toto jméno chápat i jako že já sám jsem útočištěm pro druhé. Takovéto chápání mého jména na mě přenáší ohromnou zodpovědnost, kterou si jen těžko troufám nosit. Budete-li mě tedy oslovovat, bude od vás velmi milé, budete-li mě častovat „mnichu Sarano“.

Jsou dvě hlavní podmínky k tomu, aby se někdo mohl stát mnichem:

Nemít dluhy

Mít povolení od rodičů

Mnichem se může stát i muž i žena. Ženy jsou ale přece jenom křehčí bytosti a mají těžkosti, které muži nemají. Z tohoto důvodu je třeba, aby prošly zkušební dobou dvou let, než se stanou mniškami.

Jsou dva stupně mnišských pravidel: pravidla pro *sámanéry* (novice) a pro *upasampadá* mnichy (starší mnichy). Jelikož jsem *sámanéra*, zmíním se pouze o tréninkových pravidlech, která bych měl já dodržovat nebo se v nich alespoň trénovat:

- Nezabíjet a neubližovat živým bytostem
- Nebrat, co mi není dáno
- Neangažovat se v jakýchkoliv sexuálních aktivitách
- Nemluvit „špatně“ - tj. nelhat, nenadávat, nepodvádět
- Nebrat omamné látky, nepít alkohol
- Nejíst po poledni
- Netancovat, nezpívat, nehrát na hudební nástroje, nesledovat zábavná představení
- Nezdobit se květinami, šperky, věnci a parfémy

- Nesedat a nelehat na luxusní nábytek
- Nepoužívat peníze, ani hotově ani nehotově

Toto všechno jsou tréninková pravidla, jejichž dodržování by mělo vést k neulpívání, k oproštění se od chamtivosti, nenávisti a zaslepenosti, k oproštění se od lpění a tedy k oproštění se od utrpení – tj. k dosažení *Nibbány*, nejvyššího štěstí zde a nyní. Zároveň napomáhají ke snadnějšímu, jednoduššímu životu – což je nezbytné k meditačnímu pokroku.

Dodržování některých z těchto pravidel zabraňuje ztrátě již nabytého meditačního pokroku (např. zpívání, tancování, sexuální aktivity, hraní na hudební nástroje či sledování zábavných představení) A zvyšují důvěru a úctu laiků v mnišskou *Sanghu* (společenství), kteří, na základě této důvěry, mnichům poskytují jídlo, oblečení, přístřeší a léky.

Je třeba si uvědomit, že to jsou pravidla pro mnichy, a ne pro laiky. Bylo by hloupé o nich přemýšlet způsobem: „co je hříšného na tom jíst po polední“ apod., neboť například v tomto případě se ničeho hříšného „polední jedlík“ nedopouští.

Kromě těchto pravidel jsou další, menší pravidla – tzv. *sékhia*, která slouží zejména pro udržení laické důvěry v *Sanghu* – např. neolizování si prstů při jídle, nedělání nechutných zvuků při pití či jídle, neplivání a nemočení na vegetaci, mít zakryté jisté části těla, je-li mnich v obydleném prostředí a jiné.

Sámanéra má mnohem jednodušší morální trénink než *upasampadá* mniši, kteří dodržují 227 pravidel a samozřejmě ještě asi přes tisíc dalších malých pravidel (která studují a trénují se v nich celý život). Tato všechna pravidla slouží k tomu, aby *upasampadá* mniši měli malou šanci porušit ta nejdůležitější čtyři: nezabít člověka, nemít sex,

nekrást něčí majetek či nelhat o svých mentálních schopnostech a dosaženích. Z důvodu obtížnosti *upasampadá* mnišství zůstává mnoho mnichů pouze *sámanéry*. *Sámanéra* je ale po celou dobu své existence vázán na svého učitele, a tak se nemůže stát oficiálním učitelem jiných mnichů.

Sámanéra je vlastně student. *Sámanéra* se připravuje na přechod do *upasampadá* mnišství, a tak studuje Buddhovu *Dhammu*, medituje, pomáhá *upasampadá* mnichům v nejrůznějších příležitostech, má na starosti „vať“, což jsou zejména práce v oblasti kláštera. Když *sámanéra* poruší nějaké z hlavních pravidel, může od svého učitele dostat „za trest“ nějakou větší práci. Když *upasampadá* mnich poruší jedno ze čtyř základních pravidel (zmíněných v předchozím odstavci), měl by sundat mnišskou róbu a až do smrti ji znovu neobléci. Z toho je jistě zřejmé, že *sámanéři* velmi často porušují mnoho z menších pravidel, a jistě častokrát i ta závažnější. S tím nemůže nic dělat nikdo, než právě ten který *sámanéra*, který by si měl uvědomit zda „mu to za to stojí“.

Jak to mám já? Já si to maximálně užívám. Žádný pravidelný „vať“ mi stále nebyl přidělen, a tak si vlastně dělám, co chci. Medituji, spravuji mnou nově nainstalované Linux na klášterním počítači, diskutuji se ct. Vineethem o *Dhammě* a jiných věcech, chodím s malým, třináctiletým mnichem na *pindapátu* (almužní obchůzku), občas přijdu na přednes *Dhammy* našeho Loku Hamuduru apod. Mnišství беру více než volně, avšak s tím, že mám v plánu utahovat a utahovat. Zbavil jsem se převážné většiny věcí, u kterých jsem usoudil, že nejsou nezbytně nutné (včetně matrace – takže spím na téměř holém betonu, telefonu, kufru, ve kterém jsem sem přivezl své věci atd.). Pocit, že mám mnoho věcí, mě nedělá šťastným. Vidím, že kdyby se rozbily nebo se ztratily, způsobilo by mi to utrpení. A tak je radši daruji s tím, že jako *karmický* důsledek si přeji dosáhnout *Nibbány*. Nikdo mě k takovým rozhodnutím nenutí ani mi je neradí. Jsou to všechno pouze moje vlastní rozhodnutí.

Každé ráno chodím na *pindapátu*. *Pindapáta*, tj. almužní obchůzka, spočívá v tom, že vyjdu z kláštera do vesnice a zastavuji se na chvíli u několika domů a čekám, zda do své mísy nedostanu nějaké jídlo, léky, či oblečení. V převážné většině případů dostávám jídlo, někdy lze ale dostat i Panadol (na bolesti hlavy) či čaj Samahan (proti nachlazení). Jeden mnich odsud na *pindapátě* dostal *andanu* (spodní roba, která se nosí jako sukně). Co se týče jídla, lze dostat sladké, slané, pálivé, kyselé, mastné, suché, nemastné, vodnaté, ovocné či jakékoliv jiné jídlo. Dostávám ho povětšinou jakožto malý balíček, jehož obalem jsou Srí Lanské noviny, a v igelitovém sáčku. Poslední čtyři dni, které chodím na *pindapátu* ještě s jedním malým mnichem, dostáváme oba mnoho a mnoho jídla. Lidé na mniších v žádném případě nešetří. Někdy se vracím s mísou tak plnou, že jak ji nemohu zavřít, tak ji musím nosit celou cestu před sebou a dávat pozor, aby z ní něco nevypadlo. Po cestě na *pindapátu* i zpátky mě totiž obvykle zastavují lidé a dávají mi do mísy další a další jídlo. Někdy se stane, že dostanu nějakou bankovku. Tu přinesu do kláštera a v kanceláři ji vložím do bedničky, kde jsou příspěvky lidí na telefonní účet. Tímto neporušuji desáté pravidlo, neboť peníze nepoužívám. Cílem desátého pravidla je, abych neměl peněz „jako šlupek“ a nekupoval si za ně věci, na kterých ulpívají moje smysly. Cílem pravidel mnichů je přece neulpívat a zdržovat se možnosti ulpívat. Cílem mnichů není dělat ze sebe blázny a zvyšovat si ego tím, že dodržují všechna pravidla do puntíku, aniž by u toho používali zdravý rozum a bez ohledu na to, zda tím někomu ublíží.

Moje oblečení je úplně jiné, než co jsem měl v Evropě i než to laické bílé, které jsem nosil zde na ostrově. Nosím na sobě dva červené/hnědé hadry ve tvaru obdélníku. První hadr je obdélník asi 1x2 metry, jehož delší stranu si obtočím okolo pasu a zavážu dlouhým červeným hadrem – páskem. V důsledku to vypadá jako červená/hnědá sukně. Druhý hadr je opět obdélník asi 2x2 metry, který na sebe oblékám téměř každý den hned čtyřmi způsoby:

- a) Tak, že je mi vidět pravé rameno, avšak obě ruce jsou nahé (nejčastěji).
- b) Tak, že je mi vidět pravé rameno a levá ruka je celá zahalená (tzv. rukávek) – při obědě a snídani, při večerním recitování a klanění se Loku Hamuduru.
- c) Obě ramena i ruce jsou celé zahalené, jsou mi vidět pouze ruce od zápěstí po konečky prstů, nohy od kotníku dolů a hlava (tzv. slon) – jsem-li v oblastech obydlených laiky; zejména ráno při *pindapátě*.
- d) Čtvrtý způsob není tolik obvyklý – jsem celý zahalený včetně rukou a koukají mi jenom nohy a hlava. Velmi jednoduchý způsob, který se mi osvědčil při meditaci v chůzi, komáři se mi jen těžko dostanou na kůži.

Buddhistický mnich je bezdomovec. Buddhistický mnich nemá žádný domov – neboť je asketa. Ano, buddhističtí mniši jsou v jistém smyslu asketi právě tak, jako jsou asketi v Indii a v jiných zemích (však přece buddhismus vznikl v Indii). Jakožto asketa (tj. odříkající si), dobrý mnich nemá domov, stejně tak jako nemá jiný majetek, peníze nebo rodinu. Mnich ale není to samé, co žebrák. Žebrák není to samé, co mnich:

- a) Mnich na rozdíl od žebráka nepoužívá peníze.
- b) Mnich nechodí v roztrhaném či špinavém oblečení.
- c) Mnich nikdy nikoho o nic nežádá, tj. nechodí za laiky a neříká „tohle chci, tohle potřebuju, udělal bys pro mě tohle a tamto“ - jen v případech, kdy jde o zdraví či život. Mnich využívá dobroty lidí jen v případě, že mu ji nabídnou. Bez nabídnutí může mnich požádat druhou osobu jen ve dvou případech: pokud je ta osoba členem jeho rodiny, a nebo pokud je to někdo, kdo mu dříve nabídnul, že rád pro mnicha udělá, co bude v jeho možnostech.

d) Žebrák nemedituje, a tak nemá v sobě klid – mnich medituje, a tak je klidný (většinou).

e) Díky tomu, že je mnich klidný, snižuje v sobě chtivost, nenávist a zaslepenost - na rozdíl od žebráka.

f) Mnich studuje Buddhovu *Dhammu*, to žebrák nedělá.

g) Mnich nežije na ulici, nepřespává na nádraží ani v podchodech. Mnich žije v klášteře nebo v lese, či v liduprázdných oblastech (avšak v blízkosti nějaké vesnice).

h) Mnich za sebou na ulici nezanechává zvratky ani exkrementy, mnich je čistotný a pořádný (většinou).

i) Mnich se neopíjí ani nebere drogy, nekrade a nepere se ani se nehádá s druhými o jakýkoliv majetek.

j) Mnich je ctnostný a dodržuje vysokou morálku, což se o žebrácích říci nedá.

k) Tím, že je mnich ctnostný, může dosahovat pokroku v meditaci – to také není klasická vlastnost žebráka.

l) A konečně, tím že má mnich pokrok v meditaci, může dosáhnout *Nibbány* a vymanění se z utrpení – něco takového se žebrákovi jen těžko podaří.

To jsou tedy rozdíly mezi mnichem a žebrákem. Pokud vám nestačí, napište mi a já dám ještě nějaké dohromady :-). Jako poslední informaci uvádím svůj přibližný denní režim, jak se jej snažím dodržovat:

4:00.....Vstávám

4:00 – 4:30.....Studená sprcha, čištění zubů a mytí obličeje

4:30 – 5:30.....Meditace

5:30 – 5:45.....Čtení, přemýšlení - tato čtvrt hodina je pro případ, že bych měl nějaké zdržení

5:45 – 7:00.....*Pindapáta* (obchůzka za almužnou)

7:00 – 7:30.....Jím jídlo z *pindapáty*

7:30 – 9:00.....Práce na počítači

9:00 – 10:15.....Meditace

10:15 – 11:15....Čtení

11:15 – 12:00....Oběd

12:00 – 13:00....Polední odpočinek

13:00 – 13:30....Studená sprcha, čištění zubů a mytí obličeje

13:30 – 14:30....Meditace

14:30 – 16:30....Čtení

16:30 – 18:00....*Dhamma* přednes od Loku Hamuduru

18:00 – 18:30....*Púdža*, tj. symbolické nabízení soše Buddhy květin, čaje, vody a vonných svíček, recitování Buddhových promluv

18:30 – 18:35....Poklona Loku Hamuduru

18:35 – 20:00....Čtení

20:00 – 21:00....Meditace

21:00.....Spánek

A to je opět vše. Další dlouhý dopis napíšu až za několik měsíců (nejdéle však v říjnu tohoto roku), protože si chci dát od počítače prázdniny. Poslední dva měsíce jsem na něm byl skoro každý den, někdy i patnáct hodin, což vím, že je velmi nevhodné a z tohoto zahanbení jsem se rozhodl na nějakou dobu počítač utnout. Jak u toho počítače neustále zatínám zuby, už ani nemohu pořádně otevřít ústa, když do nich chci dát ráno nebo v poledne potravu. Jsem zvědav, jak dlouho mi toto „odříkání počítače“ vydrží. „Život na počítači“ je vskutku jedna z věcí, která mnichům umožňuje utéci z čestného putování za *Nibbánou*. Doufám, že jsem zatím neutekl příliš daleko, a tak že se mohu ještě vrátit.

S přáním všeho dobrého,

v neúspěchu úspěchu,

v úspěchu ještě většího úspěchu,

spokojenosti a radosti,

klidu a míru,

poznání a moudrosti,

vymanění se z chamtivosti, nenávisti a zaslepenosti,

vymanění se z lpění,

vymanění se z utrpení

- a tak dosažení *Nibbány*,

v nejkrásnější Dhammě výjimečného a dokonalého Buddha,

mnich Sarana.

